

KOUVOLAN KAUPUNKI

RAKENNETUN KULTTUURIYMPÄRISTÖN SELVITYS

Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaava

Kouvolan kaupunki
Asuminen ja ympäristö
Kaavoitus 10.10.2023

Selvitys: Kouvolan kaupunki, kaavoitus / kaavoitusarkkitehti Hannu Purho

Kuvat: Hannu Purho, jos ei muuta lähdettä ole mainittu.

Piirustukset: Kouvolan kaupunki, rakennusvalvonnan arkisto.

Kannen kuva: Viistoilmakuva Saarennon kylän pohjoisosassa olevalta Paavolanniemen ja Horpunvuoren alueelta. Etualalla olevan Lappalanjärven ranta-alueella olevat vapaa-ajan asunnot sijoittuvan niemen itärannalle. Kyseisen niemen maasto on hyvin alavaa, joten vapaa-ajan asuntojen edustalla olevan järven pohjaa on jouduttu ruoppaamaan melko laajalta alueelta. Niemen Harjujoen puoleinen ranta-alue on luonnonsuojelualuetta, jonka vuoksi alueella ei ole rakentamista. Alueen läpi kulkee Kouvolasta pohjoiseen menevä Savonrata, joka ylittää kyseisellä kohdalla Harjujoen. Joen länsirannalla näkyy Voikkaalta alkavan Multamäentien varren kulttuurimaisemaa ja sillä olevaa rakennuskantaa.

Kuva: Lentokuva Hannu Vallas Oy, Hannu Vallas, 4.9.2016.

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	4
TYÖN TARKOITUS	4
INVENTOINTIMENETELMÄT	5
Viistoilmakuva-aineistot	5
Maastokäynnit	7
Kymenlaakson kartanot projektiaineisto	7
Aiemmat inventoinnit, painetut lähteet ja historiallinen kartta-aineisto	8
Historialliset ilmakuvat ja maastomalli	8
Rakennus- ja huoneistorekisterin (RHR) tiedot	9
Kohteiden arvottamisen kriteerit	11
Valtakunnallisesti merkittävät kohteet	11
Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, VAMA 2021	11
Valtakunnallisesti merkittävät arkeologiset kohteet, VARK 2023	12
Muinaisjäännökset	12
Maakunnallisesti merkittävät kohteet	14
Paikallisesti merkittävät kohteet	15
KOYTEIDEN INVENTOINTI	16
Aiemmat inventoinnit	16
TUTKIMUSALUE	19
Alueen historiallinen kehitys	19
INVENTOIDUT ALUEET JA KOYTEET	25
Valtakunnallisesti arvokkaat kohteet	25
Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, RKY	25
Maakunnallisesti arvokkaat kohteet	25
Kymijoen varren kartanoalueet / Pilkanmaa	25
Kymijoen varren kartanoalueet / Oravala	29
Haarakallion ratavartijan rakennukset ja Harjunjoen rautatiesillan ympäristö	31
Saukkola	34
Paikallisesti arvokkaat kohteet	36
Hakamäki	36
Saksankylän kulttuurimaisema	38
Mieho-Lautaronmäki kulttuurimaisema	40
Harjun villatehtaan paikka ja Lappalan koulut	45
Saarennon kylän kulttuurimaisema-alue	48
Muut rantaosayleiskaava-alueella olevat rakennetut aluekokonaisuudet	57
Sompanen	57
Riihilampi	60
Kontjärvi	61
Pyhäjärven saaret	64
Pilkanmaan pohjoisosan ranta-alueet	71
Turkinniemen vapaa-ajan asunnot	76
Lappalanjärven pohjoisrannan alueet	81
Lappalanjärven särkät ja Käyräjoen ranta	88
YHTEENVETO	92
Selvityksen tulokset	92
Selvityksen huomioiminen Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaavassa	92
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	94

JOHDANTO

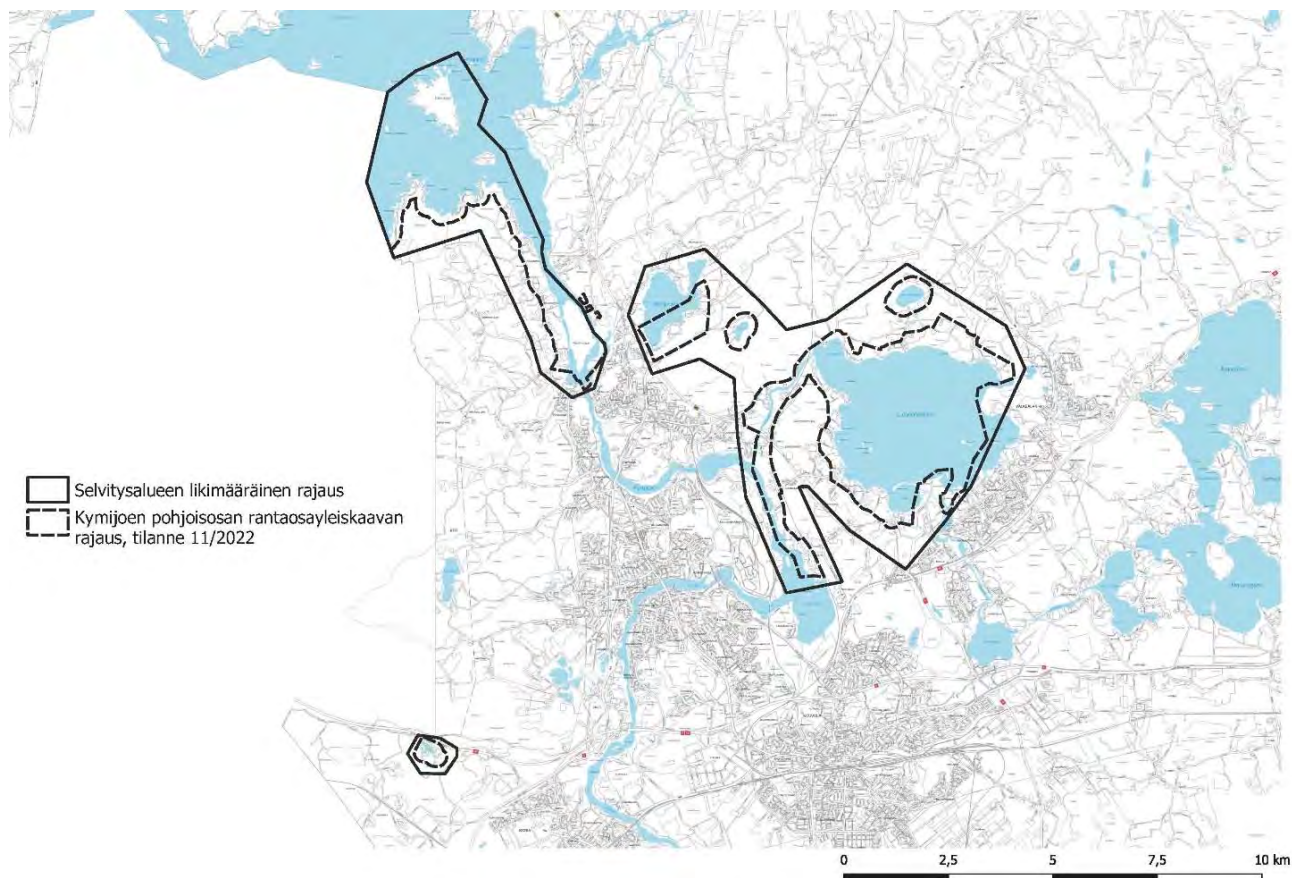
Rakennettu kulttuuriympäristö muodostaa tärkeän osan yhdyskuntamme historiallisesta kehityksestä ja sen kaupunkikuvan ja kulttuurimaiseman muotoutumisesta. Rakennettu kulttuuriympäristö on osa sitä identiteettiä ja lähiympäristöä, jonka perusteella me arvioimme muiden alueiden tai rakennetun kulttuuriympäristön kohteiden arvoa ja minkä perusteella muut arvioivat meitä.

Rakennetun kulttuuriympäristön arvostus ja säilyneisyys riippuvat monesta tekijästä. Jokaisella sukupolvella on oma arvomaailmansa, johon perustuen teemme lähiympäristöömme muutoksia. Suurin meidän aikoihimme säilynyt näkyvä vaikutus kouvolaalaisen kulttuuriympäristön muotoutumiseen on ollut alueen läpi kulkevalla Kymijoella sekä alueen liikenneväylien (tiet ja rautatiet) sekä kaupan ja tuotantolaitosten (mm. tehtaat, myllyt, jne.) rakentamisella.

Yhteiskunnan muuttuessa ja sen alueilla olevien toimintojen muuttaessa vanhat kulttuuriympäristöt, niillä olevat rakennukset sekä niiden ympärillä olevat rakenteet, viherympäristöt ja viljelykset ovat vähitellen jääneet vajaakäyttöön ilman asianmukaista huoltoa ja käyttöä. Tällöin varsinkin rakennettujen kohteiden osalta pelkona on rakennusten tyhjilleen jääminen ja rapautumisen alkaminen. Vanhojen rakennusten ja varsinkin arvokkaiden rakennusten, kulttuuriympäristökokonaisuuksien ja laajempien kulttuurimaisema-alueiden ylläpito vaatii oikeaa tahtotilaa sekä ennen kaikkea riittäviä taloudellisia resursseja, tietoa ja taitoa oikeiden sekä ennen kaikkea oikea-aikaisten toimenpiteiden suorittamisesta. Niiden säilyttäminen on aina erityinen kulttuuriteko.

TYÖN TARKOITUS

Tähän rakennetun kulttuuriympäristön tilaa kuvaavaan raporttiin on koottu aiemmin tehdyt selvitykset tällä hetkellä vireillä olevan Kouvolan Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaavan alueelta. Työn aikana on tarkastettu alueelta jo aiemmin inventoituja rakennuskulttuurikohteita ja mahdollisuuksien mukaan täydennetty niiden inventointitietoja ja nostettu mukaan uusia työn aikana esille tulleita kohteita, joilla saattaa olla alueen maankäytön suunnittelun kannalta vaikutusta. Aineiston koostamisen yhteydessä ei ole erikseen käyty läpi alueella olevia muinaismuistikohteita. Niiden tietoja ja kohdekuvauksia on sisällytetty tähän raporttiin siltä osin, kuin niillä on vaikutus inventoinnissa esille tulleiden laajempien kokonaisuuksien kannalta.

Kuva 1. Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaavan kaava-alue on kuvattu katkoviivalla ja tarkastelualue yhtenäisellä viivalla.

Tässä selvityksessä tarkastellaan osayleiskaava-alueella ja sen välittömällä lähialueella sijaitsevien rakennusperintökohteiden ja muiden mahdollisia kulttuurihistoriallisia arvoja sisältävien kohteiden merkittävyyttä Kouvolan kaupunkiseudullisesti kaavan tavoite ja tarkoitus huomioiden. Selvitystyön yhteydessä on pyritty selvittämään suunnittelualueella sijaitsevat mahdolliset uudet, lähinnä paikallisesti merkittävät rakennusperintöön, alueen kulttuurihistoriaan ja rakentamiseen liittyvät kohteet. Lisäksi esille on nostettu myös alueen kulttuuri- maisemaan liittyviä kohteita.

Tätä rakennetun kulttuuriympäristön selvitystä käytetään perusselvityksenä Kouvolan kaupungin laatiman Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaavan rakennetun kulttuuriympäristön osalta.

INVENTOINTIMENETELMÄT

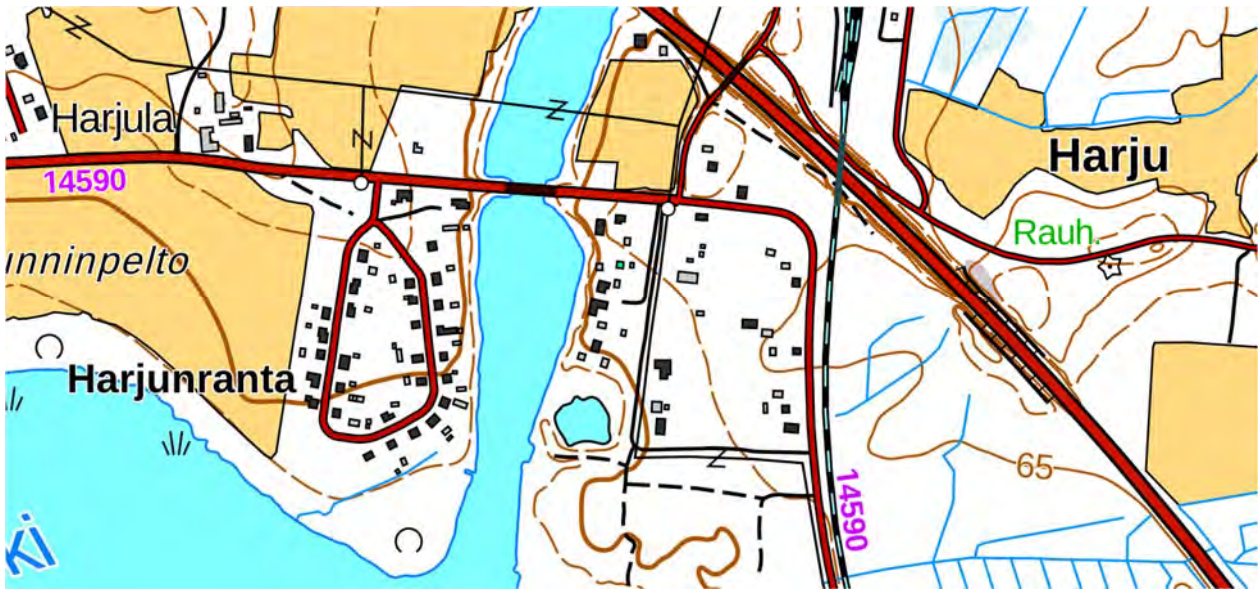
Viistoilmakuva-aineistot

Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaavan suunnittelualueelta on olemassa ajantasaista viistoilmakuva- ja ortoilmakuva-aineistoa. Kymijoen ranta-alueiden viistoilmakuvaus suoritettiin 3.10.2016. Ranta-alueet kuvasi tuolloin Hannu Vallas Lentokuva Vallas Oy:stä. Kouvolan kaupungin paikkatietopalvelut kuvasi Kymijoen ranta-alueelta viistokuvauksen dronella 11.6.2021. Kyseisten viistoilmakuvien lisäksi käytössä on ollut kaupungin oma ortoilmakuva-aineisto vuosilta 2014, 2015, 2018 ja 2022.

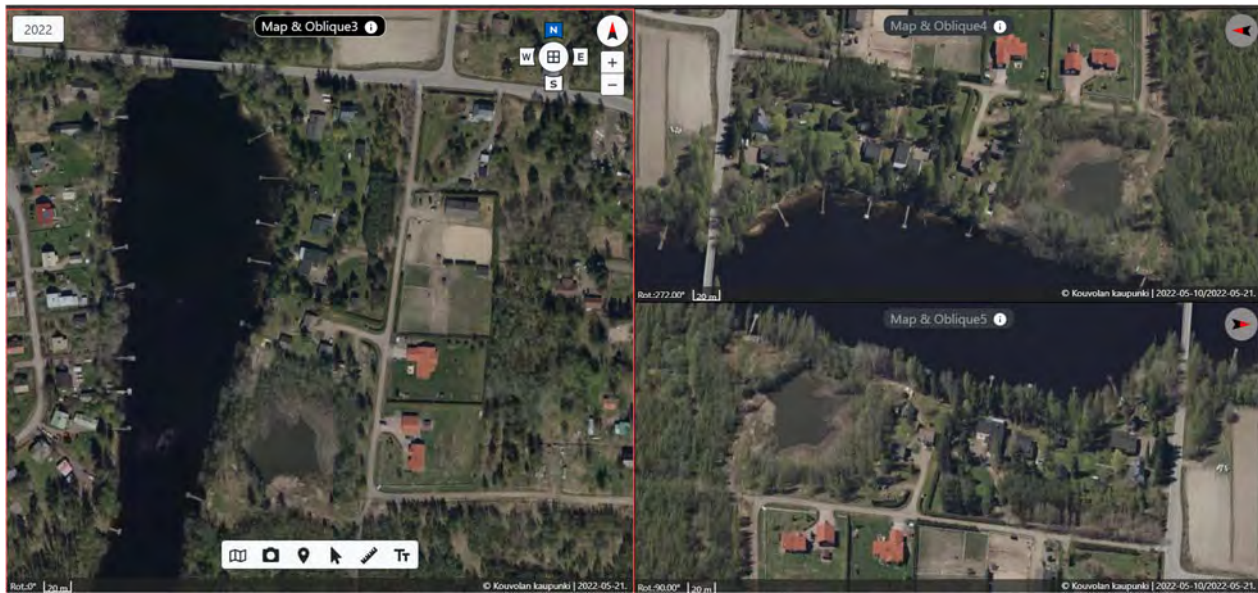

Kuva 2. Viistoilmakuva Saarenon kylän pohjoisosassa sijaitsevalta Kirjopetinniemieltä, jolla sijaitseva rakennuskanta on alkujaan peräisin 1950-luvulta. Uudempi rakennuskanta sijoittuu Lappalanjärven rannalla olevien niemienvälisille alueille, jotka ovat aikoinaan olleet alueella sijaitsevien maatilojen rantapeltoja. Alueen rakentaminen on tiivistynyt siten, että avoimia rantoja ei enää juuri ole. Yleisesti voi todeta, että Lappalanjärven ranta-alueilla vapaa-ajan asuminen sijoittuu kapealle rantaan rajoittuvalle vyöhykkeelle.

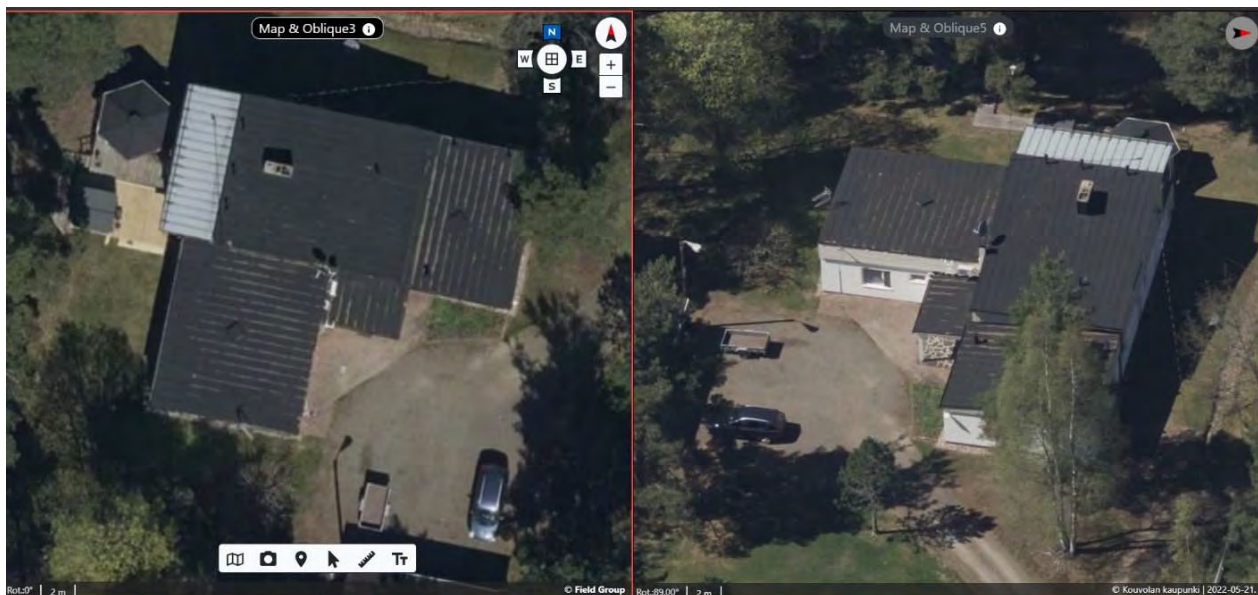
Kulttuuriympäristön arvojen arvioinnissa on hyödynnetty myös käytössä olevaa MapSpace viistoilmakuvapalvelua, jossa olevan hyvinkin tarkan, vuonna 2022 otetun kuva-aineiston perusteella alueen rakentumista on mahdollista analysoida kohdekohtaisesti eri kuvakulmista tarkasteltuna. Laajempia viistoilmakuvia on lisätty mukaan raporttiin niiltä alueilta, joilta tarkempaa kuva-aineistoa ei ole ollut käytettävissä. Kyseisten kuva-aineistojen sekä Maanmittauslaitoksen historiallisen ilmakuva-aineiston, rakennus- ja huoneistorekisteritietojen sekä kaupungin kartta- ja paikkatietoaineistojen perusteella on tehty karkea arvio suunnittelualueen kulttuuriympäristöstä, sillä mahdollisesti sijaitsevista arvokkaista kohteista ja alueista.

Kuva 3. Peruskarttaote Harjujoen ja Kymijoen risteyksestä, jossa Irmankuja sijaitsee. Kartta Maanmittauslaitos, 2023.

Kuva 4. Ruutukaappaus inventointityössä käytössä olevasta MapSpace-viistoilmakuvaohjelmasta Harjusta Irmankujan ja Lappakosken tien väliseltä alueelta. Kuvälähde: Kouvolan kaupunki 21.5.2022.

Kuva 5. Tarkempi ruutukaappaus Harjun Irmankujan varren viistoilmakuvasta. Kuvälähde: Kouvolan kaupunki 21.5.2022.

Maastokäynnit

Vireillä olevan rantaosayleiskaavan rakennetun kulttuuriympäristön nykytilannetta on kartoitettu aiempien maastokäyntien lisäksi 25.4., 26.4. ja 9.5.2023. Osa selvityksessä olevista kuvista on peräisin kyseisiltä maastokäynneiltä ja osa on alueelle aikaisemmin tehdyistä selvityksistä ja kohdekäynneiltä. Selvitysalueeseen kuuluvilla Voikkaan ja Pilkanmaan ranta-alueilta on lisäksi käytössä Kouvolan kaupungin kaavoitus- ja rakennusperintöinventoinnin aineistoa, jonka varsinaisen inventointityön teki arkkitehti Rurik Wasastjerna vuosina 2012–2015. Kaikkea kyseisessä inventoinnissa kerättyä aineistoa ei ole liitetty tähän selvitykseen sellaiseenaan, vaan siitä on kopioitu vireillä olevaan rantaosayleiskaava-alueella olevien kohteiden tiedot.

Maastoinventointia ja kohteiden kuvaamista on suuresti rajoittanut se, että suurin osa suunnittelualueeseen kuuluvista rakennetuista alueista sijoittuu yksityisteiden varrelle kauas yleisistä teistä. Tällöin kohteiden valokuvaus tulisi tehdä kyseisten kiinteistöjen omistajien luvalla. Parissa tapauksessa kohteiden omistajat suhtautuivat inventointiin torjuvasti, joten rakennuksia tai pihapiirejä ei kuvattu. Osaa kohteista on tarkasteltu ja arvioitu ainoastaan saatavilla olevan viistoilmakuva-aineiston perusteella.

Lisäksi on huomioitava, että selvitysalueeseen kuuluvan Pyhäjärven saarien rakennetun ympäristön osalta tiedot perustuvat ainoastaan ilmavalokuvien ja historialähteiden analysointiin. Rantaosayleiskaava-alueeseen kuuluville saarille ei siis ole erikseen tehty maastokäyntejä.

Kuva 6. Viistoilmakuva Pyhäjärven saarista sijaitsevasta Nielassaaresta pohjoisen suunnalta. Saarella oleva vapaa-ajanrakentaminen sijoittuu pääosin saaren pohjois- ja länsirannoille. Saaren eteläpuolella oleva matalampi alue on vähitellen kasvamassa kiinni mantereeseen. Kuva: Ilmakuva Hannu Vallas Oy, Hannu Vallas, 3.10.2016.

Kymenlaakson kartanot projektiaineisto

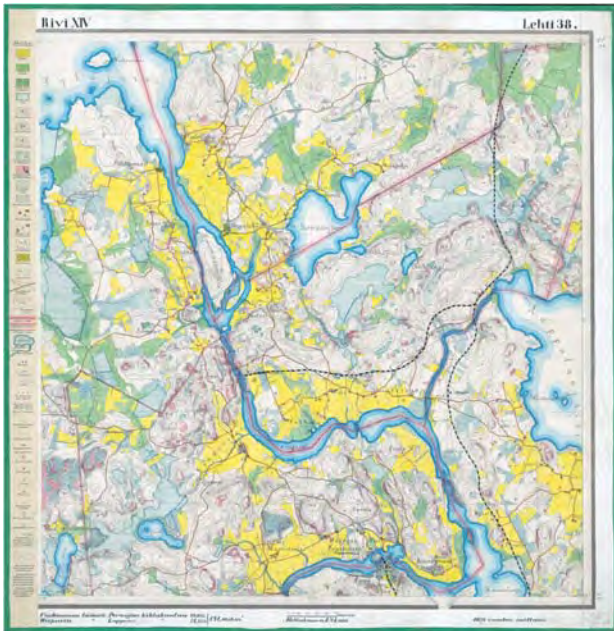
Kaava-alueella sijaitsevien kartanoalueiden (Pilkanmaa ja Oravala) osalta kohdekuvaukset perustuvat pääosin Kymenlaakson maakuntamuseolla vuonna 2004 laadittuun Kymenlaakson kartanoalueiden rakennuskulttuuriinventoinnin tietoihin. Kyseisessä inventoinnissa mukana olleiden kartanoalueiden rakennuskannalle tehtiin tuolloin silmämääräinen kuntotarkastus ja rakennusten omistajien kanssa käytiin läpi tarvittavat muutos- ja korjaustyöt. Inventointityöhön liittyi myös kohteisiin liittyvien historiallisten tietojen, karttojen ja kuvien kerääminen sekä niiden siirtämien digitaaliseen muotoon. Kyseiseen inventointiin kuuluneiden Kymijoen rantaosayleiskaava-alueella olevien kartanoalueiden (Pilkanmaa ja Oravala) tietoja on muunnettu muiden kohdetietojen kanssa yhtenevään ulkoasuun ja kohdekohtaisia tietoja on tarkennettu siltä osin kuin niihin kohdistuvat muutokset ovat olleet yleisessä tiedossa. Kartanoalueiden osalta ei tässä rakennetun kulttuuriympäristön selvityksessä ole tehty erillistä kohdekohtaista maastokäyntiä tai tarkempaa inventointia, mutta aineiston yhteyteen on lisätty uutta kuva-aineistoa alueista. Tämä selvitys ei siis ole kartanoprojektin inventoinnin täydennys.

Aiemmat inventoinnit, painetut lähteet ja historiallinen kartta-aineisto

Vireillä olevan Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaavan alueelta on aiemmin tehty yksittäisiä rakennetun ympäristön inventointeja. Kymenlaakson alueelta on laadittu ilmeisesti ensimmäinen laajempi rakennuskulttuuri-inventointi museoviraston toimesta vuonna 1984¹, joka sisälsi myös nyt vireillä olevan rantaosayleiskaavan alueen. Kyseistä inventointia täydennettiin Kymenlaakson Seutukaavaliiton toimesta vuonna 1992², jolloin vireillä olevalle rantaosayleiskaava-alueella olevien kohteiden tietoja ja kuvauksia täydennettiin. Inventointityön teki tuolloin Kymenlaakson maakuntamuseon rakennustutkija Timo Lievonen. Kuusankosken yleiskaavan 2010 (hyväksytty vuonna 1992) ja Kuusankosken yleiskaavan 2020 (hyväksytty vuonna 2007) laatimisen aikana on tehty rakennetun kulttuuriympäristön täydennysinventoinnit entisen Kuusankosken alueelle. Kohdekuvaus on tuolloin tarkennettu ja kyseisiin inventointeihin on otettu mukaan myös uusia modernin arkkitehtuurin kohteita. Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen laatima Kymenlaakson kulttuuriympäristökartoitus keräsi aiemmat Kymijoen varrella olevien kuntien tekemät inventoinnit yhteen vuonna 2008³. Kuusankosken kaupungin alueen kaavoitus- ja rakennusperinnön inventointityö on tehty vuonna 2015. Varsinaista inventointiaineistoa ei ole vielä kokonaisuudessaan siirretty paikkatietomuotoon, joten käytössä on ollut inventoinnin työversio.

Kouvolan kaupungin keskeisen kaupunkialueen osayleiskaavan suunnittelun aikana alueelle laadittiin rakennetun kulttuuriympäristön selvitys⁴. Nyt vireillä oleva Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaava-alue sijoittuu osittain kyseisen kaava-alueen kanssa samalle alueelle, joten kyseisessä selvityksessä esille nostetut kohteet on tarkistettu ja niiden tietoja on täydennetty. Tämä selvitys ei siis korvaa kyseistä tarkempaa inventointia.

Alueen rakennetun kulttuuriympäristön kohteiden tietoja on aiemmin tehtyjen inventointien lisäksi kerätty eri historia- ja kirjallisuuslähteistä. Käytetyt lähteet on mainittu raportin lopussa olevassa kirjallisuuslistassa. Alueen rakentumisen ja kulttuurimaiseman muotoutumisen analysoinnissa on lisäksi hyödynnetty käytössä olevia erilaisia vanhoja kartta-aineistoja ja ilmakuvia.

Kuva 7. Venäläinen topografikartta vuodelta 1878.

Kuva 8. Suomalainen topografikartta vuodelta 1933.

Historialliset ilmakuvat ja maastomalli

Maanmittauslaitos on julkaissut Paikkatietoikkuna -palvelussaan laajan kokoelman historiallisia ilmakuvia. Kuvia on usealta vuosikymmeneltä ja niiden avulla on mahdollista analysoida alueen rakennetun ympäristön muodostumista. Kuva-aineistoa täydentää samassa palvelussa käytettävissä oleva maastomalli, jonka sisältämä maaston korkeustieto täydentää erinomaisesti historiallisten ilmakuvien tietoja.

¹ Knapas, Marja Terttu. *Kymenlaakson kulttuurihistorialliset kohteet*. Kymenlaakson seutukaavaliiton julkaisuja A:20. Kymenlaakson maakuntaliitto ry, Kymenlaakson maakuntamuseo, Kymenlaakso seutukaavaliitto. Kotka, 1984.

² Kymenlaakson seutukaavaliitto. *Kymenlaakson rakennuskulttuuri*. Kymenlaakson seutukaavaliiton julkaisu A:26. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä, 1992.

³ Kaakkois-Suomen ELY-keskus. *Kymenlaakso kulttuuriympäristökartoitus 2008 (Anjalankoski, Elimäki, Hamina, Iitti, Jaala, Kotka, Kouvola, Kuusankoski, Miehikkälä, Pyhtää, Valkeala ja Virolahti)*. Kaakkois-Suomen ELY-keskus, 28.8.2008.

⁴ Purho, Hannu. *Kouvolan keskeisen kaupunkialueen yleiskaava. Rakennuskulttuurikohteet ja niiden arvotus*. Kouvolan kaupunki, Kaupunkikehitys, maankäytön suunnittelu, 22.12.2014.

Kuva 9. Näkymä Maanmittauslaitoksen paikkatietoikkunan historiallisesta ilmakuva-aineistosta. Vuoden 1941 ilmakuvassa Savonradan vanha silta Harjujoen yli sekä vesistöjen ranta-alueiden vanhin rakennuskanta. Lähde: [Paikkatietoikkuna](#), viimeksi vierailtu 24.8.2023.

Rakennus- ja huoneistorekisterin (RHR) tiedot

Kaupungin alueella olevat luvanvaraiset rakennukset pitäisi olla merkitty valtakunnalliseen rakennus- ja huoneistorekisteriin (RHR). Paikkatietopohjainen rakennuksen rekisterimerkintä pitää sisällään rakennustunnuksen lisäksi tiedot kyseisestä rakennuksesta, sen käyttötarkoituksesta, varustetasosta, käyttötilanteesta, asukkaiden määrästä jne. Rekisteri sisältää myös ns. luparakennuksia, eli rakennuksia, jotka ovat vielä rakenteilla tai joille on myönnetty lupa, mutta rakennustyö on vielä aloittamatta. Rakennus- ja huoneistorekisterissä olevat tiedot ilmoittaa rekisteriin kiinteistön omistaja yleensä rakentamiseen liittyvän lupahankkeen yhteydessä. Kiinteistön omistaja vastaa itse tietojen oikeellisuudesta ja ajanmukaisuudesta. Rakennus- ja huoneistorekisteriä ylläpitää Kouvossa rakennusvalvonta, joka myös korjaa puuttuvat tiedot rekisteriin. Muutosten jälkeen tiedot siirtyvät valtakunnalliseen rekisteriin. Väärät tiedot rakennus- ja huoneistorekisterissä vaikuttavat kunnan ja valtion viranomaisten toimintaan mm. siten, että kiinteistöveroitus saattaa olla virheellinen. Virheellisillä tiedoilla saattaa myös olla vaikutusta kiinteistön mahdolliseen lisärakentamiseen tai kiinteistön myyntiin.

Selvitystyö

Suunnittelualueen rakennetun ympäristön nykytilanteen selvittämiseksi alueen rakennus- ja huoneistorekisteritietoja verrattiin alueen viistoilmakuviin ja karttoihin. Osayleiskaava-alueen rakennuskannan nykytilanteen analysointityön teki kaavoitusarkkitehti Hannu Purho Kouvolan kaavoituksesta kesällä 2023. Tehdyn vertailun perusteella paljastui, että rantaosayleiskaava-alueen rakennusten rakennus- ja huoneistorekisteritiedoissa huomattavan paljon epäkohtia. Osa rakennusten rekisteripisteistä on väärässä paikassa tai niiden sisältämät tiedot olivat jollain tapaa puutteellisia. Huomioitavaa oli, että rakennus- ja huoneistorekisteristä puuttui huomattavan suuri määrä vapaa-ajanasuntojen talousrakennuksia, lisäksi rekisteriin merkittyjen kohteiden joukossa on jo tuhoutuneita tai purettuja rakennuksia. Niiden osalta ei ilmeisesti ole tehty asianmukaista purkuilmoitusta, jolloin tieto ei ole välittynyt rekisteriin. Huomioitavaa oli se, että varsinkin osayleiskaava-alueeseen kuuluvissa Pyhäjärven saarissa olevista rakennuksista huomattavan moni oli ilma asianmukaista rekisterimerkintää. Puutteellinen ja osin virheellinen lähtöaineisto vaikuttaa väistämättä kaikkiin alueelta tehtäviin selvityksiin ja sen vuoksi rekisteritietojen ajantasaisuutta analysoitiin osana inventointia ja alueen rakennuskannan läpikäyntiä.

Inventointityön alkuvaiheessa, vuonna 2023 käytössä olleen rakennus- ja huoneistorekisterin tietojen mukaan Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaavan kaava-alueella oli yhteensä 977 kpl rakennuspistettä, joista pysyviä asuinrakennuksia oli 169 kpl, vapaa-ajan asuntoja 380 kpl ja talousrakennuksia 428 kpl. Aluekohtaisen selvityksen mukaan pisteistä useampi kymmenen rakennuspistettä sisälsi puutteellisia tietoja tai rakennuksen kartalle merkitty rakennusrekisteripiste on ilmeisesti väärässä paikassa joko oman kiinteistön alueelle tai joissain tapauksissa myös viereisen kiinteistön alueella.

Alueelta tehdyin viistoilmakuva- ja karttavertailun perusteella selvisi, että kyseiseltä suunnittelualueelta rakennus- ja huoneistorekisteristä puuttui siellä rekisterissä olevien rakennusten lisäksi huomattavan suuri osa

alueen rakennuksista, eli yhteensä 573 rakennusta. Puuttuvista rakennuksista on viistoilmakuvia ja kartta-aineistojen avulla tehdyn vertailevan tutkimuksen mukaan arvioitu olevan vapaa-ajan rakennuksia 18 kpl ja talusrakennuksia 555 kpl. Lisäksi suunnittelualueella on viistoilmakuvien ja RHR:n tietojen mukaan useita kiinteistöjä, joilla sijaitsee esimerkiksi useita vapaa-ajanrakennukseksi merkittyjä rakennuksia.

Oheiseen taulukkoon merkittyjen rakennusten lisäksi alueella on suuri määrä sellaista pienimittakaavaista rakentamista, jota ei ole huomioitu. Tällaista rakentamista ovat kaikki ilman varsinaista rakentamiseen tarvittavaa lupaa toteutettavat rakennukset mm. leikkimökit, pienet varastot, terassit, grillikatokset, katokset jne., joiden rakentamista ja rakennuspaikalle sijoittumista ohjataan Kouvolan kaupungin rakennusjärjestyksellä.

Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaava, rakennus- ja huoneistorekisteritiedot, RHR (tilanne 23.8.2023)

	RHR piste ok	RHR piste puuttuu	yhteensä
Pysyvä asuinrakennus	169	? kpl	169
Vapaa-ajan rakennus	380	18	398
Talusrakennus	428	555	983
yhteensä	977	573	1550

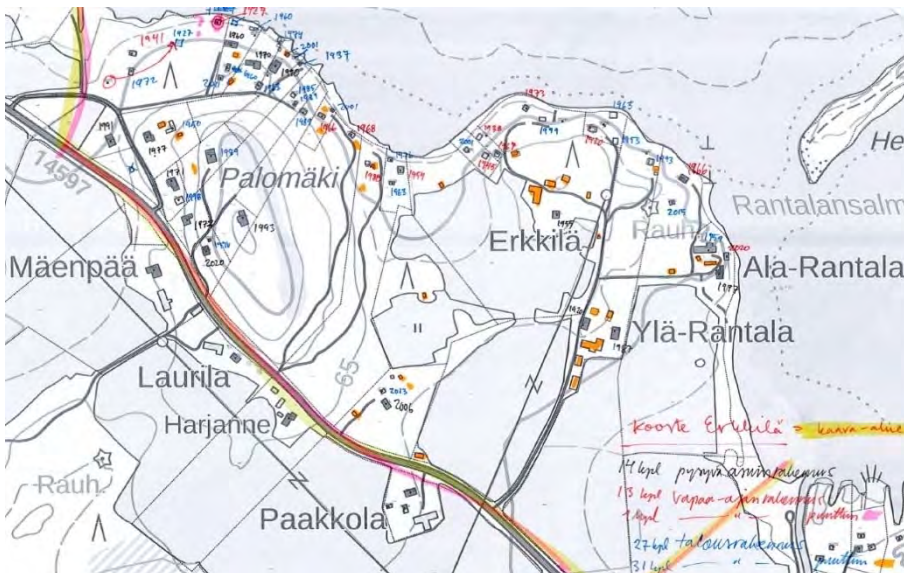
Selvityksen vaikutukset

Tehdyn selvityksen perusteella havaittiin, että kaava-alueelta puuttuu suuri määrä talusrakennuksia ja osa vapaa-ajan rakennuksista. Esimerkiksi suurimmalla osalla toimivien maatalouskeskusten talusrakennuksista ei ole omaa tunnusta rakennus- ja huoneistorekisterissä. Lisäksi selvityksen perusteella näyttäisi siltä, että varsinkin Pyhäjärven saarissa olevien vapaa-ajanasuntojen rekisteripisteet / -tiedot ovat poissa tai väärissä paikoissa. Ilmavalokuva-aineistoa vertailemalla voi myös arvioida, että alueella on rekisterissä talusrakennuksiksi mainittuja rakennuksia, jotka on todellisuudessa muutettu vapaa-ajanasuinkäyttöön. Vertailevaa selvitystä verottajalla olevien rakennustietojen kanssa ei kuitenkaan ole tehty.

Puuttuvat tai virheelliset tiedot rakennus- ja huoneistorekisterissä vaikuttavat kiinteistöjen ja koko alueen nykytilanteen kokonaisarviointiin. Esimerkiksi pelkästään rekisteritietoihin perustuvan selvityksen avulla ei alueelta ole mahdollista tehdä arvioita alueen rakennuskannan rakentamisajankohdasta, alueella olevan rakentamisen tiivyydestä tai käytännössä saada mitään ajan tasalla olevaa tietoa rakennusten iästä tai laadusta rakennusten arvojen määrittelyä varten. Kattava, ajantasainen arviointityö vaatisi siis jokaisen kiinteistön rakennusten läpikäynnin fyysisesti rakennuspaikalla.

Jatkotoimenpiteet

Tieto rakennus- ja huoneistorekisteritietojen sekavasta tilanteesta on toimitettu Kouvolan rakennusvalvonnalle, joka tarvittaessa ryhtyy asiassa tarkistustoimenpiteisiin. Rakennus- ja huoneistorekisteritietojen täydentäminen jatkuu tulevaisuudessa alueella siten, että kiinteistöjen lupahankkeiden käsittelyn yhteydessä rakennusvalvontaviranomainen vaatii kiinteistön omistajalta erillisen täydennyselvityksen kiinteistön alueella olevista rakennuksista. Tämän selvityksen perusteella lupaviranomainen arvioi rakennusluvan myöntämisen edellytykset. Lisäksi osalle alueen kiinteistöjen omistajista saatetaan lähettää erillinen RHR-tietojen tarkistuspyyntö.

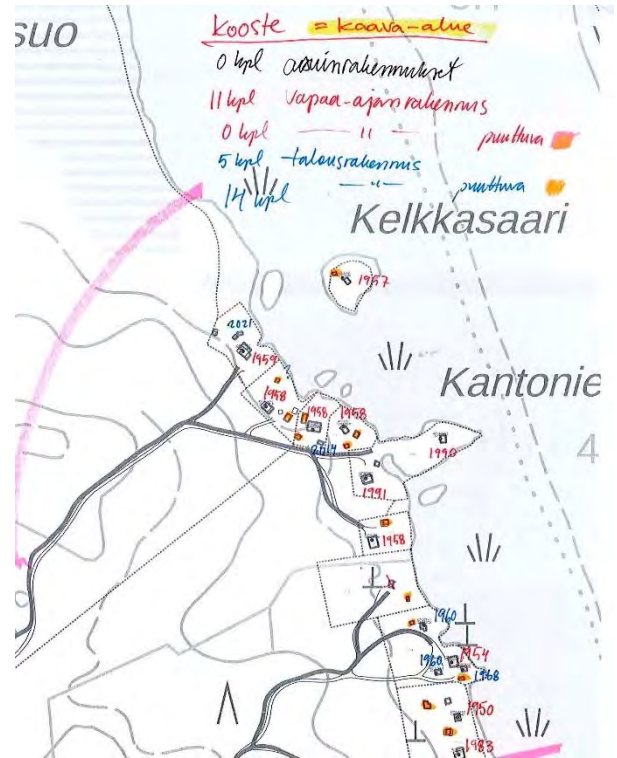

Kuva 10. Ote Saarennessa sijaitsevan Lappalanjärven ja Nisoksenlahden ranta-alueen rakennuskannasta ja rakennus- ja huoneistorekisterissä olevien tietojen ristiriidasta.

Huomioitavaa on se, että suurinta osa toimivien maatalouskeskusten talusrakennuksista ei ole merkitty rakennus- ja huoneistorekisteriin. Tämän vuoksi voi havaita, että esimerkiksi tämän kuvan alueelta talusrakennuksia puuttuu rakennus- ja huoneistorekisteristä yli puolet (oranssilla merkityt rakennukset). Alueella on arvon mukaan myös vähintään yksi rekisteristä puuttuva vapaa-ajanasunto.

Kuva 11. Ote Pilkanmaan länsiosassa olevan Turkinniemen alueesta. Karttaan on merkitty eri väreillä rakennus- ja huoneistorekisterissä olevat rakennusten valmistumisvuodet. Kartalla on korostettu rekisteristä puuttuvat vapaa-ajan rakennukset (merkitty punaisella) ja talousrakennukset (merkitty oranssilla).

Kuva 12. Rakennus- ja huoneistorekisterin tiedot Pilkanmaan Metelinniemen pohjoispuoliselta alueelta.

Kohteiden arvottamisen kriteerit

Tässä rakennetun kulttuuriympäristön selvityksessä aluekokonaisuuksien tai kohteiden arvottamisessa on kiinnitetty huomiota aluekohteen tai yksittäisen rakennuksen arkkitehtoniisiin, historiallisiin ja kulttuuriympäristöön liittyviin arvoihin. Perusteluissa on keskitytty rakennushistoriaan tai kulttuurimaisemaan liittyvien arvojen tarkasteluun, koska tämä inventointi liittyy yleiskaavoitustyöhön. Arvottamisessa yksittäisten kohteiden muodostama kokonaisuus sekä niiden suhde sitä ympäröivään maankäyttöön on siis ollut kohteiden yksityiskohdaisia ominaisuuksia tärkeämpää. Selvityksessä ei siis tarkoituksella ole nostettu erikseen esille yksittäisiä rakennuksia, vaikka niitä aiemmissa inventoinneissa onkin korostettu.

Tämä selvitys sisältää suppean sanallisen kuvauksen erilaisten kohteiden sisältämistä rakennuksista tai niiden muodostaman lähiympäristön erityispiirteistä, rakennusten arvioidut valmistumisvuodet, suunnittelijat sekä kuvaillaan niiden lähiympäristöä ja muita mahdollisia erityispiirteitä. Tähän selvitykseen liittyy paikkatietoaineisto, joka koostuu aluekohteista.

Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaava-alueen rakennusperintökohteet on jaettu kolmeen luokkaan valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti merkittäviin kohteisiin.

Valtakunnallisesti merkittävät kohteet

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, VAMA 2021

Vireillä olevan Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaavan alueella olevat *Pilkanmaan* ja *Oravalan* kartanoalueet sekä *Hakamäen* ja *Harjun alueet* kuuluvat valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden inventoinnin (VAMA 2021) kohteeseen nro 55 Kymijokilaakson kulttuurimaisema. Inventointiraportissa aluetta kuvataan seuraavasti:

Kymijokilaakson kulttuurimaisema on laaja ja arvokas kokonaisuus, jota luonnehtivat historiallinen maa-seutuasuutus kartanokulttuureineen, laajat viljelyalueet, monipuoliset luontokohteet sekä teollisuushistorian leimaamat maisemat. Alueen kulttuurimaiseman olennaisimpia arvotekijöitä ovat laajat avoimet näkymät, monet perinteisestä kylä- ja elinkeinorakenteesta kertovat maisemat sekä kulttuurihistorialliset

arvokohteet. Kymijokilaaksossa on useita merkittäviä luontokohteita, joiden arvot on turvattu erilaisin luonnonsuojelustatuksin.

Valtakunnallisesti merkittävät arkeologiset kohteet, VARK 2023

Valtakunnallisesti merkittävät arkeologiset kohteet ovat yksittäisistä tai useammista arkeologisista kohteista muodostettuja VARK-alueita, jotka helpottavat ja nopeuttavat muinaisjäännösten suojelua ohjaavien viranomaisten työtä. Museoviraston on pyytänyt valitsemistaan kohteista lausunnot kunnilta sekä muilta maankäyttöön liittyviltä toimijoilta ja viranomaisilta keväällä 2023. Museovirasto mainitsee kohdevalinnoista seuraavaa:

Inventoinnin avulla VARK-alueiden ja niillä sijaitsevien arkeologisten kohteiden kuvauksissa osoitetut valtakunnallisesti merkittävät ominaisuudet ja arvot voidaan turvata sekä säilyttää tuleville sukupolville. Kohteet muodostavat ajallisesti, alueellisesti ja muinaisjäännöstyypeittäin kattavan kuvan maamme arkeologisesta kulttuuriperinnöstä. Kohteiden arvioinnissa on arvioitu kohteiden arkeologista tai kulttuurihistoriallista merkitystä, eli miten kohde ilmentää oman aikakautensa ilmiötä, prosesseja ja tapahtumia. Arvioinnin yhteydessä on myös selvitetty, miten kohde on säilynyt, mikä on sen tutkimuksellinen arvo ja onko se alueellisesti tai valtakunnallisesti erityisen tyyppinen tai harvinainen. Lisäksi on arvioitu kohteen arkeologisista monimuotoisuuksista sekä kohteen ympäristö- ja maisema-arvoja. Arviointiaineistoon liittyy erillinen ympäristövaikutusten arviointi.

Vireillä olevan Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaavan alueella ei sijaitse Museoviraston vuonna 2023 valmistelussa olevan selvityksen mukaisia valtakunnallisesti merkittäviksi arvioituja arkeologisia kohteita tai alueita (VARK 2023).

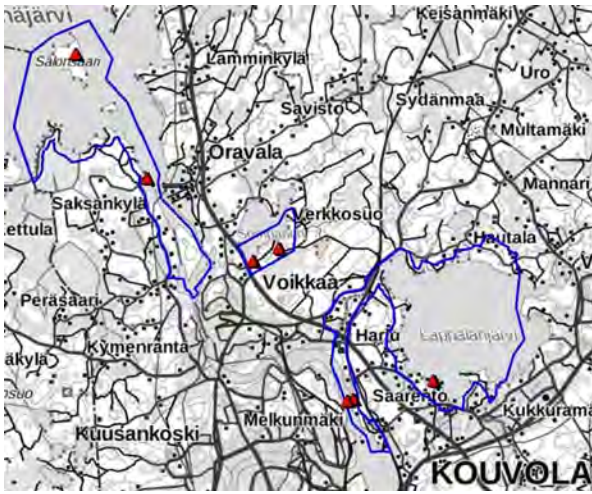
Muinaisjäännökset

Museoviraston ylläpitämän muinaisjäännösrekisterin mukaan vireillä olevan Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaavan suunnittelualueella on 13 kpl muinaisjäännöskohdetta, joista 10 kpl on pistekohtetta ja kolme aluekohdetta (punaiset kohteet, rekisterin tilanne vuonna 2023).

Kuva 13. Museoviraston ylläpitämässä muinaisjäännösrekisterissä olevat pistekohteet Kouvolan keskeisellä taajama-alueella. Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaava-alueen likimääräinen rajausta on merkitty kuvaan keltaisella.

Suunnittelualueella sijaitsee myös ensimmäisen maailman sodan aikaisia linnoitteita, joista osa on inventoitu vuonna 2008⁵. Inventoidut kohteet on merkitty muinaisjäänösrekisteriin. Museovirasto tarkastanut kohteiden aluerajaukset keväällä 2017⁶. Koko Kouvolan kaupungin osalta kohteita oli tuolloin tiedossa 85 kpl. Niiden lisäksi tiedossa oli kaksi uutta kohdetta, jotka museoviraston arkeologi tarkasti maastokäynnillä. Selvityksen jälkeen Kouvolan kaupungin alueella olevien kohteiden lukumäärä on 86 kpl.

Kuva 14. Muinaisjäänöskohteet esitettyä alueen peruskartalla. Kaavarajaus on kuvattu sinisellä aluerajauksella. Huomioitavaa on se, että kuvassa esitetään tilanne ennen rantaosayleiskaavan arkeologista inventointia. Kuva: Mikroliitti Oy

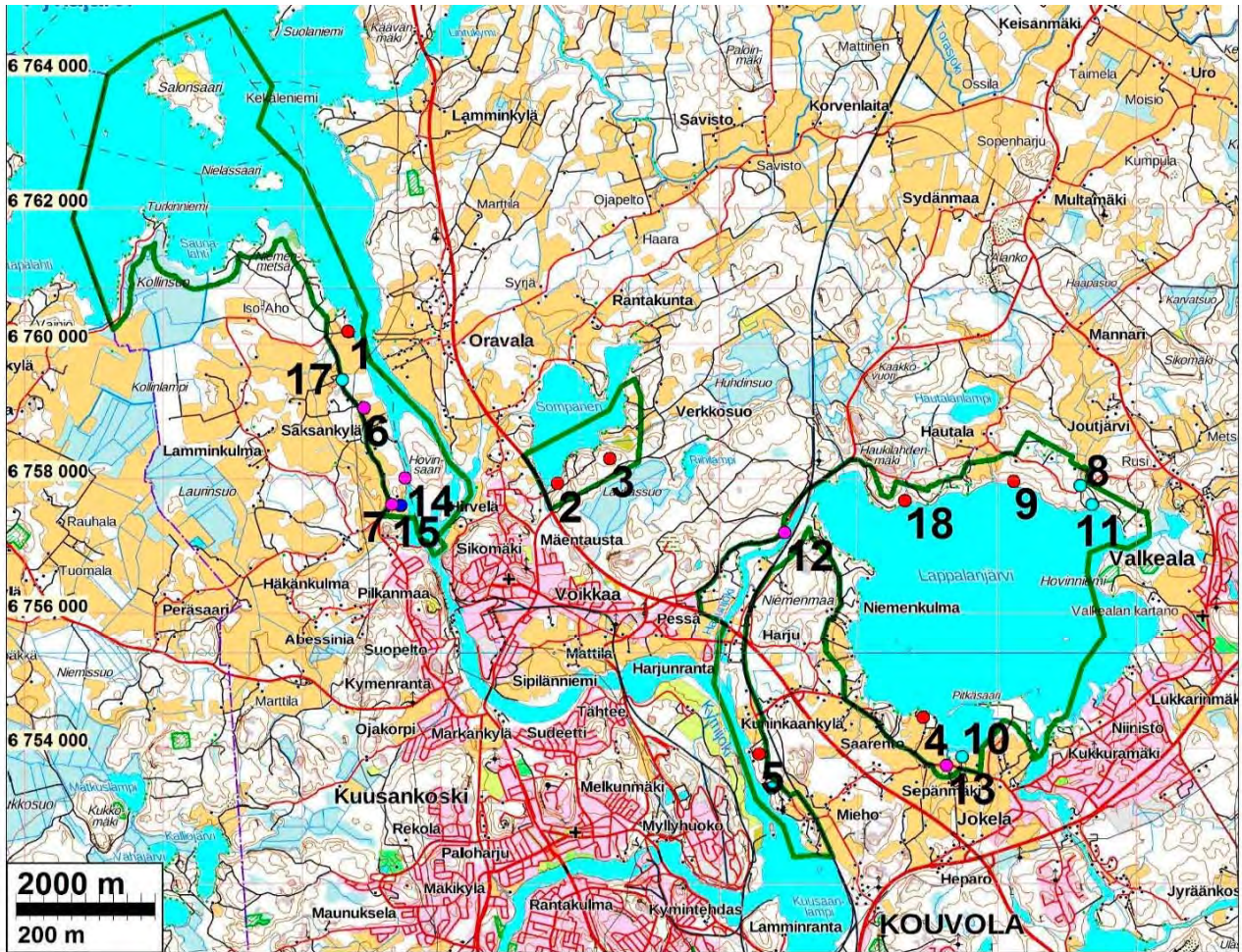
Suunnittelualueelta tehtiin arkeologinen inventointi vuonna 2019. Inventoinnin ja siihen liittyvät maastotyöt tekivät arkeologit *Johanna Rahkola ja Timo Jusila Mikroliitti Oy:stä*. Tehdyn inventoinnin tietojen mukaan alueelta tunnettiin ennestään viisi (5) kiinteää muinaisjäänöstä (2 historiallisen ajan asuinpaikkaa, 2 historiallisen ajan kivirakennetta ja 1 historiallisen ajan puolustusvarustus). Inventoinnin tuloksena alueelta tunnetaan nyt seitsemän (7) kiinteää muinaisjäänöstä (aikaisemmin tunnetut: 2 historiallisen ajan asuinpaikkaa ja 2 historiallisen ajan kivirakennetta, sekä kaksi (2) ennestään tuntematonta kivikautista asuinpaikkaa), viisi (5) muuta kulttuuriperintökohdetta (2 historiallisen ajan asuinpaikkaa, 1 vanha ratapohja ja ratasillan jäännös, 1 vanha tieosuus ja kivilouhos ja 1 historiallisen ajan kivirakenne, 3 rantapenikka), sekä yksi (1) mahdollinen muinaisjäänös (maakuopat) ja viisi (5) muuta kohdetta (3 historiallisen ajan asuinpaikkaa, 1 historiallisen ajan myllypaikka ja 1 historiallisen ajan louhos). Kaikkiaan esille nostettuja kohteita oli siis 16 kpl.

Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaava-alueella, Miehossa sijaitseva toisen maailmansodan aikaisen Kymijoki-linjan kivistä panssariestettä ei ole merkitty Museoviraston ylläpitämään muinaisjäänösrekisteriin, eikä sitä ole huomioitu / huomattu alueelta tehdyssä arkeologisessa inventoinnissa. Kyseinen kohde on tässä rakennetun kulttuuriympäristön inventoinnissa arvioitu paikallisesti merkittäväksi kohteeksi ja se on sisällytetty osaksi Miehon ja Lautaronmäen käsittävään aluerajaukseen. Ilmeisesti kyseisen panssariesteen kivet on louhittu irti vuonna 2019 arkeologisessa selvityksessä esille nostetusta Lautaronmäen kivilouhoksesta. Kymijokilinjan kohteisiin liittyvät mielestäni siis myös kyseinen louhos ja Lautaronmäen pohjoisosassa oleva taisteluväestö. Perustelua tukee se tieto, että myös Kymijoen länsipuolella Kuusanniemessä on Kymijokilinjaan liittyviä taisteluhautoja ja majoituskorsujen kuoppia. Lappalankosken etelä- ja pohjoispuolella olevat Kymijoen rantaan asti ulottuvat peltoaukeat ja niille johtavat tieurat on siis selkeästi nähty strategisesti tärkeinä kohteina vesistön ylittämisen näkökulmasta. Tämän vuoksi kantalinnoittaminen on kohdistettu maastoon näihin kohteisiin vaikuttaminen huomioiden.

Tässä rakennetun kulttuuriympäristön selvityksessä on arvioitu alueella olevien tiedossa olevien muinaisjäänösten ja olemassa olevan rakennetun kulttuuriympäristön suhdetta. Selvityksen yhteydessä on myös pyritty arvioimaan mahdollisen muuttuvan maankäytön ja olemassa olevan tilanteen suhdetta rakennetun kulttuuriympäristön ja muinaismuistojen kohteisiin. Maastokäyntien aikana on esille tulleiden uusien kohteiden suhdetta arvioitu myös paikan päällä. Esimerkiksi Saarenossa sijaitseva Saarennonväylän vanha kivilouhos sisältyy kiinteästi laajempaan Saarennon kulttuurimaisema-alueeseen ja se on selvityksessä huomioitu yksittäiskohdeena arkeologisen inventoinnin kautta. Tämän vuoksi sille ei ole tarkoituksenmukaista lisätä vielä kolmatta erillistä kohdemerkintää (alue, arkeologinen kohde, kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde). Samanlainen tilanne on usean muun alueella olevan arkeologisen kohteen kohdalla. Arkeologisessa selvityksessä on nimitäin tuotu esille kohteita, jotka jo ovat tai sisältyvät myös rakennetun kulttuuriympäristön kannalta arvokkaisiin alueisiin (Pilkanaama, Saksa, Hakamäki, Rantalankylä Lappalanjärven rannalla, Harjun rautatiesilta, jne..).

⁵ Lagerstedt, John. *Pohjois-Kymenlaakso. Sotahistoriallisten muinaisjäänösten inventointi*. Museovirasto, 2008.

⁶ Lagerstedt, John. *Kymenlaakson maakunnan sotahistoriallisten kohteiden aluerajauksen tarkistus 2017*. Museovirasto / Kulttuuriympäristöpalvelut, 2017)

Kartoilla: Tutkimusalueen rajaus vihreällä. Raportin kohteet erivärisin palloin ja raportin kohdenumero.

- = kiinteä muinaisjäänös (sm)
- = muu kulttuuriperintökohde (s)
- = mahdollinen muinaisjäänös
- = muu havainto (muu kohde)

Kuva 15. Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaava-alueen arkeologisen selvityksen kohdekartta vuodelta 2019. Kohteiden tarkemmat kuvaukset selviävät ko. selvityksestä. Huomioitavaa on se, että kohteet keskittyvät pääosin niille alueille, jotka sisältävät arvokkaita rakennetun kulttuuriympäristön kohteita. Lähde: Mikroliitti Oy, s. 4.

Maakunnallisesti merkittävät kohteet

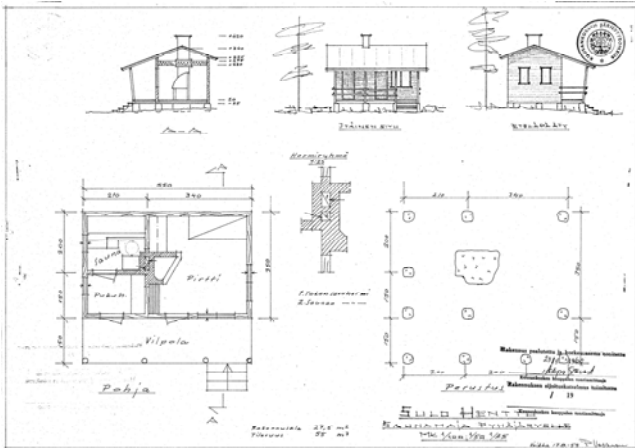
Maakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen rajaukset perustuvat aiempien selvitysten ohella tämän tutkimuksen kartta- ja maastotyöskentelyyn sekä työn yhteydessä tehtyyn arvottamiseen. Tehtyä selvitystyötä on peilattu voimassa olevaan maakuntakaavaan (Maakuntakaava 2040) sekä alueella voimassa oleviin yleiskaavoihin ja niihin liittyviin selvityksiin.

Vuonna 2021 hyväksytyssä Kymenlaakson maakuntakaavassa 2040 on kuvattu Kouvolan alueella olevat maakunnallisesti merkittävät ympäristöt. Museovirasto on tarkastanut kohteet ja kohderajaukset keväällä 2017 yhdessä maakuntaliiton kanssa. Mukana kohderajauksissa ovat myös uudemmat sotahistorialliset kohteet.

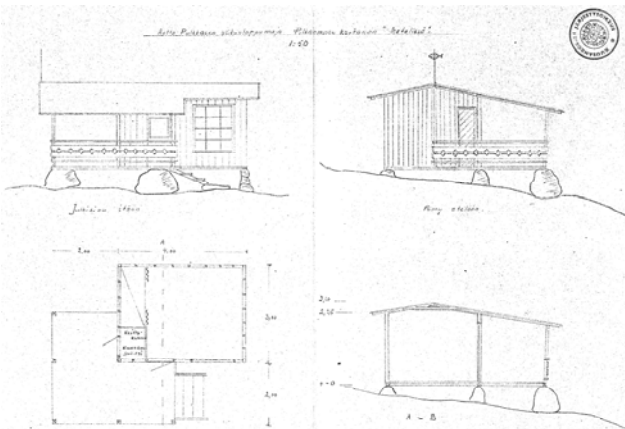
Varsinaisen maakunnallisesti arvokkaiden kohteiden lopullisen arvotuksen tekee Kymenlaakson museo yhdessä alueen rakennetun ympäristön tilan arviointiin keskittyvän työryhmän kanssa (esim. kunta/konsultti, museo, ELY, maakunnan liitto). Kymenlaakson liitossa on käynnistynyt maakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristökohteiden arviointi, jossa pyritään ajanmukaistamaan maakunnan inventointien tilanne.

Paikallisesti merkittävät kohteet

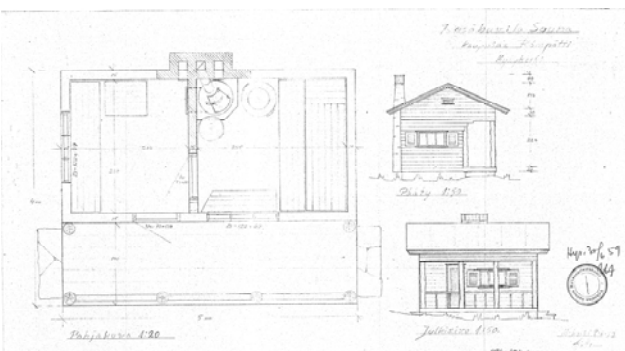
Paikallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen rajaukset perustuvat aiempien selvitysten ohella tämän selvityksen aikana tehtyyn kartta- ja maastotyöskentelyyn sekä työn yhteydessä tehtyyn arvottamiseen. Inventointiaineistoon ei ole suunnittelualueelle merkitty yksittäiskohteita.

Kuva 16. Pienimittakaavallinen vapaa-ajan rakennus Pyhäjärven rannalta vuodelta 1952. Lähde: Kouvolan kaupunki, rakennusvalvonnan arkisto 4.9.2023.

Kuva 17. Kesäasunto Pilkanmaan kartanon pohjoispuolella sijaitsevalta Metelin alueelta vuodelta 1945. Lähde: Kouvolan kaupunki, rakennusvalvonnan arkisto 4.9.2023.

Kuva 18. Myllykoskelta peräisin olevan kauppias Römpötin saunarakennus Pyhäjärven Salonsaareen vuodelta 1959. Lähde: Kouvolan kaupunki, rakennusvalvonnan arkisto 4.9.2023.

Suurin osa Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaava-alueen rakennuskannasta on alueelle ja aikakaudelle tyypillistä rakentamista, asuinrakennuksia, maatalouden tilakeskuksia, vapaa-ajanrakentamista sekä edellisiin liittyviä talous-, tuotanto- ja varastorakennuksia. *Yksittäisesti joissain rakennuksissa saattaa olla muotoaiheita, tyyli- tai muita erityisiä arvoja, joiden vuoksi ne ehkä tulisi nostaa maakunnallisesti tai jopa valtakunnallisesti merkittäviksi. Yleiskaavoitukseen liittyvän rakennetun kulttuuriympäristön selvityksen tavoitetarkkuus ei kuitenkaan ole sellainen, että yksittäisten kohteiden tarkempi kohdekohtainen inventointi aineiston kerääminen olisi kaavan tarkkuustaso huomioon ottaen tarkoituksenmukaista.* Käytännössä vireillä olevan yleiskaava-alueen rakennuskanta on muodostunut useammassa vaiheessa ja suhteellisen nopeasti. Rakennukset ovat yhä käytössä ja niitä on muutettu ja täydennetty vuosien kuluessa rakentamisen trendien mukaisesti.

Alkuperäisessä rakentamisajankohdan asussa olevia rakennuksia on yhä havaittavissa Lappalanjärven ja Pyhäjärven rannoilla ja saarissa olevien vapaa-ajan asuntojen joukossa, paikoissa, joissa maasto-olosuhteiden vuoksi rakennusten uudis- ja korjausrakentaminen on ollut kohteen saavutettavuuden kannalta tavanomaista mantereella sijaitsevaa kohdetta hankalampaa. Lisäksi tyypillisesti vapaa-ajan rakentamisessa on ennen ollut tapana varsinaisen päärakennuksen muokkaustyön sijaan rakentaa uudelle toiminnalle (sauna, makuutila, varasto, jne.) oma sivurakennus. Saarissa vapaa-ajan-asunnot ovat jo alkujaan olleet huomattavan askeettisia, ilman sähköjä, juoksevaa vettä yms. mukavuuksia, joten niiden kunnostaminen nykyvaatimukset vastaaviksi vapaa-ajanasunnoiksi olisi vaatinut olemassa olevan rakennuksen korjaamisen sijasta uudisrakennuksen. Kustannussyistä uudisrakentamista ei juurikaan ole ollut.

Saarissa sijaitsevien vapaa-ajanrakennusten muutospainheet eivät rakennuspaikan hankalan saavutettavuuden vuoksi ole niin ilmeiset ja välittömät kuin mitä tavanomaisen mantereella olevan rakennuspaikan. Tämän vuoksi saarissa olevan rakennetun ympäristön ja siellä olevan rakennuskannan tulevaisuuden muutoksien voisi olettaa olevan kohtalaisen pienimittakaavallisia.

KOhteiden inventointi

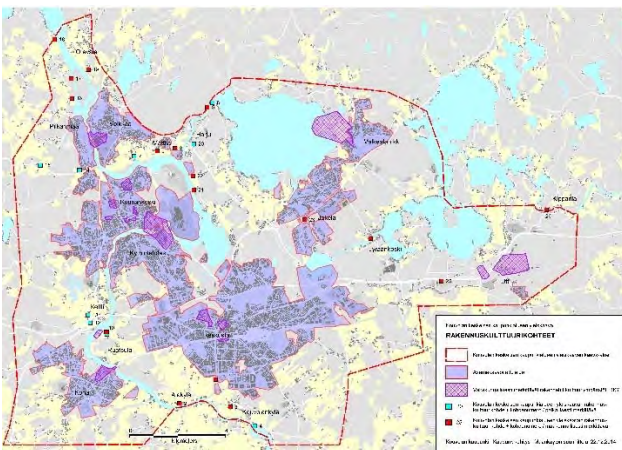
Rakennusperintö on laaja kokonaisuus, joka sisältää kaikki ihmisten tekemät rakennukset, rakennetut alueet sekä kaikki niillä olevat rakenteet ja rakennelmat. Rakennusperintöä ovat siis kaikki rakennetussa kulttuuriympäristössämme olevat kerrokset, joiden säilymisen edellytyksenä on rakennusperinnön arvojen ymmärtäminen, arvokkaiden kohteiden käytössä pysyminen ja niiden jatkuva hoito.

Aiemmat inventoinnit

Nyt vireillä olevan Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaavan olevia kulttuuri- tai rakennushistoriallisesti arvokkaita kohteita on aiemmin inventoitu ja dokumentoitu vaihtelevalla tasolla. Tässä selvityksessä aiempien inventointien tuloksia on pyritty yhtenäistämään yleiskaavatasoiseksi tiedoksi.

Aiemmissa Kouvolan alueella tehdyissä rakennuskulttuuri-inventoinneissa on kohteiden merkittävyyttä arvioitu aina kyseessä olleen kunnan rakennuskulttuuriin verrattuna (esim. Kuusankoski, Valkeala, jne.). Alueen rakennuskulttuurikohteiden inventointitiedot perustuvat pääosin vuonna 1984 julkaistun inventointiraporttiin *Kymenlaakson kulttuurihistorialliset kohteet*. Inventointia on täydennetty vuonna 1992 valmistuneessa Kymenlaakson seutukaavaliiton julkaisemassa *Kymenlaakson rakennuskulttuuri*-kirjassa, jonka tavoite on ollut ”valaista maakunnan rakennuskulttuurin nykytilaa” ja ”johdattaa maakunnan rakennusperintöön”. Kirjassa esitellyn kohteiden lausunnoissa maakuntamuseo on todennut, että kirja on lähtökohtaisesti ”yleisesitys maakunnan rakennuskulttuurista ja kaavaa varten tulee laatia tarkempi selvitys”. Käytännössä kyseistä kirjaa on kuitenkin käytetty sen valmistumisesta alkaen rakennetun ympäristön tilaa kuvaavana inventointina / koosteena, jonka perusteella on siinä esitetyjä kohteita huomioitu erilaisilla suojelumerkinnöillä oikeusvaikutuksellisissa yleis- ja asemakaavoissa. Tällöin kyseiset kohteet ovat saaneet kaavallisen suojelustatuksen.

Viimeisin laajempi, koko Kymenlaakson maakunnan rakennuskulttuurin inventointityö on vuonna 2008 valmistunut Kaakkois-Suomen ympäristökeskuksen laatima *Kymenlaakson kulttuuriympäristökartoitus*. Kyseisessä selvityksessä esille tuotujen rakennuskulttuurikohteiden arvotus perustui kirjallisiin lähteisiin sekä museoviraston rekisteriin, mutta varsinaista laajempaa maakunnan rakennus- ja kulttuurihistoriaan liittynyttä kohdekohtaista arvotusta tai uusien kohteiden kartoitusta ei tehty. Kyseisten inventointien sisältämät yksittäiskohteet on käyty läpi. Kohdetietojen analysoinnin jälkeen on selvinnyt, että osaa 1990-luvulla esiin nostetuista kohteista on muutettu siten, että niiden arvoluokitus olisi nykyisin paikallisesti arvokas kohde. Esimerkkinä vaikka Lappalanjärven rannalla oleva Suvikallio (kohde 33/1992) tai Pyhäjärven Salonsaaressa sijaitseva Peipon tilan rakennukset (kohde 63/1992).

Kuva 19. Kouvolan keskeisen taajama-alueen osayleiskaavan rakennetun kulttuuriympäristön inventoinnin kartta. Lähde: Kouvolan kaupunki, kaavoitus, 2023.

Kouvolan keskeisen kaupunkialueen osayleiskaavan laatimisen aikana tehty rakennuskulttuuri-inventointi (2014) sisälsi kuusi nyt vireillä olevan rantaosayleiskaavan alueella olevaa rakennuskulttuurikohteita Hakamäki, Lappakosken koulut, Harjun rautatiesilta ja Haarakallion ratavartijan talon pihapiiri, Saukkola, Pilkanmaa ja Oravala. Kyseisessä inventoinnissa keskityttiin kaava-alueeseen kuulneiden, mutta oikeusvaikutteisten yleiskaavojen ja asemakaava-alueiden ulkopuoleisiin kohteisiin ja inventointityö teki kaavoitusarkkitehti Hannu Purho Kouvolan kaupungin maankäytön suunnittelusta. Inventoinnissa esille tuotujen kohteiden arvotus laadittiin tuolloin yhteistyössä Kymenlaakson museon rakennustutkija Kirsi Toivosen kanssa. Kyseisen inventoinnin kohteet on otettu mukaan tähän selvitykseen siten, että Lappakosken koulut ja Harjun villatehdas sekä Harjun rautatiesilta ja Haarakallion ratavartijan pihapiiri muodostavat nyt molemmat yhden yhteisen kohteen.

Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaavan laatimisen aikana on alueelta tehty maisemaselvitys. Selvityksen teki *FCG Finnish Consulting Group Oy* ja se valmistui 29.9.2023. Selvityksessä on nostettu esille alueen kulttuurimaiseman ja tiestön kehitykseen liittyviä kohteita. Lisäksi selvityksessä on nostettu esille aiemmissa selvityksissä mainittuja vanhoja kohteita. Niistä poikkeavia aivan uusia kohteita ei ole mainittu. Kulttuurimaisema-

alueista esille on nostettu Saarenon kulttuurimaisema-alue, josta selvityksen toimenpide-ehdotuksissa mainitaan seuraavaa:

”Alueen maankäytön muutoksista aiheutuvat vaikutukset kohdistuvat maisemarakenteeseen, maiseman tilallisuuteen ja/tai maisemakuvaan. Selvitysalueella herkimpiä alueita maisemassa tapahtuville muutoksille ovat laajat yhtenäiset viljelyalueet, joissa muutokset näkyvät selvästi avoimessa ympäristössä. Rakentaminen myös pirstoo maisemallisesti tärkeitä viljelyalueita. Järvien ranta-alueet ovat pääsääntöisesti melko sulkeutuneita, jolloin myös vesillä liikuttaessa maankäytön muutokset rannoilla voivat olla helposti havaittavissa. Rannat, joille ei osoiteta rakentamista tulisi jättää rakentamatta.”

Tässä rakennetun kulttuuriympäristön kohteiden inventoinnissa merkittävyyden arvioinnissa on huomioitu mm. seuraavia arvotekijöitä:

Arkkitehtoniset arvot

Arkkitehtoniset ja rakennushistorialliset arvot kuvaavat kohteen alkuperäisyyttä tai sen historiallisesti monipuolista kerroksellisuutta. Arkkitehtonisia arvoja voivat sisältää esimerkiksi mahdollisesti *kansallisesti merkittävien suunnittelijoiden kohteet tai joillain tapaa erityiset rakennustyytit*. Kohteen rakennustaiteellinen puoli liittyy sen esteettisiin ominaisuuksiin ja rakennuksen toiminnalliseen laatuun. Rakennus voi edustaa jotain tyyliä, tai olla *suunnitteluratkaisultaan erityisen hyvin aikakauden asussa säilynyt*. Myös useamman rakennuksen muodostamilla kokonaisuuksilla voi olla arkkitehtonista tai rakennustaiteellista arvoa vaikka sen yksittäisillä rakennuksilla ei ehkä sitä olisikaan. Esimerkkinä Pilkanmaassa sijaitsevan Hakamäen tilakeskuksen rakennukset, jotka ovat Heikki Siikosen rakennustoimiston suunnittelemat. Siikosen laatimat tyyppiirustuskokoelmat ovat ilmeisesti olleet lähtökohtana usean muun suunnittelualueella olevan tilakeskuksen rakennuksille 1930–50-luvuilla.

Maisemalliset tai ympäristölliset arvot

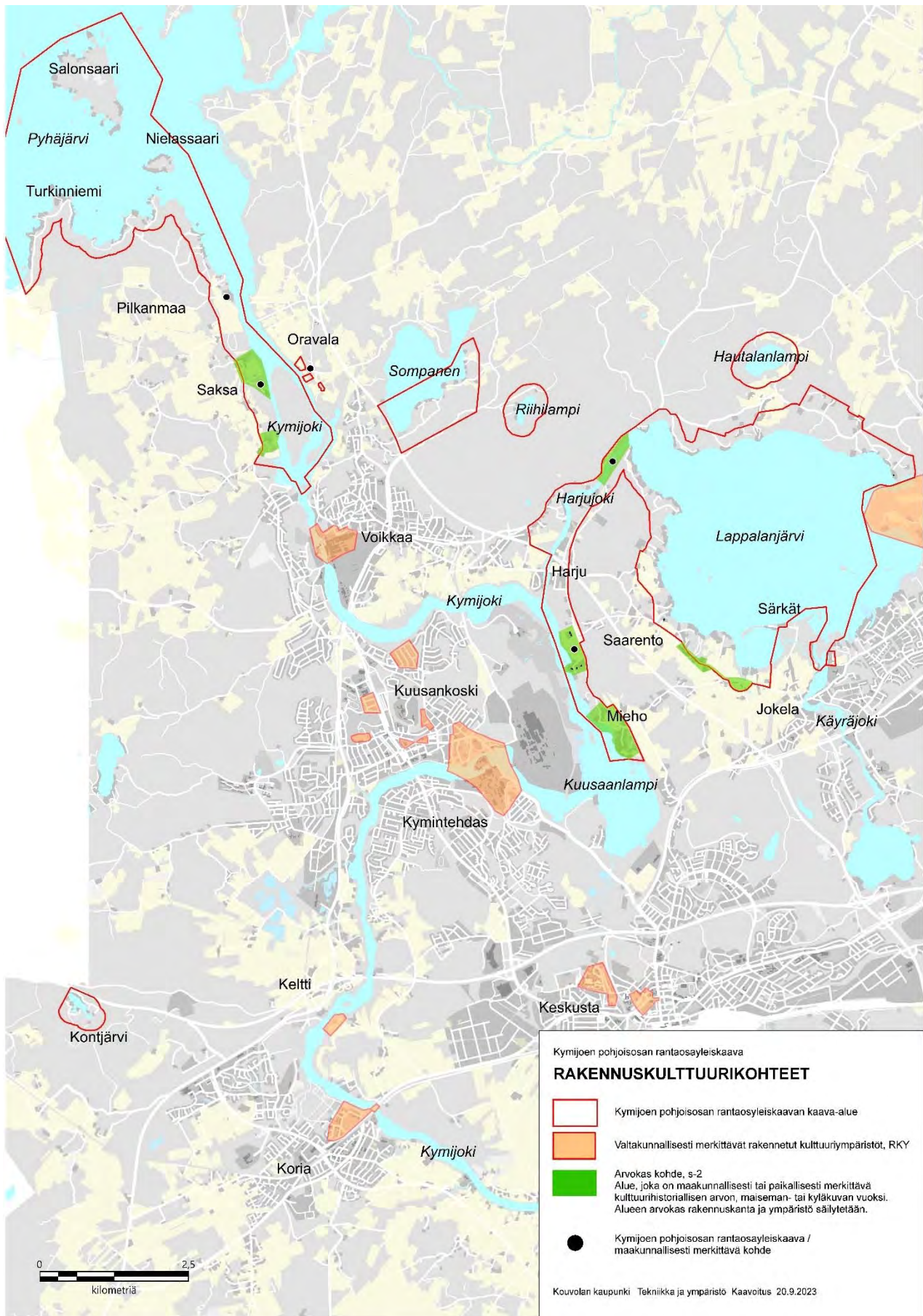
Maisemallisia tai ympäristöllisiä arvoja sisältävät ne ympäristöt, jotka antavat *edustavan kuvan jostain historiallisesta vaiheesta, suunnittelu- tai rakentamisideologiasta tai alueiden rakentamiseen liittyvistä yhteiskunnallisista muutoksista*. Yksittäisten kohteiden arvo onkin usein määritettävissä vain osana laajempaa maisemallista kokonaisuutta. Esimerkkinä Saarenon kylän alueen tilakeskukset osana niitä ympäröivää maatalousmaisemaa.

Historialliset arvot

Historialliset arvot eivät suoranaisesti näy maisemassa tai rakennuksissa, vaan niiden tunnistaminen edellyttää *kohteen sijoittamista laajempaan kulttuurilliseen yhteyteen*. Yleisimmin esille tulevat rakennukseen tai kohteeseen liittyvät henkilö-, sivistys- tai sosiaalishistoriaan liittyvät arvot. Kohteiden historialliset arvot voivat olla peräisin myös niiden käyttötarkoituksesta (teollisuudesta, liikenteellisestä sijainnista tai siihen liittyvistä rakenteista) tai niiden yhteiskunnalliseen toimintaan liittyneistä arvoista. Esimerkkeinä Haarakallion rautatiehen liittyvä kokonaisuus tai Saukkolan puutavaran uittoon liittyvä kokonaisuus.

Kohteiden merkittävyys on jaoteltu kolmiportaisesti paikallisesti, maakunnallisesti tai valtakunnallisesti merkittäviksi kohteiksi. Arvotukseen on myös vaikuttanut kohteen nykytila. Paikallisen ja maakunnallisen arvioinnin on tehnyt Kouvolan kaavoituksesta kaavoitusarkkitehti Hannu Purho ja maakunnan kannalta merkittäviksi arvioitujen kohteiden arvotus arvioidaan tämän selvityksen valmistumisen jälkeen yhteistyössä Kymenlaakson museon kanssa. Tässä rakennetun kulttuuriympäristön selvityksessä mainitut valtakunnallisesti arvokkaat kohteet ja niiden inventointitiedot perustuvat suoraan aiempiin inventointeihin.

Inventointiin liittyvät kohderajaukset on siirretty aluevarauksina paikkatietoaineistoon. Yleiskaavoitustyöhön liittyen kulttuuriympäristökohteiden merkintätapana on siis käytetty ainoastaan aluekohteita. Huomioitavaa on se, että yksittäisen ”arvokkaan kohteen” ympärille ei ole merkitty aluetta. Kartalle merkitty aluekohde sisältää siis aina useamman kohteen. Lisäksi on huomioitava, että kartalle merkitty aluevarauksen rajaus ei ole absoluuttinen ja tarkka, vaan sitä on tarkasteltava yleiskaavan tarkkuustasolla kyseisen kohteen ominaispiirteet ja toteutuneisuus huomioiden. Lisäksi on huomioitava, että tässä selvityksessä mainitut kohdekohtaiset kiinteistö- ja osoitetiedot perustuvat vuoden 2023 rekisteritietoihin.

Kuva 20. Ote Kouvolan keskeisen kaupunkialueen kartasta, johon on merkitty rantaosayleiskaava-alueen rajausta punaisella, RKY-alueet oranssilla ja tässä selvityksessä arvokkaiksi arvioidut kohdealueet vihreällä. Lähde: Kouvola kaupunki, kaavoitus, 8.9.2023.

TUTKIMUSALUE

Alueen historiallinen kehitys

Kymijoella on ollut hyvin suuri merkitys koko Kymenlaakson maakunnan historialliselle kehitykselle. Jäätikön vetäytyttyä Suomen alueelta maaperän kaltevuussuunta muuttui ja aiemmin Pohjanlahteen laskeneet sisävedet puhkaisivat uusia uomia etelään. Arviolta noin 7000 vuotta sitten syntyi Kymenlaakson läpi virtaava Kymijoki, joka aluksi hakeutui nykyistä leveämpään ja korkeammalla sijainneeseen uomaan. Muinainen Kymijoki oli nykyiseen jokeen verrattuna mahtava virta ja sen virtaama olikin tuolloin moninkertainen nykyiseen verrattuna. Joki muokkasi alavaan maahan leveän kulku-uran, joka on yhä tänäkin päivänä selvästi näkyvillä jokea ympäröivässä maisemassa.

Arkeologi Timo Miettinen esittää kirjassaan *Kymenlaakson juuret - asutuksen ja kulttuurin esihistoria*, että maankohoamiseen perustuvan rannansiirtymiskronologian mukaan Kymenlaakson vanhin tähän mennessä tunnettu asuinpaikka olisi nykyisen Kouvolan kaupungin eteläosassa sijaitsevan Anjalan kartanon pohjoispuolella oleva Tillolankallio, joka oli ilmeisesti muinaisten hylkeenpyytäjien leiripaikka, koska alueelta on löydetty mm. kaksi liuskekärkeä. Asuinpaikka on sijainnut muinaisessa *Ancylusjärven* saarella, kun merenpinta oli 55 metriä nykyistä korkeammalla. Pysyvien asuinpaikkojen lisäksi nykyisen Kymijoen lähialueella on varmasti asunut väliaikaisesti muualta tulleita metsästäjä - keräilijöitä, joista kertovat esimerkiksi Kouvolan Jaalan Huhdasjärvellä tehdyt esinelöydöt.

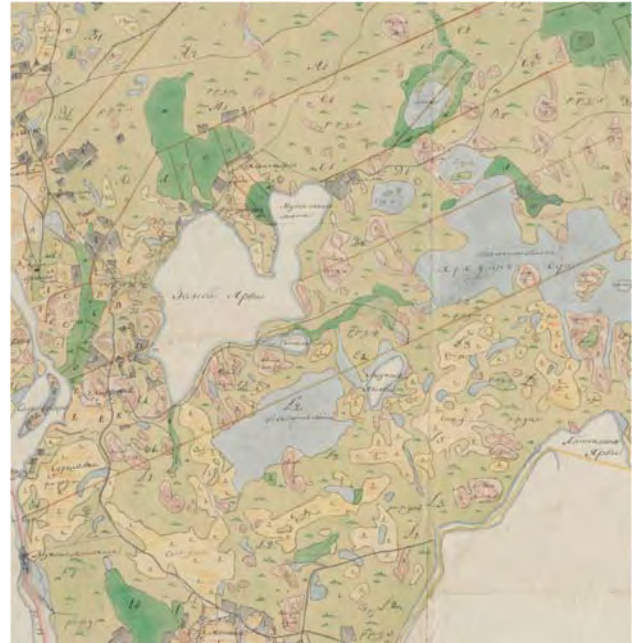
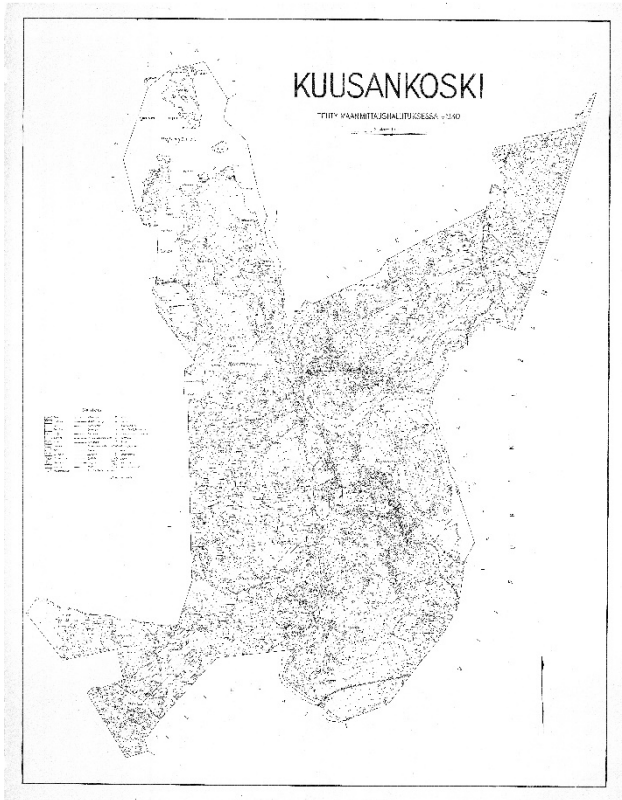
Historiallisen ajan alussa hämäläiset tekivät erämatkoja keskisen Kymijoen tienoille. Birger-Jarlin 1200-luvun puolella välissä tekemän ristiretken jälkeen lienevät Pyhtään, Kyminlinnan ja Langinkosken seudut saaneet ensimmäiset vakituiset kyliin asettuneet asukkaansa Savon suunnalta ja lännestä. 1200-luvun lopulla hämäläiset ylittivät Kymijoen ja asettuivat viljelemään keskeisen Kymenlaakson hedelmällisiä savimaita. Hämäläiset tunkeutuivat myös Kymijoen läntisten laskuhaarojen kala-apajille ja sopiville satama-alueille. Vuonna 1293 Torgils Knutinpoika valloitti Karjalan ja perusti Viipurin linnan. Ruotsin ja Novgorodin välinen raja muuttui tällöin Kymijoesta itään, mutta joen itäpuoleiset rannat vetivät silti edelleen puoleensa savolaisia erämiehiä ja Karjalan Novgorodista saapuvia kalastajia. Yhteiset intressit aiheuttivat väistämättä riitoja, yhteenottoja ja rajakiistoja. Myöhemmin myös Hämeen- ja Viipurin-linnojenkin verotukseen liittyvät edut törmäsivät vastakkain Kymijoella. Jatkuvien riitojen vuoksi alueelle lähetettiin viranomaisten taholta erityinen synnilautakunta suorittamaan maastotiedustelua ja sen pohjalta Turun maaorikes määrätteli vuonna 1415, että Hämeen ja Savon asuma-alueiden välinen raja kulki Kymijoessa. Kymijokilaaksolla on siis pitkä rajahistoria.

Asiantuntija-arvioiden mukaan Kymijoen ranta-alueet alueet saivat vakituisen asutuksen vasta 1400-luvun puolella. Alueen läpi johdettiin silloin ns. Ylinen Viipurintie, joka yhdisti Hämeen ja Viipurin linnat. Alkujaan tieyhteys noudatti pohjoisempaa Salpausselkää, mutta tieyhteys siirrettiin Kustaa Vaasan käskystä kulkemaan eteläisempää Salpausselkää pitkin 1500-luvun puolella välissä. Uusi tielinjaus ja siihen liittynyt Ruotsulassa sijainnut Kymijoen ylittävä lautta-paikka toivat alueelle lisää väestöä. Yleisten teiden huolto oli keskiajalta aina 1900-luvun alkuun asti maata omistaneen väestön velvollisuus.

Alueen lupaavan taloudellisen kehityksen katkaisi Hattujen sota (v. 1741–43), jonka jälkeen laaditussa Turun rauhassa vuonna 1743 Ruotsin ja Venäjän valtakuntien välinen raja siirtyi Kymijokeen. Kymijoen länsipuolella sijaitseva ruotsalainen Kymenkartanon lääni ja itäpuolella venäläinen Kymenkartanon provinssi. Pääosa kummankin alueen ihmisistä oli tuolloin ilmeisesti edelleen suomenkielisiä. Vuonna 1809 Suomi liitettiin kokonaisuudessaan Venäjään ja vuonna 1812 Venäjä palautti Kymijoen itäpuoliset alueet, ns. vanhan Suomen autonomisen Suomen suurruhtinaskunnan yhteyteen. Tällöin valtakunnan raja poistui Kymijoesta, mutta se säilyi lääninrajana ja alueen väestö suomenkielisinä.

Kuva 21. Ruotsalaisen tiedusteluprikaatin laatima kartta vuodelta 1805. Tarkemmin karttaan on kuvattu ruotsalaisten hallinnassa ollut Kymijoen länsipuoli. Kartassa on kuvattu myös osia tuolloin Venäjälle kuuluneista Kymijoen itäpuolisista alueista. Alueella tuolloin olleet kyläpaikat ja kulkupolut on merkitty karttaan. Lähde: kansallisarkisto.fi

Kuva 22. Tiluskartta Venäjälle kuuluneen Oravalan, Hirvelän, Mattilan ja Lappalan alueista vuodelta 1804. Lähde: kansallisarkisto.fi

Kuva 23. Kuusankosken pitäjänkartta vuodelta 1931. Lähde: Kouvolan kaupunki, kaavoitus.

Kuusankosken kunta perustettiin vuonna 1921, jolloin kuntaan liitettiin osia litistä ja Valkealasta. Kymijoen ja Harjujoen itäpuolella olevat alueet säilyivät edelleen osana Valkealan kuntaa. Lappalanjärven pohjoisrannalla Kuusankosken kaupungin ja Valkealan kunnan raja sijoittui Hautalanlammen länsipuolelle.

Kymijoen, Pyhäjärven ja Lappalanjärven ranta-alueilla rakentaminen oli ollut kohtuullisen vähäistä 1900-luvun alkupuolella. Rantarakentaminen lisääntyi vasta 1950-luvulta alkaen, jolloin maanhankintalain perusteella suurtiloista lohkottiin suuri määrä pienempiä asutustiloja, joista osa ulottui vesistöön asti. Yksittäisiä vapaa-ajan asuntoja oli aiemmin rakentunut pääasiassa rantojen maisemallisesti parhaille paikoille. Pysyvä asutus sen sijaan oli sijoittunut joko alueella olevan tiestön yhteyteen tai kartanoihin liittyneiden torppien läheisyyteen.

Kuva 24. Piikanmaassa Kartanonlinjan varrella sijaitsevan Iso-Eskola edustaa alueelle tyypillistä tilakeskusta, joka on rakentunut useassa eri vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa 1910-luvulla Piikanmaan kartanon torppana toimineen rakennuksen pihapiiriin on rakennettu aitta. Päärakennusta on laajennettu 1930-luvulla ja 1940-luvulla pihapiiriin on rakennettu karjasuoja- ja varastorakennukset.

1900-luvun puoliväliin asti Kymijoen vesistön virkistysarvoa ei juurikaan arvostettu. Ranta-alueet olivat pääosin puutavaran uittoyhdistysten hallinnassa ja niille oli rakennettu uittoa tukevia rakenteita. Voikkaan tehtaan yläpuolelle ja Kuusaanlammen pohjoispuolelle oli rakennettu suuret puutavaran lajittelulaitokset. Saksan rannassa sijaitsi puutavaran osto- ja merkkausepiste. Uittoyhdistysten toimitilat sijoituivat Piikanmaan Saukkolaan ja Harjunkosken eteläpuolella sijaitsevaan Pukkisaareen. Kymijoen kosket oli perattu ja padottu voimalaitoksilla, jotka rajoittivat jokiuoman käyttöä veneilyyn. Kymijoki oli siis valjastettu teollisuuden tarpeisiin. Vähitellen

vesistön tila parani ja teollisuuden puutavarakuuljetukset siirtyivät kumipyörille. Vesistöjen ranta-alueet vapautuivat uitosta ja vesistön virkistyskäyttö lisääntyi. Virallisesti Kymijoki säilyi puutavaran uittoväylänä vuoteen 2002 asti.

Kuva 25. Vapaa-ajan asunto Lappalanjärven Herransaassa Vehnäpellontien varrella.

Kuva 29. Vapaa-ajan asunto Lappalanjärven Herransaassa Vehnäpellontien varrella.

Kuva 26. Vanhan asuinalueen täydennysrakentamista Välikujan varrelta Miehosta.

Kuva 30. Vanhan asuinalueen täydennysrakentamista Irmankujan varrelta Harjusta.

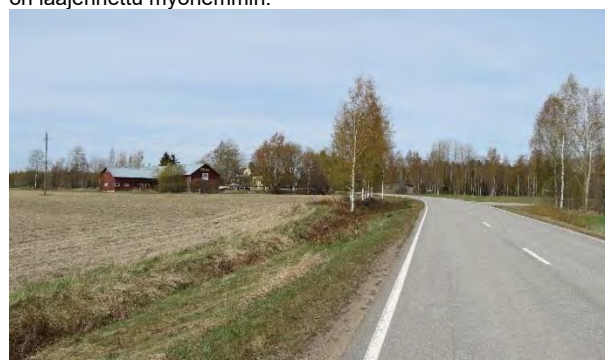
Kuva 27. Pilkanmaan Kartanonlinjan varrella sijaitsee useita yksittäisiä rakennuspaikkoja, jotka ovat alkujaan olleet Pilkanmaan kartanon torppia.

Kuva 31. Kartanonlinjan varren rakennuskannasta suurin osa on alkujaan peräisin 1940–1950-luvuilta. Osaa rakennuksista on laajennettu myöhemmin.

Kuva 28. Asumisen keskittymät rytmittävät kulttuurimaiseman läpi kulkevia tieuria. Kuva Kartanonlinjan varrelta.

Kuva 32. Asumisen keskittymät rytmittävät kulttuurimaiseman läpi kulkevia tieuria. Kuva Saarennonväylän varrelta.

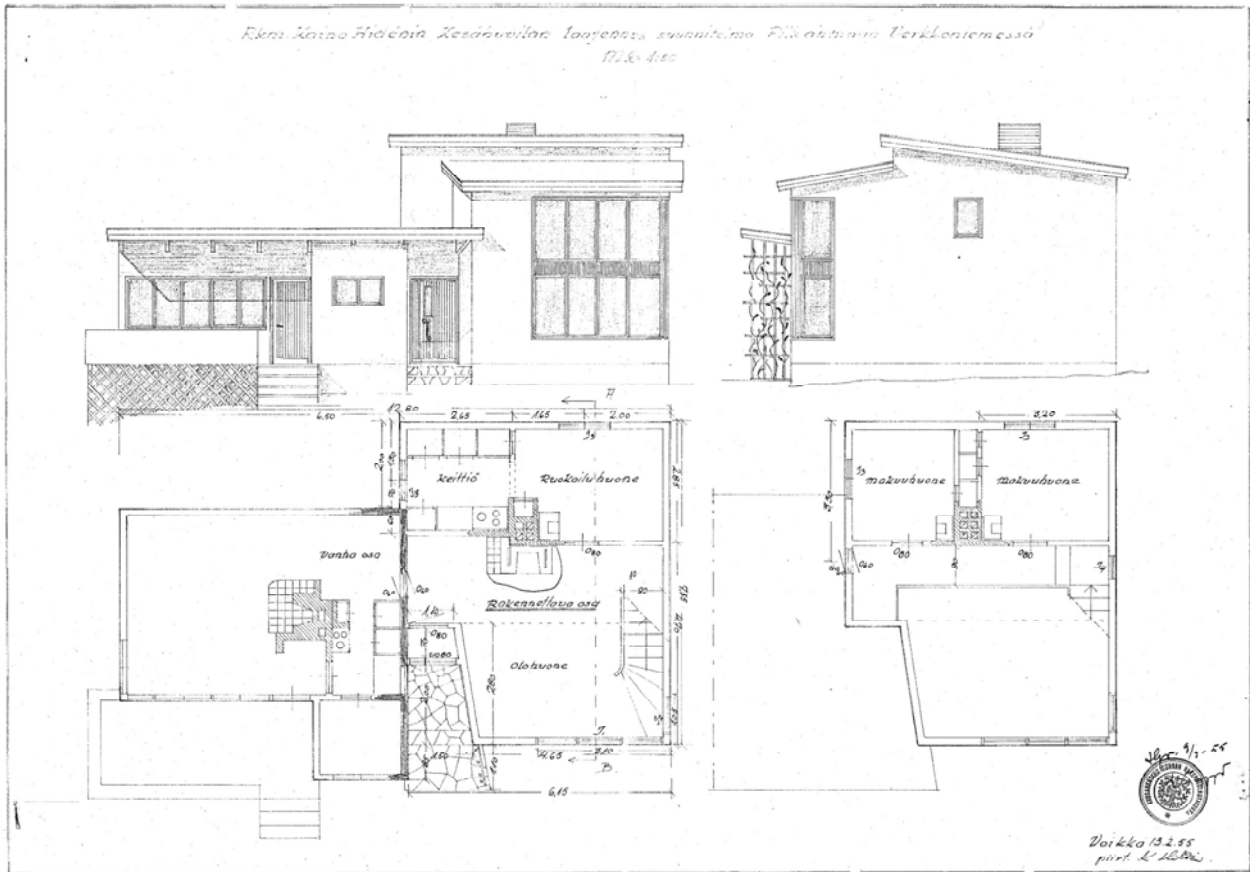

Kuva 33. Näkymä Voikkaan Pakanavuorelta pohjoiseen kohti Pilkanmaan tukkien lajittelulaitosta, eli sortteria 1970-luvulta. Kuvan vasemmassa reunassa näkyvät Pilkanmaan venelaiturit. Kuvan oikeassa yläreunassa näkyvästä metsäsaarekkeesta pikistää Hakamäen tilakeskus ja sen Kymijoen rantaan ulottuvat peltosarat. Kuva: Poikilo-museot, Kuusankosken urheilutoimen diat 1965–1973.

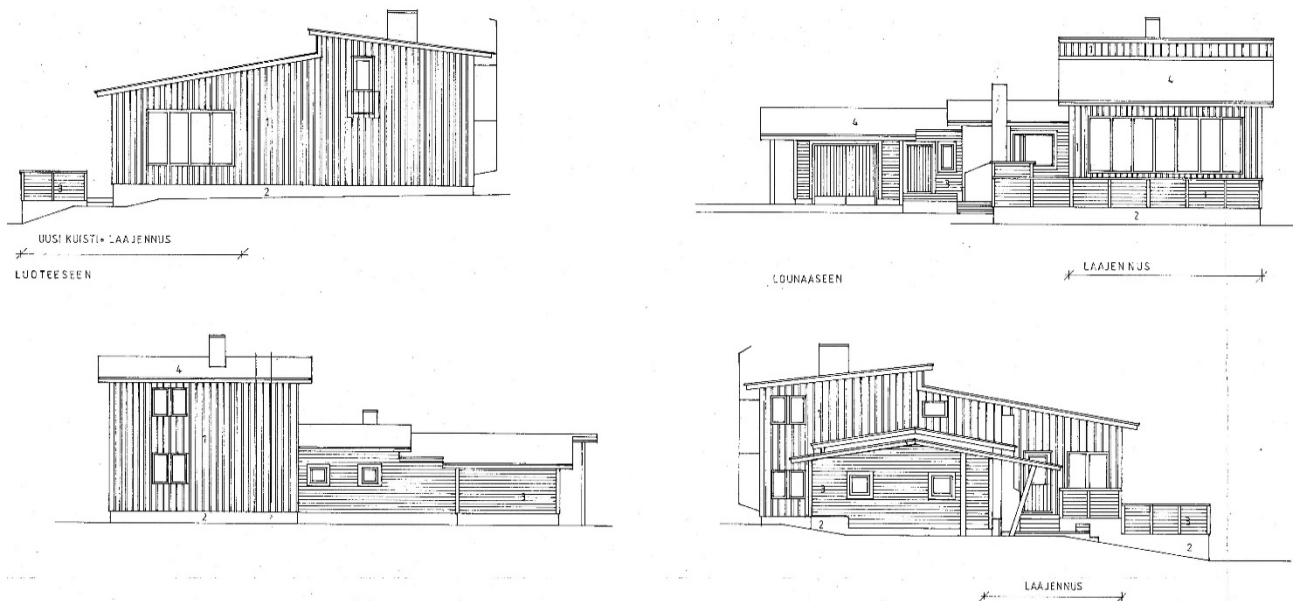

Kuva 34. Kesäinen kuva rantaosayleiskaava-alueeseen kuuluvalla Sompasen uimarannalla 1960-luvun loppupuolelta. Alueelle ei ole rakennettu kiinteitä rakennuksia. Kuva: Poikilo-museot, Kuusankosken urheilutoimen diat 1965–1973.

1960-luvun lopulta alkaneen yleisen elintason nousun myötä vesistöjen ranta-alueille rakennettiin lisää uusia vapaa-ajanasuntoja. Esimerkiksi suunnittelualueeseen kuuluvan Kontjärven rakennuskannasta suurin osa on valmistunut vuosien 1957–1975 välisenä aikana. Loma-asunnot olivat aluksi vaatimattomasti varusteltuja, mutta 1980-luvulla vaatimukset kasvoivat ja vapaa-ajan rakennukset rakennettiin jo kaikin mukavuuksin. Rakentamisen mittakaava kasvoi yleisesti siten, että 1980-luvun aikana suunnittelualueelle toteutettiin aikaisempaa suurempia uudisrakennuksia ja olemassa olevia maatalouskeskuksia laajennettiin. Varsinkin Pilkanmaan alueella entisten asutustilojen pellot siirtyivät alueella toimivien suurempien maatalouskeskusten omistukseen tai viljelyyn. Tällöin tilan varsinainen vanha pihapiiri jäi enää yksin asuinkäyttöön. Maatalouselinkeinon keskittyminen ja työkonoiden kasvaminen johti aikaisempaa huomattavasti suurempien talous- ja varistorakennusten rakentamiseen. Tilakeskusten pinta-alat kasvoivat ja rakentaminen oli yhä näkyvämpää alueen kulttuuri- maisemassa. Pienemmät talousrakennukset jäivät pois käytöstä ja vähitellen tuhoutuivat.

Kuva 35. Esimerkki rakennuksen muutossuunnitelmasta, jossa alkujaan 1930-luvulta olevaa vapaa-ajan rakennusta on laajennettu vuonna 1955 suurikokoisella kaksikerroksisella osalla. Lähde: Kouvola kaupunki, rakennusvalvonnan arkisto, 4.9.2023.

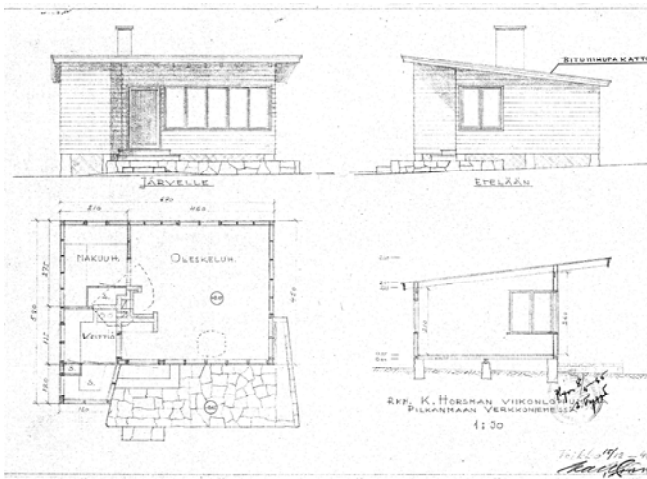

Kuva 36. Vapaa-ajan tarpeiden muuttuessa samaa rakennusta on laajennettu uudelleen vuonna 1995. Lähde: Kouvola kaupunki, rakennusvalvonnan arkisto, 4.9.2023.

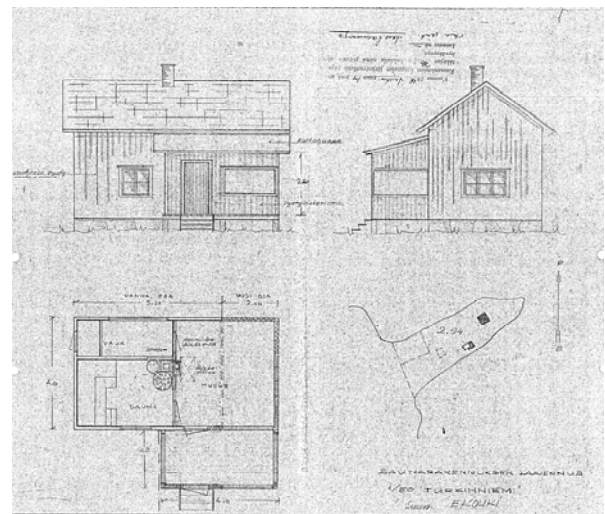
2000-luvun alkupuolella peltoviljelyn keskittyminen yhä suurempiin tilakokonaisuuksiin nopeutui ja suunnittelevalle alueelle rakennettiin useita kokonaan uusia omakotitaloja, joilla ei enää ollut varsinaista toiminnallista yhteyttä niitä ympäröivään kulttuurimaisemaan. Uutta rakentamista sijoittui mm. Kontjärvelle, Pilkanmaahan, Lappalanjärven pohjoispuolelle, Harjuun ja Saarentoon. Harjussa ja Saarennossa uudet rakennukset muodostivat omat tiiviin asumisen kokonaisuudet. Erityinen piirre 1990- ja 2000-luvun alun rakentamisessa oli se, että alueille toteutettiin runsaasti uusia asuinrakennuksia. Eniten asuinrakennuksia on ilmeisesti luvitettu juuri ennen vuonna 2000 voimaan tullutta maankäyttö- ja rakennuslakia, joka sisälsi tiukennuksia ja rajoituksia mm. ranta-alueiden ja yhteiskuntarakennetta hajauttavalle rakentamiselle.

Vuonna 2009 kuusi kuntaa (Anjalankoski, Elimäki, Jaala, Kouvola, Kuusankoski ja Valkeala) muodostivat uuden Kouvolan kaupungin. Siitä alkaen koko rantaosayleiskaavan suunnittelualue on ollut osa Kouvolan kaupunkia. Näinä vuosina vesistöjen ranta-alueiden rakentuminen on tiivistynyt. Harjussa alueelle on rakentunut useita laaja-alaisia tilakeskuksia, joissa toiminta keskittyy pääosin hevosurheiluun. Sompasen rannoilla tilakeskukset ovat tiivistyneet ja alueelle on sijoittunut uutta toimintaa. Lappalanjärven ja Pyhjäjärven rantojen olemassa olevien vapaa-ajan asuntojen välissä aiemmin olleet rakentamattomat alueet ovat vähitellen täyttyneet.

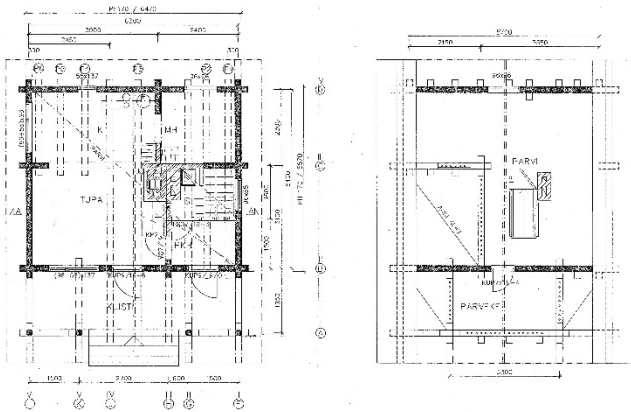
Suunnittelualueen lounaisosassa sijaitsevalla Kontjärvellä korvattiin useita vanhoja vapaa-ajan rakennuksia uusilla. Toisaalta varsinkin Lappalanjärven pohjoispuolisella rannalla ja ns. Lappalanjärven särkillä näyttäisi olevan jonkin verran asumattomia olevia lomakiinteistöjä. Ainakin osa näistä on ulkomaalaisomistuksessa ja siten vallitsevan maailmanpoliittisen tilanteen vuoksi omistajien saavuttamattomissa. Suunnittelualueen rakentaminen on pysynyt varsin maltillisena 2020-luvulla. Uusia rakennuspaikkoja on muodostunut lähinnä vain Saarennon ja Harjun alueelle. Talousrakennuksia sen sijaan on valmistunut tasaiseen tahtiin eri puolille suunnittelualueetta. Tulevaisuudessa rantaosayleiskaavan hyväksymisen jälkeen suunnittelualueella saattaa olla käsillä seuraava suurempi täydennysrakennusvaihe, jota tällä hetkellä meneillään oleva yhteiskunnan taloudellinen tilanne tukee.

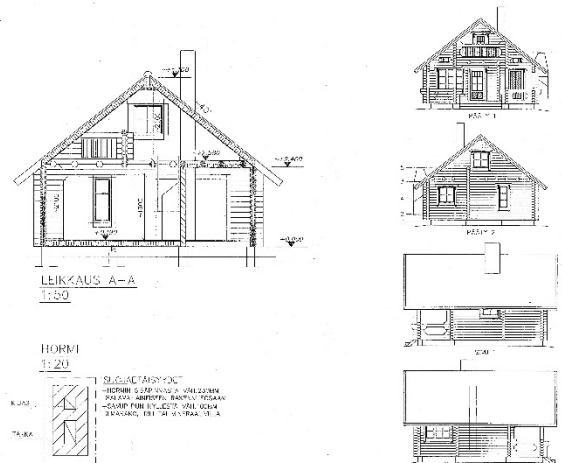
Kuva 37. Pienikoinen viikonloppumaja Pilkanmaan Verkkoniemeen. Piirustus Kalle Lyssma, 15.12.1949.

Kuva 38. Turkinniemessä sijaitsevan, alkujaan 1930-luvulta peräisin olevan saunarakennuksen laajennus vuodelta 1968.

Kuva 39. 1900-luvun lopulla teollisesti valmistetut vapaa-ajan rakennukset korvasivat vähitellen vanhat paikalla rakennetut kesämökkit. Muutoksissa vapaa-ajanrakennusten pinta-ala ja rakennuksen fyysinen koko kasvoivat Kuvassa vapaa-ajan rakennus Lappalanjärven pohjoisrannalta vuodelta 1999. Lähde: Kouvolan kaupunki, rakennusvalvonnan arkisto, 4.9.2023.

INVENTOIDUT ALUEET JA KOHTEET

Tässä selvityksessä alueet ja kohteet on jaettu valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti merkittäviin. Valtakunnallisesti merkittävät alueet esitellään selvityksessä, mutta niiden arvotus sisältyy Museoviraston ylläpitämiin RKY-kohdetietoihin. Maakunnallisesti ja paikallisesti merkittävät kohteet arvotetaan yhdessä Kymenlaakson Museon kanssa. Tässä inventoinnissa ei myöskään käyty läpi alueella olevia muinaisjäännöksiä muutoin, kun niiden kohteiden osalta, jotka on uusina esitetty arkeologisessa inventoinnissa 2019.

Tähän inventointiin ei myöskään ole järjestelmällisesti koottu tietoa suunnitelma-alueella mahdollisesti olevista muistomerkeistä ja -laatoista, patsaista tai muista vastaavista kohteista. Jos läpikäydyssä aineistossa on tullut esille ko. aihepiiriin liittyvää tietoa, niin se on kirjattu mukaan raporttiin.

Valtakunnallisesti arvokkaat kohteet

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, RKY

RKY on Museoviraston laatima inventointi, joka on valtioneuvoston päätöksellä 22.12.2009 otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi rakennetun kulttuuriympäristön osalta 1.1.2010 alkaen. Valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskeva valtioneuvoston päätös on tullut voimaan 30.11.2000 ja sen tarkistus 1.3.2009. Valtakunnallisesti arvokkaiden rakennettujen kulttuuriympäristöjen aluerajaukset ja kohdekuvaukset ovat ladattavissa Museoviraston internet-sivuilta osoitteesta www.rky.fi. (Lähde <http://www.rky.fi>, vierailtu 20.10.2016).

Vireillä olevan Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaavan alueella ei sijaitse valtakunnallisesti merkittäviksi arvioituja rakennettuja kulttuuriympäristöjä (RKY).

Maakunnallisesti arvokkaat kohteet

Kymijoen varren kartanoalueet / Pilkanmaa

Kuva 40. Viistokuva Pilkanmaan kartanon tilakeskuksen alueelle etelästä vuonna 2022. Kuvan vasemmassa reunassa kulkee yleinen tie, Kartanonlinja. Oikeassa reunassa on Kymijoki. Kuva: Kouvolan kaupunki, 21.5.2022.

Pilkanmaan kartanon (286-407-2-703, osoite *Kartanonlinja 303 45810 Pilkanmaa*) nykyinen päärakennus on rakennettu Kymiyhtiön rakennusmestari Wolmar Forsbergin suunnitelmien pohjalta vuonna 1899. Rakennus on Forsbergin ensimmäinen kartanosuunnitelma. Hän käytti mallinaan litin Parolan kappalaisen pappilaa. Nykyisen päärakennuksen paikalla oli vanhempi ja pienempi rakennus, joka purettiin. Rakennuksen hirsistä rakennettiin nykyinen punainen piharakennus. Kartanossa on tehty muutostöitä vuonna 1933, suunnittelijana

Heikki Siikonen. Rakennuksen sisätilat on uudistettu kauttaaltaan vuosien 1935–1947 välisenä aikana. Rakennuksen ulkoasu on säilyttänyt lähes alkuperäisen asunsa. Pihanpuolelle (pohjoispuoli) on rakennettu sisääntulokuisti, jota on myöhemmin laajennettu. Rakennuksen itäpäädyssä olevan kuistinportaitko on purettu. Eteläpuolella on rakennuksessa kaksi ulkonevaa kulmarisaliittia, joissa on korkeat koristeelliset päädyt.

Kartanoa ympäröi peltoihin ja Kymijokeen rajoittuva englantilaistyyppinen puistoalue, joka on 1700-luvulta. Päärakennuksen lisäksi alueella on vuoden 1933 tulipalon jälkeen Heikki Siikosen rakennustoimiston 1920-luvun klassistista tyyliin edustavien arkkitehtisuunnitelmien pohjalta uusittuja rakennuksia; talli, navetta, rantamökki ja kalustovaja. Pilkanmaan kartanon pohjoispuolella sijaitsevalla Metelinkalliolla sijaitsi huonosti uivien tukkinippujen nostopaikka, jossa niput nostettiin tukkirekkoihin tehtaalle vietäväksi. Alueelle on myöhemmin rakennettu uudisrakennuksia.

Kuva 41. Pilkanmaan kartanon talouskeskuksen aluerajaus on merkitty kuvaan punaiselle. Alueen puuston kasvamisen jälkeen kulttuurimaisematila on supistunut. Talouskeskuksen maisemarajaus on merkitty kuvaan keltaisella ja vanhat tielinjat sinisellä.

Kuva 42. Kartanon pohjoispuolella sijaitsevan Metelin alueelle on rakennettu uudisrakennuksia ja hevosaitauksia.

Kuva 43. Pilkanmaan kartanon vanha kalustovarasto.

Kuva 44. Pilkanmaan kartanon uudempaa rakennuskantaa.

Pilkanmaan kartanoalueen arvo

Pilkanmaan kartanoalue on arvioitu useassa inventoinnissa maakunnallisesti merkittäväksi rakennetun kulttuuriympäristön kohteeksi. Arvio on perustunut kartanoalueen kulttuurihistorialliseen arvoon sekä kartanoalueella olevan monipuolisen ja eri-ikäisen rakennuskannan muodostamaan kokonaisuuteen. Kyseisiä tekijöitä tukee piha-alueita rajaava puisto sekä muu kulttuurimaisema.

Kuva 45. Pilkanmaan päärakennus. Rakennuksen paikalla oli vanhempi rakennus, joka purettiin. Kartanossa on tehty muutostöitä vuonna 1933, suunnittelijana Heikki Siikonen. Rakennuksen sisätilat on uudistettu kauttaaltaan vuosien 1935–1947 välisenä aikana. Rakennuksen ulkoasu on säilyttänyt lähes alkuperäisen asunsa. Pihanpuolelle on rakennettu sisääntulokuisti, jota on myöhemmin laajennettu.

Kuva 46. Pilkanmaan kartanon talusrakennuksia.

Kuva 47. Pilkanmaan kartanon rannan talusrakennuksia.

Kuva 48. Näkymä Pilkanmaan kartanon alueelle idästä. Kartanon piha-alueella on kuvassa vasemmalla. Keskellä olevat keltaiset rakennukset on rakennettu alueelle 2000-luvun alussa (2003–2020). Kuvan oikeassa reunassa olevan Metelin niemessä on sijainnut Kymijoessa uitettujen tukkien nostopaikka. Kymijoen ranta-alueelle, Metelinniemestä pohjoiseen on muodostunut useita uusia rakennuspaikkoja 2000-luvun alussa rantapöykkeämisten kautta. Kuva: Lentokuva Hannu Vallas Oy, 4.9.2016.

Kuva 49. Pilkanmaan kartanoalue vuonna 1935. Lähde: Pilkanmaan kartanon arkisto.

Kuva 50. Kartanoalue vuonna 1958. Lähde: Pilkanmaan kartanon arkisto.

Kuva 51. Kartanoalueen rakennuksia Kymijoen suunnalta tarkasteltuna 1930-luvulla. Lähde: Pilkanmaan kartanon arkisto.

Kuva 52. Vanha kartanorakennus purettiin uuden rakennuksen paikalta vuonna 1899. Lähde: Pilkanmaan kartanon arkisto.

Kuva 53. Kartanoalue vuonna 1965. Lähde: Pilkanmaan kartanon arkisto.

Kymijoen varren kartanoalueet / Oravala

Kuva 54. Oravalan kartanon alue etelän suunnalta katsottuna viistoilmakuvassa vuodelta 2022. Kartanoalueen läheisyydessä olevien rantaosayleiskaavaan liittyvien alueiden likimääräiset rajaukset on merkitty kuvaan punaisella. Kuva: Kouvolan kaupunki, 21.5.2022.

Oravalan kartanon päärakennus (286-437-6-371) paloi sisällissodan aikana Oravalan taisteluiden aikana 3.5.1918. Taisteluiden aiheuttamat tulipalot tuhosivat kartanoalueelta yhteensä seitsemän rakennusta. Palaneita rakennuksia olivat; korjauksen takia lähes tyhjiällä ollut kartanon päärakennus ja sitä vastapäätä sijainnut aittarakennus. Sen toisessa päässä oli puutarhurin asunto ja toisessa päässä voudin asunto. Sen lisäksi paloi päärakennuksen vieressä ollut ajurin talo. Päärakennuksen välittömässä läheisyydessä olleiden rakennusten lisäksi paloivat seuraavat talousrakennukset; vanha rantamäellä oleva talli, kolmikerroksinen makasiinirakennus (sijaiti mäellä perunakellarin takana), halkovaja, jääkellari ja navettarakennuksen takana sijainnut puurakenteinen olkilato. Taisteluiden jälkeen kartanon alueelle rakennettiin siellä nykyään olevat rakennukset.

Peltoaukeiden keskellä, lähellä Kymijoen rantaan sijaitseva kartanon nykyinen päärakennus on rakennettu vuonna 1934. Sen on suunnitellut Heikki Siikonen. Rakennus on kunnostettu vuonna 2014. Pihapiirissä sijaitseva väentupa on peräisin 1700-luvulta. Muita kartanoalueen rakennuksia ovat harjakattoinen, tiili- ja hirsirakenteinen talli- ja navettarakennus, useita hirsirunkoisia väen- ja talousrakennuksia. Kartanon päärakennuksen ympäristössä on 1700-luvulta peräisin oleva vanha puisto, jossa kasvaa vanhoja tammia, lehmuksia ja saarnia. Kymijoen rannassa on vanhat sauna- ja pajarakennukset sekä suurikokoinen laituri.

Kuva 55. Oravalan vanha kartano. Kuva: Museovirasto, Signe Brander, kuva on kuvattu ennen vuotta 1918.

Kuva 56. Oravalan kartanon puisto. Kuva: Museovirasto, Signe Brander, kuva on kuvattu ennen vuotta 1918.

Kuva 57. Kartanon päärakennus, Heikki Siikonen 1934.

Kuva 60. Kartanon asuinrakennus alkujaan 1700-luvulta.

Kuva 58. Asuinrakennus, 1918. Muutokset 1950-luvulla.

Kuva 61. Oravalan kartanon saunarakennus, 1950-luvun alku.

Kuva 59. Asuinrakennus on alkujaan vuodelta 1900.

Kuva 62. Navettarakennus 1800-luvulta, tiiliosat v. 1948.

Kuva 63. Oravalan kartanoalue pohjoisesta. Navettarakennus on kuvassa vasemmalla. Kuvan keskellä olevat, Kymijokeen rajoittuvat pihapiirit kuuluvat rantaosayleiskaava-alueeseen. Kuvan oikeassa reunassa on Kymijoessa oleva Hovinsaari. Kuva: Lentokuva Hannu Vallas Oy, 4.9.2016.

Haarakallion ratavartijan rakennukset ja Harjunjoen rautatiesillan ympäristö

Kuva 64. Ilmakuva Haarakallion ratavartijan rakennusten ja rautatiesiltojen alueesta. Kuvaan on merkitty keltaisella koko alue, sinisellä vanha rautatielinjaus ja punaisella aluekohteet, vanha ja uusi silta sekä alueella olevat vanhojen rakennusten pihapiirit.

Haarakallion ratavartijan rakennukset sijoittuvat vanhan Voikkaalta tulleen rautatielinjan ja Savonradan risteykseen (286-408-8-70, 286-408-6-14, 286-408-6-304, *Multahovintie 264 45910 Voikkaa*). Savonradan rakentaminen aloitettiin 1886 ja rata avattiin liikenteelle 1.10.1889. Savon radan rakentamisen yhteydessä, pystytettiin radan varrelle, Voikkaan Multamäelle, Harjunjoen rantamille, kaksi vahtitupaa ulkorakennuksineen. Samalta Haarakallion paikalta valmistui vuonna 1902 pistoraide Voikkaan tehtaalle. Savon radan oikaisun yhteydessä 1970-luvun alkupuolella Haarakallion raiteet purettiin mutta rakennukset säilytettiin VR:n henkilökunnan virkistyspaikkana. Harjunjoen rantaan on rakennettu uusi saunarakennus ja siihen liittyvä varasto. Nykyään Haarakallion ratavartijan rakennukset ovat yksityisomistuksessa. Rakennukset edustavat ajalleen tyypillistä siroin puuleikkauksin maltillisesti koristeltua arkkitehtuuria.

Toisessa ratavartijan talossa ja rakennusryhmän ympäristössä kuvattiin vuonna 1950 Fennada-Filmi Oy:n ensimmäinen kokoillan elokuva "Ratavartijan kaunis Inkeri". Kiitokseksi ja korvaukseksi VR:n Kouvolan varikon avusta Fennada-Filmi valmisti 15 minuutin mittaisen lyhytelokuvan Kouvolan miesten kydyssä, kuvaajana Auvo Mustonen. Elokuva tarkastutettiin 7.9.1950, uuden tuotantoyhtiön ensimmäisenä työnä.

Alueella sijaitsee myös purettuun rautatiehen ja Harjunjoen ylittäneeseen teräsrakenteiseen siltaan liittyviä rakenteita, mm. rautatiesillan graniittikivistä rakennetut kannatinpylväät ja ratalinjan kallioon louhittu ura.

Kuva 65. Ratavartijan talon talousrakennukset. Kuva Rurik Wasastjerna 2015.

Kuva 66. Ratavartijan asuinrakennus 1890. Kuva Rurik Wasastjerna, 2015.

Kuva 67. Ratakartijan asuinrakennus 1890. Kuva Rurik Wasastjerna, 2015.

Kuva 68. Ratakartijan asuinrakennus 1890. Kuva Rurik Wasastjerna, 2015.

Voikkaa–Haarankallio-rata oli Suomen rataverkkoon kuulunut teollisuusrata, joka johti Voikkaalta itään Savon radalle Harjun aseman pohjoispuolelle. Vuonna 1902 valmistunut rata rakennettiin alun perin Voikkaan tehtaan omistajayhtiön aloitteesta ja sen kustannuksella. Radan kautta kulki aina 1960-luvulle saakka Voikkaan tehtaiden tavaraliikenne ja sillä oli myös henkilöliikennettä vuosina 1945–1949, kun ”*puumoteilla*” ajettiin Kouvolasta Haarankallion kautta Voikkaalle. Voikkaan ja Haarankallion välillä oli tällöin Supanmäen, Kousan ja Vesarin seisakkeet.

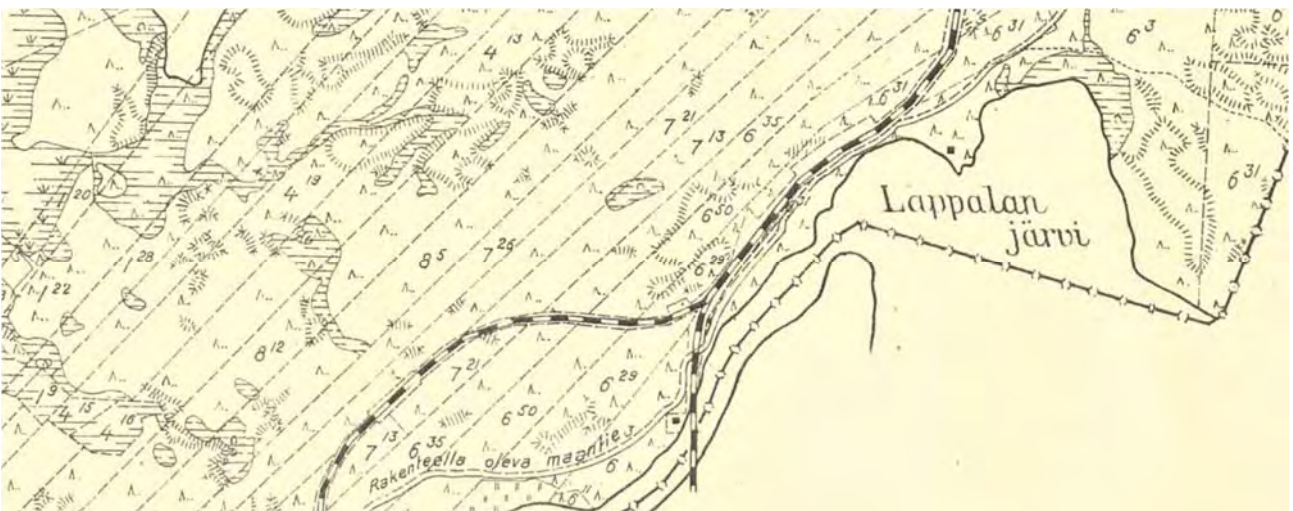
Voikkaan rata liittyi Savon rataan noin kaksi kilometriä Harjun aseman pohjoispuolella Haarankalliossa. Myöhemmin Savon radan oikaisun yhteydessä radan liittymäkohta siirtyi kolme kilometriä pohjoisemmaksi Multamäkeen. Savon radalla tehtiin Harjun ja Multamäen välillä vuosina 1968–1970 rataoikaisu, jonka yhteydessä rakennettiin uusi Harjunjoen ylittävä silta sekä 180 metriä pitkä Venekallion tunneli. Radan nykyinen teräsbetoninen rautatiesilta on toteutettu kaksiaukkoisena kaarisiltana.

Kuva 69. Harjun rautatiesillan graniittikiviset pylonit. Kuva Hannu Purho, 2013.

Kuva 70. Harjun vanha rautatiesilta. Gustaf Rafael Roos 1937.

Kuva 71. Ote Kuusankosken pitäjänkartasta vuodelta 1931. Venekallion rautatietunneli oli alkujaan kaksiraiteinen, koska Voikkaan rata erosi Savon radasta Multamäen kohdalla tunnelin pohjoispäässä ja Voikkaan rata kulki tunnelissa Savon radan rinnalla. Nykyisin tunneli on yksiraiteinen.

Kuva 72. Näkymä Harjun rautatien alueelle. Kuvan vasemmassa yläreunassa näkyy radan vanhan sillan paikka ja joessa olevat pylonit. Kuvan keskellä näkyvät Haarakallion ratavartijan talot. Oikeassa yläreunassa näkyy metsässä olevana aukkona sekä nykyinen Multahovintie että vanha vuonna 1902 valmistunut Voikkaan tehtaalle johtanut ratalinja. Oikeassa alareunassa näkyvä teräsbetoninen kaksiaukkoinen kaarisilta on valmistunut vuonna 1970. Kuva Lentokuva Hannu Vallas Oy, 3.9.2016.

Kuva 73. Savon radalla tehtiin Harjun ja Multamäen välillä vuosina 1968–1970 rataoikaisu, jonka yhteydessä rakennettiin uusi Harjunjoen ylittävä silta (1970) sekä 180 metriä pitkä Venekallion tunneli. Teräsbetoninen rautatiesilta on toteutettu kaksiaukkoisena kaarisiltana.

Saukkola

Kymijoen tukinuittooperinteeseen liittyvästä Saukkolasta (286-407-2-764, Saukkolantie 46 45810 Pilkanmaa) kirjoittaa Rurik Wasastjerna Kolme tehdasta yksi kunta, Kuusankosken kaavoitus- ja rakennusperintö -kirja-sarjan ensimmäisessä osassa seuraavaa:

Pyhäjärven eteläpuolella sijaitseva Pilkanmaa on vuosisatoja ollut keskeinen paikka Kymijoen uiton kannalta. Ummeljoen sahan asiamiehet olivat jo 1700-luvulla ottaneet tukkeja vastaan Pilkanmaan Saksan torpan rannassa. Sen eteläpuolelle, Hovinsaaren ja Pilkanmaan väliseen Saukkolanvirtaan rakennettiin vuonna 1901 erottelu palvelemaan Voikkaan selluloosatehdasta. Paikka toimi myös Pyhäjärven hinaajien tukikohtana ja käskynjakopaikkana. Saukkolanvirran pohjoispäähän rakennettiin vuonna 1892 Mäntyharjun Lauttausyhtiön päällikön talo ”Saukkola”, jonka ensimmäinen asukas oli Hjalmar Andersin. Rakennuspaikaksi valittiin joen länsirannalta nouseva kallio, jolta on komeat näköalat jokea pitkin sekä pohjoiseen että etelään. Päärakennus edustaa yksityiskohdiltaan ajalleen tyypillistä pitsimäisin koristeleikkauksin varustettua ns. nikkarityyliä. Rannan puoleista julkisivua hallitsee kolmeen suuntaan avautuva pieniruutuinen lasikuisti. Sen katolla on parveke, jonne pääsee taitekattoisen poikkiharjan alta. Rakennus on nykyisin yksityisomistuksessa.

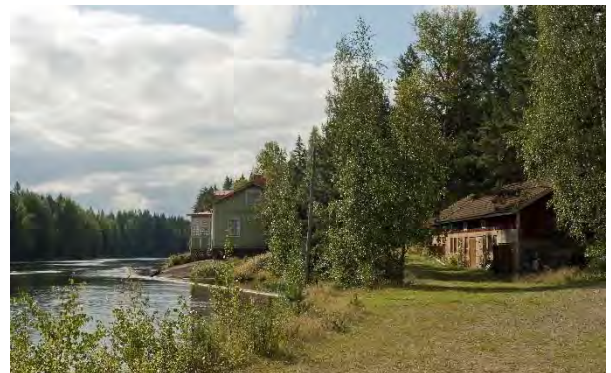
Tukinuiton ohjeuomit kulkusiltoineen on nykyisen omistajan pyynnöstä jätetty paikoilleen, kun ne muualta uiton loputtua on purettu. Päärakennuksen lisäksi kokonaisuuteen kuuluu myöhemmin rakennettu pienempi asuinrakennus ja kaksikerroksinen, osittain kalkkihiekkatiilestä muurattu talousrakennus, joka on toiminut uittovälinevarastona. Tontilla on istutettuja lehtikuusia.

Kuva 74. Saukkolan Kymijoen tukinuittoon liittyvä kokonaisuus vuoden 2016 ilmakuvassa. Kuva: Lentokuva Hannu Vallas Oy 4.9.2016.

Kuva 75. Saukkolan päärakennus etelän suunnalta. Joessa on vielä uittopuomi. Kuva Rurik Wasastjerna 2015.

Kuva 76. Saukkolan laiturialue pohjoisesta. Kuva Rurik Wasastjerna, 2015.

Kuva 77. Saukkolan sisäänkäyntikuistin koristeleikkauksia ja julkisivun koristeaiheita. Kuva Rurik Wasastjerna, 2015.

Kuva 78. Saukkolan toinen varistorakennus. Rannassa on lisäksi suurikoinen katos. Kuva Rurik Wasastjerna, 2015.

Kuva 79. Saukkolan asuinrakennus sijoittuu sisääntulotien varrelle. Kuva Rurik Wasastjerna, 2015.

Saukkolan väylä ruopattiin syvemmäksi nippu-uittoa varten vuonna 2002. Ruoppauksen yhteydessä kalliosta poistettiin pieni uloke, johon niput olivat aiemmin tarttuneet kiinni. Saukkola oli myös tukkien erottelupaikka. Saukkolan ja Hovinsaaren välissä virran ylitse oli aikoinaan rakennettu terässilta. Varsinaiset puutavaran uittorakenteet alkoivat sen eteläpuolelta. Erottelu tapahtui siten, että Kotkaan menevät tukit vedettiin muista eroon. Myös Voikkaan tehtaalle jäävä puutavara erotettiin täällä muista.

Saukkola oli Pyhäjärvi-höyryvarppaajan sekä moottorialusten Mänty, Eero ja Kymi VI-tukikohta, mutta alukset telakoiitiin Leinissä. Höyryvarppaaja Pyhäjärvi I tuli Pyhäjärvelle vuonna 1874. Aluksella tehtiin sunnuntaisin kirkkomatkoja litin kirkolle. Arkisin laiva varppasi tukkilauttoja Pyhäjärvellä tuoden niitä Saksan torjan tukkimaksiin. Siellä tukit laskettiin joen vietäväksi Kymensuuhun. Myöhemmin laiva siirrettiin kuljettamaan tukkeja Mattilan-, eli Harjunjoen ja Lappakosken väliselle alueelle ja sai uuden nimen Pessankoski⁷.

Kuva 80. Näkymä Saukkolan kohdalta etelään. Kuvan vasemmassa reunassa on Kymiyoessa sijaitseva Hovinsaari ja sen taustalla näkyvät Hirvelän kylän pellot. Saukkolan taloryhmä on kuvan oikeassa alareunassa. Kuva: Kouvolan kaupunki, paikkatietopalvelut, Tuomo Mäläskä, 14.6.2021.

⁷ Lehminen, Timo. Vesiliikenne Pyhäjärvellä ja Kymiyoessa. Piikanmaan kyläkirja. Kuusankoski-Seuran perinnejulkaisu nro 24, Painokotka Oy, Kotka 2015, s. 96-99.

Paikallisesti arvokkaat kohteet

Hakamäki

Pilkanmaan Paavolanmäellä maisemallisesti merkittävällä paikalla sijaitseva Hakamäen tilakeskus (286-407-2-627, *Kartanonlinja 43 45810 Pilkanmaa*) on rakentunut 1930-luvun aikana. Hakamäki on alkujaan lohkottu Pilkanmaan kartanon ulkotilaksi. Osa pihapiiriin rakennuksista on suunnitellut Heikki Siikosen rakennustoimisto ja edustavat arkkitehtuuriltaan 1920-luvun klassista suuntausta.

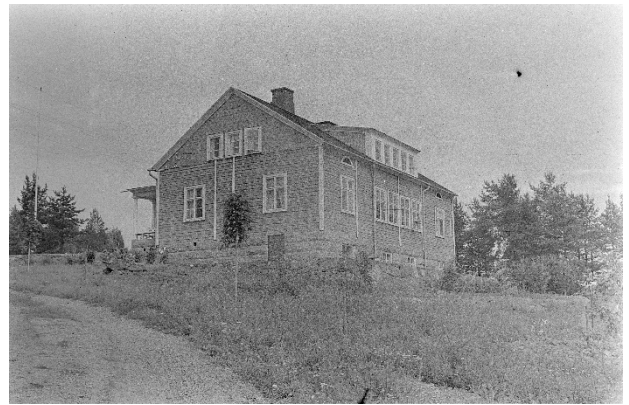
Tilan päärakennuksessa on korkea luonnonkivisokkeli, keltaiseksi maalatut leveät pystyrimalautoitetut julkisivut valkoisilla reunalistoilla sekä musta harjakatto. Pihapiiriin kuuluu pitkä punaiseksi maalattu luhtiaitta, jossa on matala lapekatto. Rakennuksen erityispiirteisiin kuuluvat sisääntulon ja parvekkeen sorvatut ja valkoiseksi maalatut pylvääät sekä päädyn pyöreä ikkuna. Pihapiiriin pohjoisreunassa sijaitsee suuri T:n-muotoinen talous- ja varastorakennus, jonka länsipäässä on vanha asuintila. Rakennus on valmistunut vuonna 1939. Pihapiiriin länsireunan sulkee kolmikerroksinen betonitiilistä rakennettu navetta- ja varastorakennus. Pihapiirissä on lisäksi betonitiilinen kuivurirakennus sekä vuonna 2004 valmistunut konesuoja. Tilakeskuksen varsinaisen pihapiiriin ulkopuolella oleva 1922 valmistunut asuinrakennus, vuonna 1984 valmistunut viljakuivuri ja niitä vanhempi riihi sijoittuvat Pilkanmaantien varteen. Tilan pihapiiriin ulkopuolella, Kymijoen rantaan avautuvan peltoalueen laidassa sijaitsee vuonna 2021 valmistunut saunarakennus.

Kuva 81. Hakamäen tilakeskus etelän suunnalta tarkasteltuna. Tilakeskuksen rakennukset on rakennettu Pilkanmaantien ja Kymijoen välissä olevalle rapakivimäelle. Alkujaan tilakeskuksen ympäristö on ollut varsin avoin, mutta puuston kasvettua rakennukset eivät enää ole läsnä kulttuurimaisemassa. Peltoalueet sijoittuvat kehämäisesti talouskeskuksen ympärille. Kuva: Kouvolan kaupunki 21.5.2022.

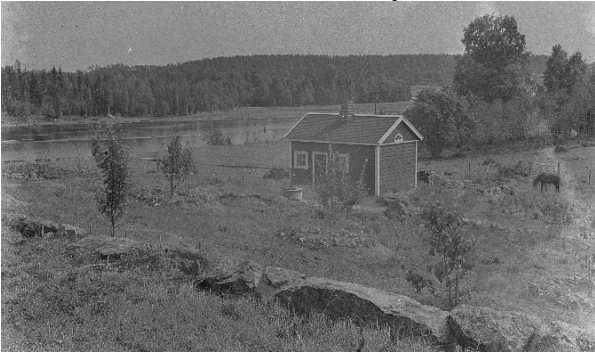
Kuva 82. Hakamäen päärakennus noin vuonna 1937. Kuva: Museovirasto, historian kuvakokoelma, Kustannusosakeyhtiö Kiven kokoelma.

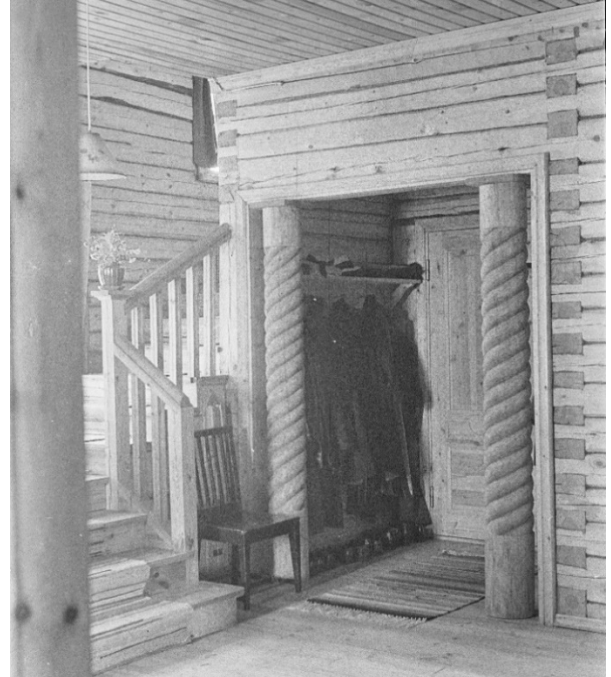
Kuva 83. Hakamäen päärakennus noin vuonna 1937. Kuva: Museovirasto, historian kuvakokoelma, Kustannusosakeyhtiö Kiven kokoelma.

Kuva 84. Hakamäen kuisti vuonna 1937. Kuva: Museovirasto, historian kuvakokoelma, Kustannusosakeyhtiö Kiven kokoelma.

Kuva 85. Saunarakennus, n. 1937. Kuva: Museovirasto, historian kuvakokoelma, Kustannusosakeyhtiö Kiven kokoelma.

Kuva 86. Päärakennuksen aula, 1937. Kuva: Museovirasto, historian kuvakokoelma, Kustannusosakeyhtiö Kiven kokoelma

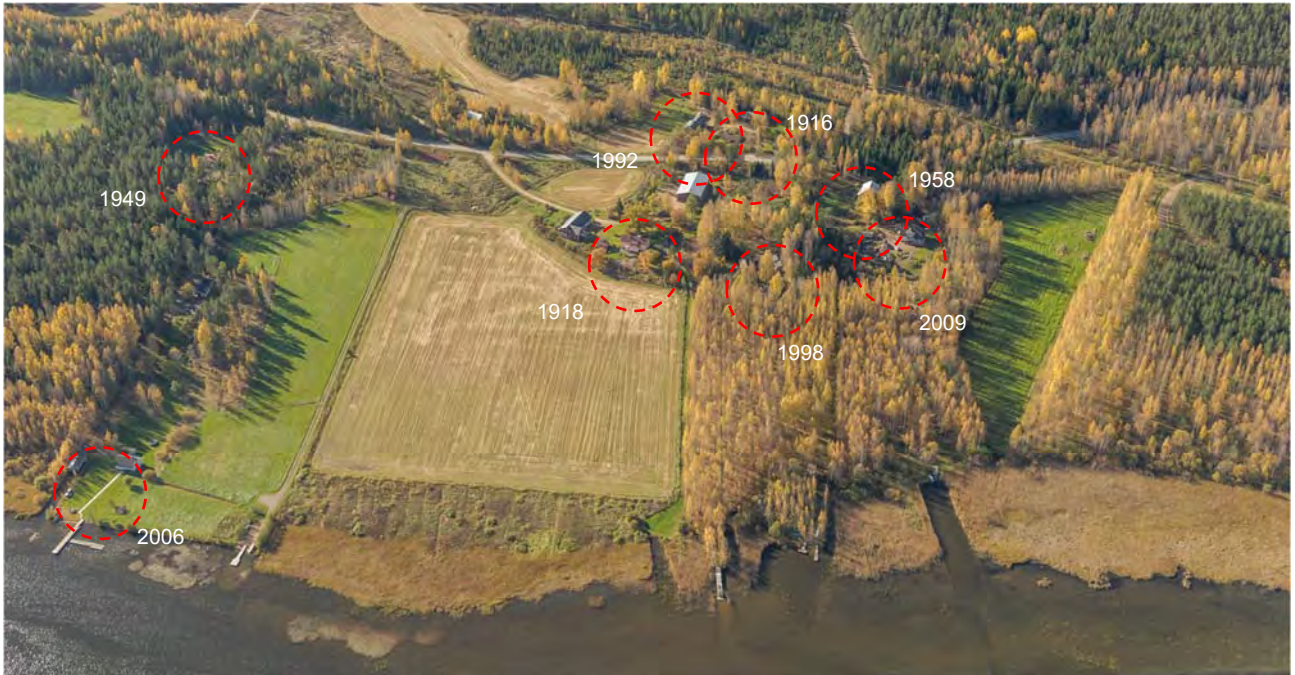
Kuva 87. Hakamäen Sali, 1937. Kuva: Museovirasto, historian kuvakokoelma, Kustannusosakeyhtiö Kiven kokoelma.

Kuva 88. Ilmakuva Hakamäen alueelta. Kuvaan on merkitty keltaisella kulttuurimaisema-alue-rajauksella ja punaisella talouskeskusten paikat.

Saksankylän kulttuurimaisema

Pilkanmaantiestä erkaneva Saksankuja noudattaa alkuperäistä Pilkanmaan kartanolle kulkevan tien linjausta. Tien varrella oleva rakennuskanta on rakentunut pääosin 1900-luvun alkuvuosina. Rakennuskokonaisuudet muodostavat tiiviitä pihapiirejä, joista varsinaisen Saksan tilan pihapiiri (286-407-2-506, Saksankuja 15 45810 Pilkanmaa) Kymijoelle avautuneine peltoalueineen on alueen kulttuurimaiseman kannalta merkittävin. Saksan tilan pihapiirissä vanhinta rakennuskantaa edustaa vuonna 1918 valmistunut päärakennus ja sen välittömässä läheisyydessä sijaitseva hirsirakenteinen aitta. Pihapiirin rajaa pellon suuntaan suurikokoinen betonitiilistä muurattu navettarakennus vuodelta 1960 sekä pienempi saunarakennus. Piha-alueelle on toteutettu kaksi uudempaa konesuojarakennusta. Saksan kulttuurimaisema-alueeseen kuuluvat Saksan tilan lisäksi Pilkanmaantien varrella sijaitseva Ruoholan tilakeskus, Vähäkujan varrella sijaitsevat Päivärinne ja Jukola sekä peltoaluetta etelästä rajaavat Pekkala ja Lintula.

Kuva 89. Näkymä Saksan kylän alueelle idästä Kymijoen suunnasta. Kartanonlinjan ja Saksan talon kohdalta aukeava kulttuurimaisema ulottuu Kymijoen itäpuolelle asti. Kuva Lentokuva Hannu Vallas Oy, 4.9.2016.

Kuva 90. Ilmakuvaan on merkitty keltaisella Saksan kulttuurimaisema-alue, sinisellä vanha tielinjaus ja punaisella rakentamisen alue.

Saksan kylän pohjoispuolella sijaitsevan raviradan ja Kymijoen varrella on aiemmin sijainnut historiallinen Saksan rannan tukkien ostopaikka (Saksan torpan tukkimakasiini). Kyseisellä kohdalla sahakirjurit arvioivat ja leimasivat sahojensa tunnuksilla Mäntyharjun reitin ja Kymijoen latvoilta kerätyt puut. 1960-luvun alkupuolella tukkien uitto vähentyi reilusti. On arvioitu, että vuonna 1965 puiden autokuljetusmäärä ylitti uitetun puutavan määrän. Kimolan nippunosturikanavan ja Voikkaan tehtaan nipunsiirtolaitoksen valmistuminen 1960-luvun loppupuolella käänsivät kuitenkin nippu-uittomäärät hetkeksi nousuun, sillä uittokelpoinen väylä ulottui tällöin Kuusaanlammelle asti. 1990-luvun loppupuolella puutavaran nippu-uitto vähitellen väheni ja lopullisesti nippu-uitto päättyi Kymijoella vuonna 2002.

Kuva 91. Näkymä Saksan tilan kulttuurimaisema-alueelle. Kuvan keskellä Kartanonlinja, oikealla pellon takana siintävät Kymijoki ja sen takana oleva Oravalan pelto. Vanha, Pilkanmaan kartanolle johtava tielinja kulkee kuvassa oikealla Saksan tilan piha-alueen läpi.

Kuva 92. 1960-luvulla maatalouskeskusten pihapiireihin rakennettiin aiempaa suurikokoisempia talousrakennuksia.

Kuva 95. Saksan tilan päärakennus on valmistunut vuonna 1918. Pihapiirissä on suurikokoisia yksittäispuita.

Kuva 93. Esimerkki Kartanonlinjan varrella olevan vanhan rakennuspaikan pihapiiriin toteutetusta uudesta asuinrakennuksesta, joka on mittakaavaltaan selkeästi alkuperäistä rakentamista suurempi.

Kuva 96. Toisen maailmansodan jälkeen Pilkanmaan kartanon alueesta irrotettiin tiloja asutustarkoituksiin. Niille rakennetut asuinrakennukset muodostavat tyylillisesti oman kokonaisuutensa. Kuvassa esimerkki Saukkolantien varrelta, 1943.

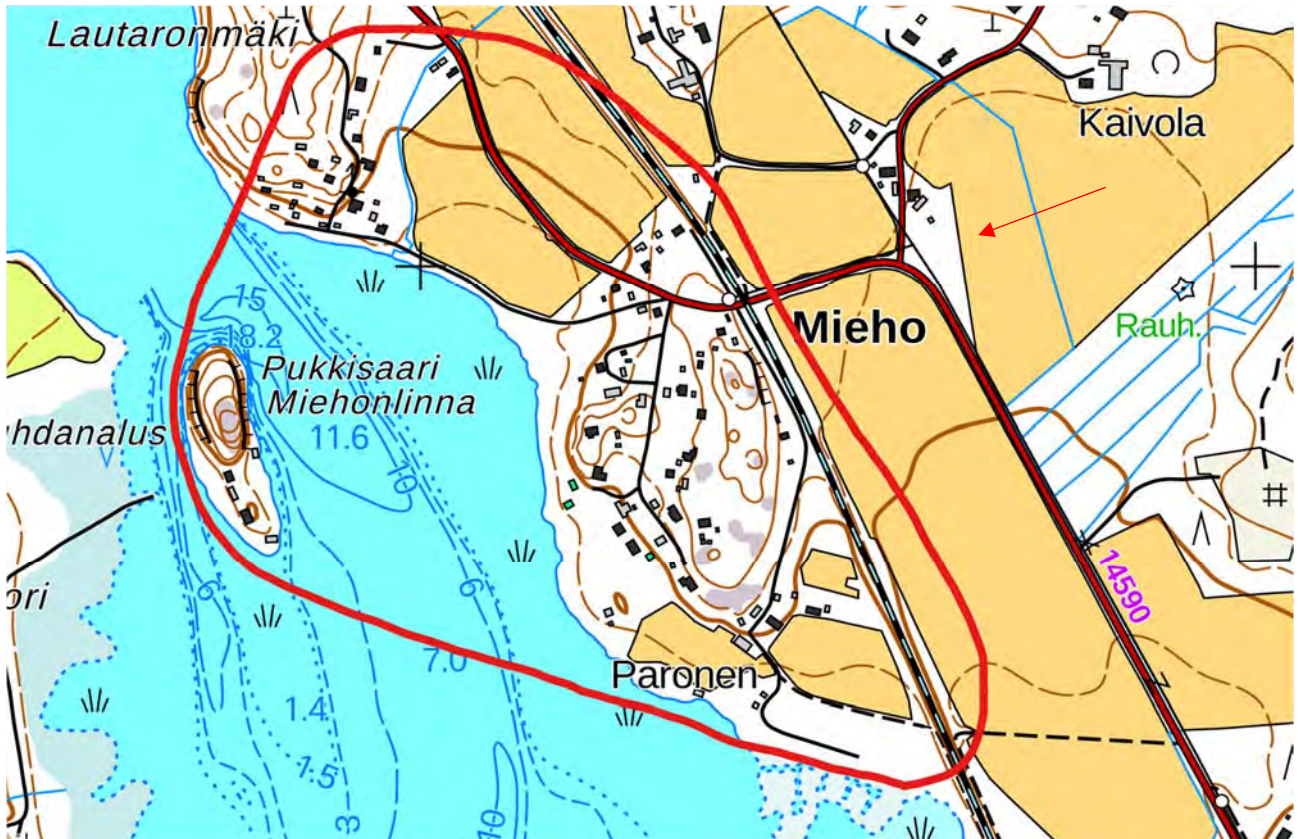
Kuva 94. Saksan ravirata on yhä aktiivikäytössä. Taustalla näkyy alueen läpi kulkevan 110 kv sähkölinjan pylväk.

Kuva 97. Saksan raviradan alueen vanha huoltorakennus on huonokuntoinen.

Mieho-Lautaronmäki kulttuurimaisema

Miehon alue rakentui Savonradan varrelle sijoittuneen rautatieseisakkeen ja Kymijoen väliselle mäki-alueelle. Miehon vanhin rakennusryhmä (Kesäkoti) sijoittuu seisakkeen luoteispuolelle ja on peräisin 1880-luvun loppupuolelta, jolloin Savonrata rakennettiin. Rautatien läheisyydessä oleva muu rakennuskanta on pääosin rakennettu 1930-luvulla. Alueella on useita 1900-luvun alkuvuosien asussa säilyneitä pihapiirejä. Lautaronmäen eteläreunan vanhin rakennuskanta koostuu 1920–1930-luvuilla rakennetuista rakennuksista. Alue on täydentynyt ns. jälleenrakennuskauden aikana ja 1980-luvulla. Alueen keskellä on useita tyhjiä rakennuspaikkoja ja ilmeisesti toisen maailmansodan jälkeen sinne rakennettujen asutustilojen peltosarkoja.

Kuva 98. Mieho, Lautaronmäen ja Pukkisaaren alueen peruskartta. Lähde: Maanmittauslaitos, paikkatietoikkuna, 22.3.2023.

Kuva 99. Näkymä entiselle Miehon rautatieseisakkeelle ja rautatien tasoylikäytävälle idästä.

Kuva 100. Mieho-alueen vanhimmat rakennukset sijoittuvat ai-van radan viereen. Vanhan aseman sivurakennus, 1880.

Kuva 101. Parosentien varrella oleva pihapiiri on peräisin vuodelta 1935.

Kuva 102. Näkymä Välikujan ja Miehonlinnankujan risteysalueelta. Päärakennus vuodelta 1947 ja talousrakennus 1946.

Kuva 104. Alueen keskellä on astutustilojen metsittyneitä peltosarkoja. Rakennukset ovat vuodelta 1953.

Kuva 103. Välikujan rakennuskantaa, 1936 ja 2014.

Kuva 105. Välikujan rakennuskantaa, 1954.

Kuva 106. Näkymä Miehoissa sijaitsevan Välikujan eteläpäässä olevalta käänköpaikalta. Kuvan rakennukset 1987, 1995 ja 1962.

Kuva 107. Näkymä Miehonlinnankujan varrelta kohti pohjoista. Harjun kulttuurimaisema-alue laajentuu Kymijoen toiselle puolelle.

Kymijoen Lautaronmäen puoleiselta rannalta kulki vielä 1940-luvulla kapea silta Kymijoen keskellä olevaan Pukkisaareen. Silta oli osa Kymijoessa olevaa tukkien lajittelukeskusta, eli "sortteeria", jossa Kymihtiön tehtaalle menevät tukit eroteltiin muista joessa uitetuista tukeista. Lajittelukeskus sisälsi alkujaan myös katetun osan, mutta kyseinen rakennus on purettu jo 1950-luvun alussa. Tukkien lajittelukeskus on purettu, kun puutavaran irtouitto Kymijoessa loppui. Puutavaran nippu-uitto loppui Kymijoessa virallisesti vuonna 2002. Uittohistoriasta muistuttavat enää vain joessa olevat uittopuomien tuet ja ranta-alueilla olevat puomien kiinnitysketinkien tai vaijerien lenkit ja tukiraudat. Osa tukirakenteista on poistettu jokialueen kunnostustöiden yhteydessä 2020-luvulla.

Kuva 108. Vuoden 1941 ilmakuvassa näkyy hyvin Kymijoessa Pukkisaaren itäpuolella oleva tukkien lajittelulaitos. Laitokselta johti kapea kulkusilta joen itärannalla sijaitsevalle Lautaronmäen alueelle. Sillan vieressä näkyy alueelle rakennettu panssarieste. Kuvan oikeassa reunassa olevan Miehon vanhin 1800-luvun loppupuolelta peräisin oleva rakennuskanta sijoittuu maantien ja rautatien risteysalueen kohdalle. Kuva: Maanmittauslaitos, paikkatietoikkuna, vanhat historialliset ilmakuvat, 22.8.2023.

Kuva 109. Näkymä Kymijoessa sijaitsevalle Pukkisaarelle.

Kymijoessa sijaitseva Pukkisaari sijoittuu Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaavan ulkopuolelle. Saaren pohjoisosassa olevan, Miehonlinnaksi kutsutun kallioisen mäen vuoksi saaren on arvioitu olleen aiemmin mui-nainen pako- ja turvapaikka. Saaren eteläpäätyyn rakentui 1800-luvun lopussa Kymijoen uittoyhdistyksen tu-kikohta, joka sisälsi asuinrakennusten lisäksi, toimistorakennuksen, pajan, saunan ja erilaisia varastoja. Saa-ren rannassa oli laituri uittoyhdistyksen käyttämille veneille. Saaresta oli rakennettu ajoneuvolla liikennöitävä puurakenteinen silta saaren länsipuolella sijaitsevalle Kuusanniemeen. Kulku sillalle tapahtui teollisuusalueen eteläpuolitse Kaarteenlahden tietä pitkin. Mantereelle johtanut puurakenteinen ajoneuvoliikenteen kestänyt silta purettiin 2010-luvulla. Kasvaneen ilkeän vuoksi kaikki Pukkisaarella sijainneet rakennukset purettiin ja maasto tasattiin vuonna 2021. Nykyisin saaren uittohistoriasta kertovat vain Kymijoessa saaren läheisyydessä olevat uittopuomien tukipuut.

Kymijokilinnan panssarieste

Talvisodan jälkeen, vuoden 1940 alkupuolella Lautaronmäen ja Kymijoen rantaan rakennettiin kaksirivinen panssarieste. Kyseinen panssarieste on osa ns. Kymijoki-linjan linnoitteita. Kymijoki-linja on läntisin Kaakkois-Suomessa sijaitsevista 1940-luvulla rakennetuista linnoituslinjoista. Kotkasta Kouvolaan ulottuva Kymijoki-linja myötäilee nimensä mukaisesti Kymijokea. Suurin osa sen linnoitteista sijaitsee Kymijoen länsirannalla, mutta alkuperäinen linnoitussuunnitelma sisälsi puolustusvarustuksia myös joen itäpuolella. Miehoon toteutuneen kiviesteen pituus on noin 80 metriä, josta suurin osa sijoittuu Kymijoen vesistöön. Panssarieste on hyvin näkyvillä vuoden 1941 ilmakuvassa. Ilmeisesti este jäi keskeneräiseksi, sillä rannassa kulkevan tieuran pohjoispuolella olevalla peltoaukealla ei estekiviä ole näkyvillä. Ehkä peltoaukean pohjoisreunassa olevalla syvällä

ja laajalla ojalla katsottiin olevan riittävän hyvä estevaikutus. Alueen kartoista ja maastokeilausaineistosta ei ilmene esteeseen liittyviä torjunta-asemien paikkoja, joten ilmeisesti alueelle vuonna 1940 mahdollisesti tehdyt taisteluasemat (korsut, taisteluhaudat yms.) ovat jääneen alueen myöhemmän rakentamisen alle.

Kuva 110. Näkymä Miehonlinnankujalta kohti etelää. Oikealla Kymijoki, vasemmalla olevat asuinrakennukset ovat vuosilta 1953 ja 1980.

Kuva 111. Maaperän korkeuskartta Lautaronmäen alueelta. Panssarieste on merkitty kuvaan punaisella viivalla. Kuva: Maanmittauslaitos, paikkatietoikkuna, 22.8.2023.

Kuva 114. Peruskarttaote Lautaronmäen alueelta. Panssarieste on merkitty kuvaan punaisella viivalla. Kuva: Maanmittauslaitos, paikkatietoikkuna, 22.8.2023.

Kuva 112. Panssarieste pohjoisen suunnasta.

Kuva 115. Panssariesteen estekiviä.

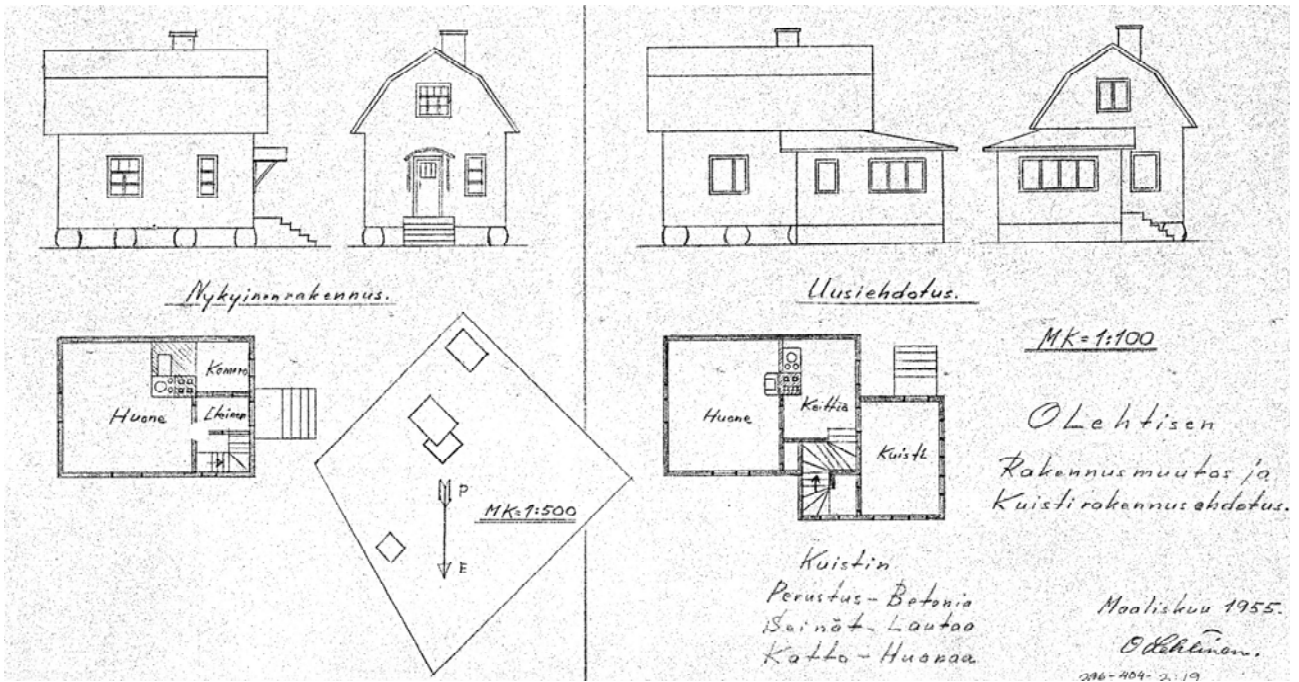

Kuva 113. Lautaronmäen länsireunalla olevat asuinrakennukset ovat peräisin 1920-luvulta.

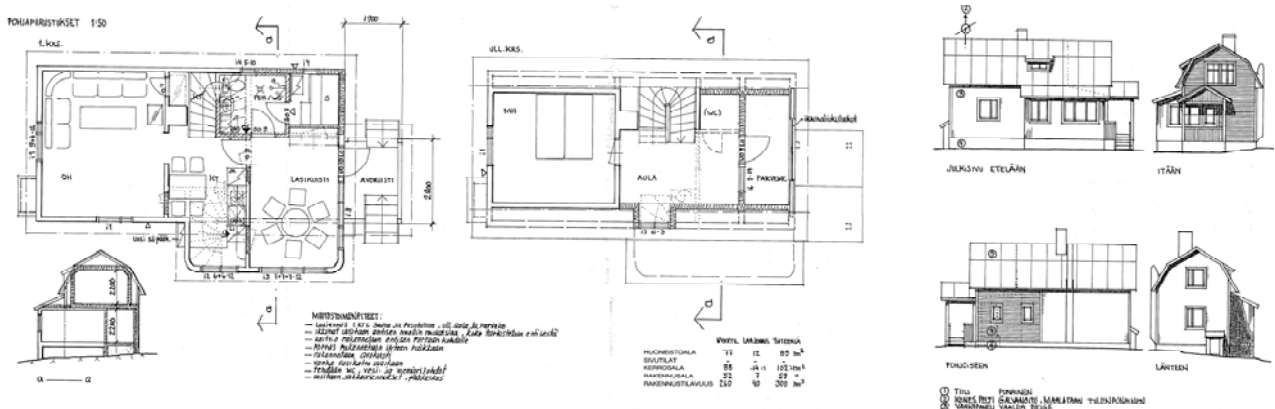

Kuva 116. Lautaronmäen päällä olevat rakennukset ovat 1940–1980-luvuilta.

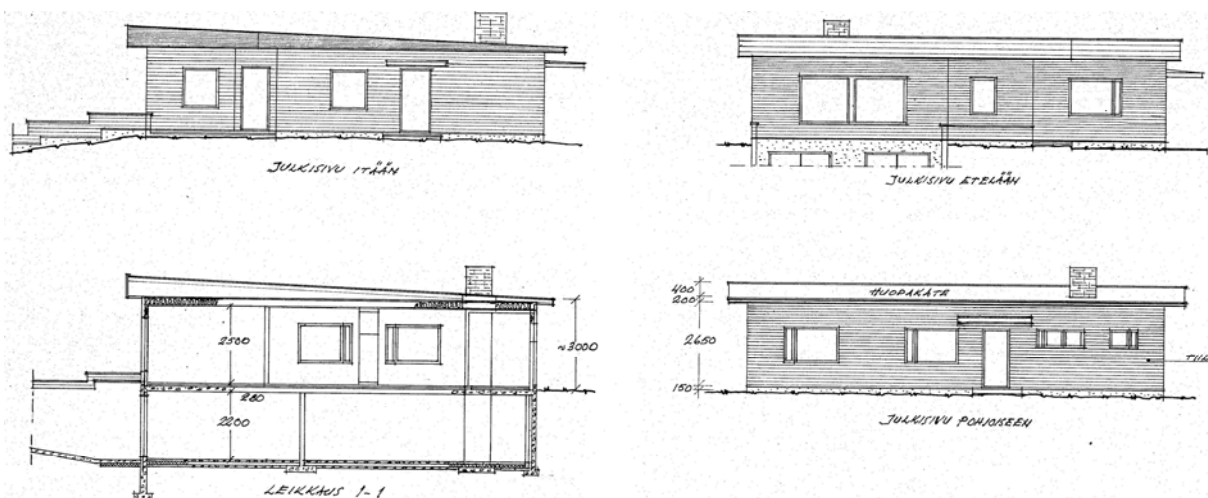
Kulttuurimaisemaa rajaavien Lautaronmäen ja Miehon metsäisten kalliomäkien väliset peltoalueet jatkuvat yhtenäisinä ja viljeltyinä kaukaa rautatien itäpuolelta Kymijoen rantaan. Lännessä kaava-alueen ulkopuolella olevat Kuusanniemessä sijaitsevat Kymin paperi- ja sellutehtaan rakennukset sekä niihin liittyvät rakenteet ja savupiiput muodostavat merkittävän maisemallisen kiintopisteen ja rajaavat alueen kulttuurimaisemaa.

Kuva 117. Tyypillinen esimerkki 1900-luvun alkupuolelta olevan pienimittakaavallisen asuinrakennuksesta Miehosta, jota on laajennettu useaan otteeseen. Oheinen rakennuslupapaperiustus on vuodelta 1955, jolloin rakennukseen lisättiin kuisti. Lähde: Kouvolan kaupunki, rakennusvalvonnan arkisto, 4.9.2023.

Kuva 118. Samaa asuinrakennusta on muutettu ja laajennettu 1990-luvulla. Suunnitelmat ovat hyvä esimerkki asuinrakennuksen jatkuvasta muuntautumisesta eri vuosikymmenten asuinvaatimusten muuttuessa. Lähde: Kouvolan kaupunki, rakennusvalvonnan arkisto, 4.9.2023.

Kuva 119. Vanhempaa rakennuskantaa on usealla rakennuspaikalla korvattu uudemalla. Kuvassa vuodelta 1976 oleva rakennusmestari Mellasen suunnittelema uudisrakennus Miehosta. Lähde: Kouvolan kaupunki, rakennusvalvonnan arkisto, 4.9.2023.

Harjun villatehtaan paikka ja Lappalan koulut

Kuva 120. Harjun villakehräämö sijoittui Kymijoessa olevan Hajunkosken itärannalle. Varsinaisesta tehtaasta on jäljellä enää Kymijoen saarella olevia perustuksen osia. Kuvassa näkyvän tehtaan johtajan asunnon lisäksi alueella on säilynyt kaksi asuinrakennusta ja varistorakennus. Kuva: Kouvolan kaupunki, 21.5.2022.

Harjun villatehdas ja asuinrakennukset

Maisteri August. Alexander Andersson (1862-1940) perusti vuonna 1898 Kymijoessa olevan Lappakosken itärannalle Harjun villatehtaan (286-404-2-5, osoite Villatehtaantie 27 45330 Harju). Tehtaassa toimi karsaamo, kehräämö ja kutomo ja tehtaassa valmistettiin villalankoja, sarkaa ja peitevilttejä. Hirsirakenteinen kaksikerroksinen tehdasrakennus sijaitsi osittain Lappakosken koskiuoman päällä ja sai käyttövoimansa rakennuksessa olevien turbiinien välityksellä suoraan koskesta. Tehtaassa oli vuonna 1912 52 työntekijää vuotuisen myynnin ollessa 300 000 markkaa. Vuonna 1916 villatehtaan verotettavat tulot olivat 60 300 markkaa.

Kuva 121. Harjun villatehdas etelästä Lappakosken Kuusanniemen puoleiselta rannalta 14.12.1975. Kuva Jukka Airola.

Kuva 122. Harjun villatehdas pohjoisen suunnasta noin vuonna 1910. Taustalla asuinrakennus. Lähde: <https://www.porssi-tieto.fi/poistuneet/harju.shtml>, viimeksi vierailtu 6.9.2023.

Villatehdas toimi Harju Yllefabrik(s) Aktiebolag -nimisenä osakeyhtiönä vuosina 1898–1921 ja vuodesta 1923 lähtien toiminimellä Harjun Villatehdas. Tehtaan perustaja Andersson muutti perheensä nimeksi Antskog, mutta itse käytti kuolemaansa asti nimeä Andersson. Alexander kuoli 1940, ja haudattiin Kemiön saaren kirkolle. August Anderssonin jälkeen tehdasta johti hänen poikansa Elis Albert Antskog vuoteen 1945 saakka, ja sen jälkeen Eliksen leski Hanna Antskog. Tehtaan toiminta päättyi 1950-luvun lopulla, mahdollisesti vuonna 1956. Koneet myytiin Pohjanmaalle, ja varsinainen tehdasrakennus purettiin osittain 1960-luvun lopulla ja kokonaan vuonna 1982.

Tehtaasta on vielä jäljellä Lappakosken itärannan kallioon louhittu kanava ja siihen liittyviä graniittimuureja ja muita rakenteita, jotka ovat alkujaan olleet osa villatehtaan perustuksia. Alueella sijaitsee tehtaan toimintaan liittyneitä rakennuksia mm. Mestariatalo, työntekijöiden asuntorakennus, värjärin asuinrakennus, lähettämörakennus. Alueella olevista rakennuksista merkittävin on johtajan asunto "Villala", joka on rakennettu vuonna 1915. Tehtaan alueella on myös näkyvillä alueella olleisiin rakennuksiin liittyneitä rakenteita, kuten kivetyksiä ja puustoa.

Harjun entisen villatehtaan alue sijoittuu maisemallisesti merkittävälle paikalle ja on seudun teollisuushistorian kannalta tarkasteltuna maakunnallisesti merkittävä kokonaisuus.

Kuva 123. Harjun villatehtaan alueella oleva rakennuskanta ja tehdasrakennuksen vieressä oleva kulkusillat näkyvät hyvin alueen ilmalokuvassa vuodelta 1941. Lappakoskentien ja alueen sisäänajotien varrella olevat rakennukset on myöhemmin purettu. Kuva: Maanmittauslaitos, paikkatietoikkuna, viimeksi vierailtu 8.9.2023.

Kuva 124. Villatehtaan johtajan asunto "Villala". Lähde <http://paavari.blogspot.fi/>, 2014.

Kuva 125. Villatehtaan työläisasunto. Lähde <http://paavari.blogspot.fi/>, 2014.

Kuva 126. Näkymä villatehtaan perustusten alueelta. Lähde <http://paavari.blogspot.fi/>, viimeksi vierailtu 2014.

Lappakosken koulut

Tehdastoiminta toi alueelle uusia asukkaita, joten tehtaan pohjoispuolella olevan peltoaukean keskellä olevalle kumpareelle rakennettiin kouluhallituksen arkkitehti Toivo Salervon (1888-1977) suunnittelema kansakoulu vuonna 1935 (286-404-2-79, *Lappakoskentie 364 45330 Harju*). Tyyllisesti rakennus edustaa valmistumisajanaan jo väistymässä ollutta 1920-luvun klassismia. Vanhan koulurakennuksen viereen valmistui Maaseudun Keskusrakennustoimiston suunnittelema toinen koulurakennus vuonna 1957 (286-404-2-33, *Lappakoskentie 366 45330 Harju*). Rakennusta muutettiin mm. vuosina 1971 ja 1983. Koulun piharakennus on rakennettu vuonna 1985. Rakennuksen on suunnitellut Valkealan kunnan rakennustoimisto. Rakennukset sijaitsevat maisemallisesti arvokkaalla paikalla Savon radan ja Kymijoen välisellä peltoaukealla olevalla kumpareella, jonka maisematila ulottuu pitkälle Kymijoen toiselle puolelle. Koulurakennukset muodostavat yhdessä Harjun viltkehräämön ja alueella olevien muinaisjäännöskohteiden kanssa kulttuurihistoriallisesti arvokkaan kokonaisuuden, joka kuvastaa 1800-1900-lukujen vaihteessa tapahtunutta yhteiskunnallista muutosta.

Kuva 127. Lappakosken koulujen pihalueen puusto on viime vuosien aikana kasvanut ja alkanut rajata maisematilaa.

Kuva 128. Lappakosken koulut Lappakoskentien suunnasta.

Kuva 129. Vuonna 1935 valmistunut koulurakennus.

Kuva 130. Vuonna 1956 valmistunut koulurakennus.

Kuva 131. Vanhassa koulurakennuksessa on vielä näkyvillä 1920-luvun klassismista peräisin olevia koristeaiheita.

Saarenon kylän kulttuurimaisema-alue

Kuva 132. Peruskarttaote Saarenon kylän alueelta. Kylän kulttuurimaisema rajautuu pohjoisessa Lappalanjärveen ja etelässä Heinolaan kulkevaan kantatiehen. Kartta: Maanmittauslaitos, paikkatietoikkuna, 10.10.2023.

Kuva 133. Näkymä Saarenonväylän varrelta, jossa vanhat maatalouskeskukset ja niiden yhteyteen sijoittunut uudisrakentaminen sijoittuvat helmimäisesti erillisarekkeisiin Saarenonväylän varrelle. Asutuskeskittymien välissä maisematila aukeaa laajalle peltoaukealle ja sen taustalla olevalle Lappalanjärvelle. Vanhaan tielinjaukseen kuuluva yksiaukkoinen kivisilta on merkitty kuvaan sinisellä nuolella. Kuva: Kouvolan kaupunki 2022.

Saarenon kulttuurimaisema-alue on Harjun ja Jokelan välissä oleva viljelty peltoalue, jolta aukeaa pitkiä näkymiä sekä pohjoiseen Lappalanjärvelle että etelään Heinolaan johtavan valtatie takana olevalle alueelle. Alueen rakennuskanta on valmistunut eri vuosikymmenten aikana 1800–2000-luvuilla siten, että vanhempi rakentaminen muodostaa tiiviitä pihapiirejä alueen läpi kulkevan Saarenonväylän varrelle. Alueen uudempi rakennuskanta sen sijaan sijoittuu vapaammin avonaista peltoaukeaa rytmittäville metsäkaistoille. Alueen arvo on eri-ikäisen maatalousrakentamisen muodostamassa ja yhä toimivassa kokonaisuudessa, joka muodostaa yhtenäisen ja eri-ikäisen kulttuurimaisemakokonaisuuden.

Kuva 134. Vanhoja ja uusia rakennuksia Korholanpolulta. Etualan rakennus 1941, taustalla oleva 2020.

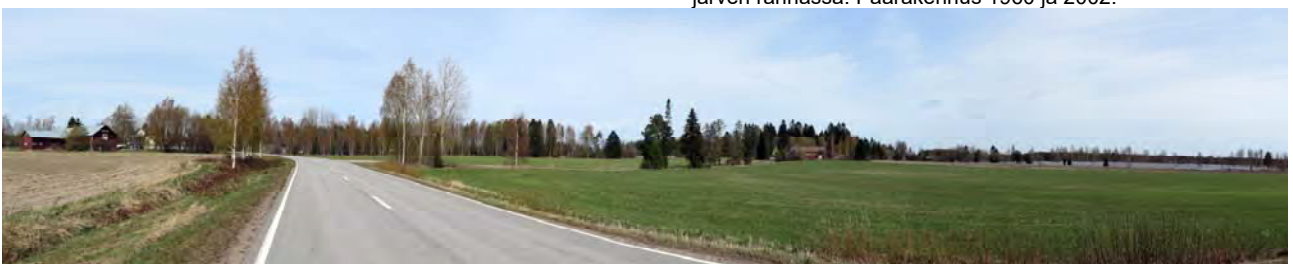
Kuva 135. Ylä-Rantalan tilakeskus Rantalanraitin varrella. Rakennuksista vain päärakennus on merkitty rekisteriin.

Kuva 136. Paakkolan rakennuksia Saarennonväylän varrelta. Tilakeskus sijoittuu vireillä olevan osayleiskaava-alueen ulkopuolelle.

Kuva 137. Miehontien varrella olevien asuinrakennusten rakennuskantaa.

Kuva 142. Näkymä Saarennonkylän peltoaukealta. Kuvassa vasemmalla Paakkola, oikealla Ylä-Rantala ja Lappalanjärvi.

Kuva 138. Ala-Rantalan tilakeskus Lappalanjärven rannalla. Rannassa oleva uusi rakennus on valmistunut vuonna 2020.

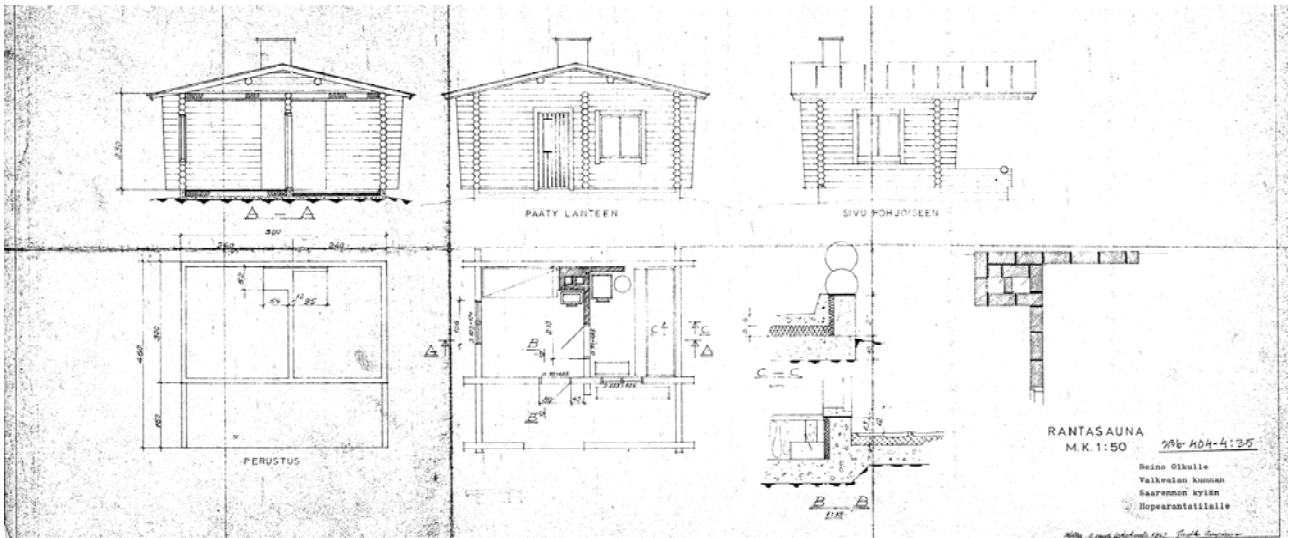
Kuva 139. 1950-luvun asuinrakennus, talousrakennukset ovat 1930 ja 1960-luvuilta.

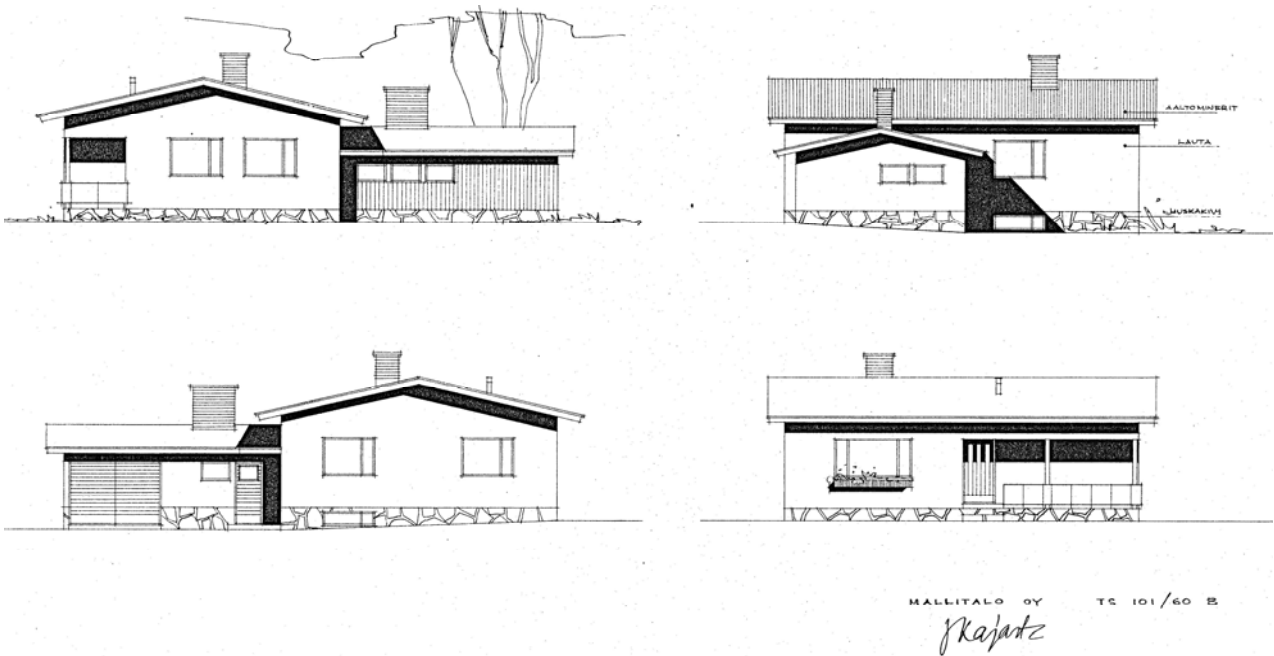
Kuva 140. Uudempi 2000-luvun rakennuskanta sijoittuu maisemallisesti merkittävälle paikalle. Rakennukset vuodelta 2008.

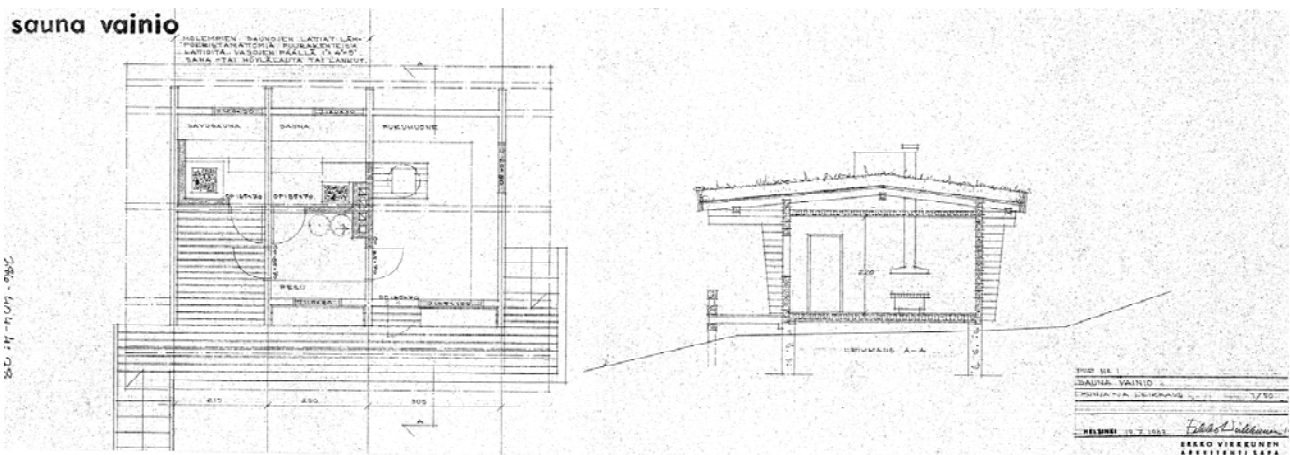
Kuva 141. Juutilan tilakeskus Nisoksentien varrella Lappalanjärven rannassa. Päärakennus 1960 ja 2002.

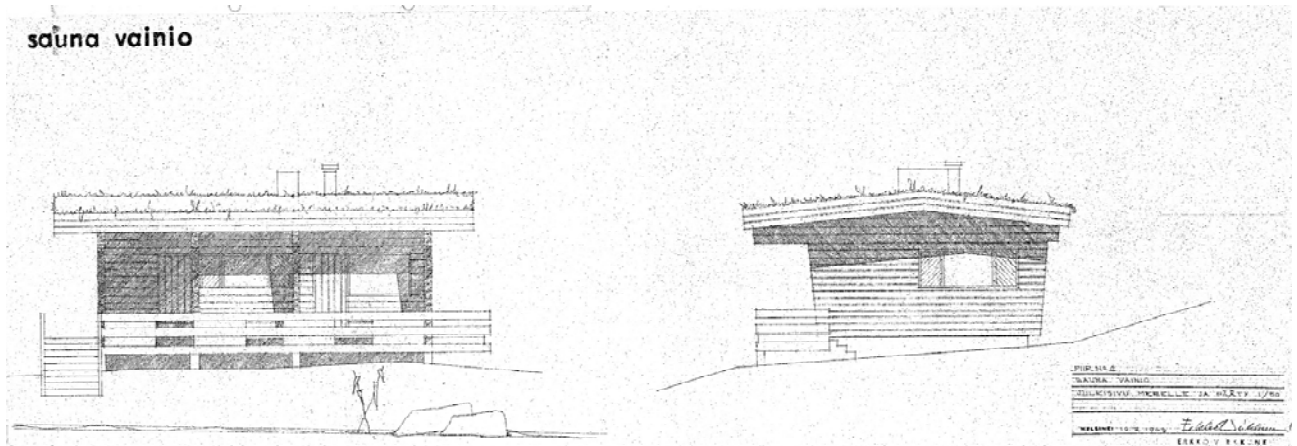
Kuva 143. Kotkalainen rakennusmestari Jaakko Kaipainen on suunnitellut vuonna 1969 Saarentoon aikakaudelle tyypillisen matalaperustaisen pyöröhrsirakenteisen rantasaunan. Lähde rakennusvalvonnan arkisto 4.9.2023.

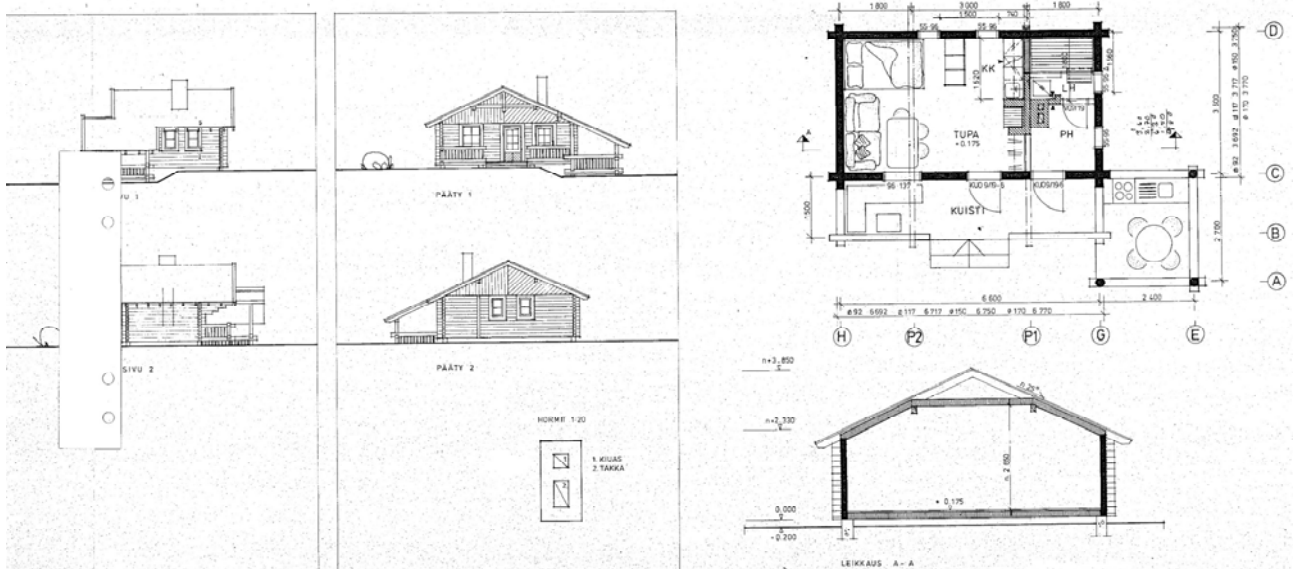
Kuva 144. Harjussa sijaitseva omakotitalo on tehty Mallitalo Oy:n tyyppiirustusten mukaisesti vuonna 1965. Rakennus on säilynyt alkuperäisessä asussaan. Lähde. Kouvolan kaupunki, rakennusvalvonnan arkisto 4.9.2023.

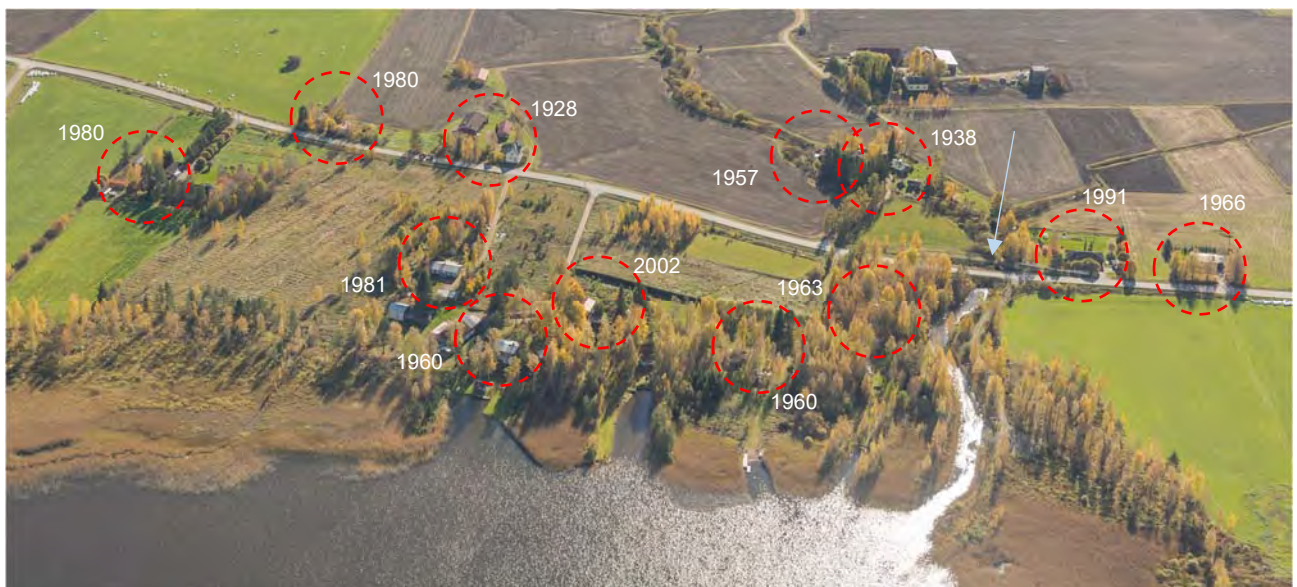
Kuva 145. Arkkitehti Erkki Virkkusen vuonna 1963 suunnittelema Vainion saunarakennus edustaa linjakasta ja tarkoituksenmukaista 1960-luvun arkkitehtuuria. Rakennus sijoittuu Saarentoon Lappalanjärven rannalle.

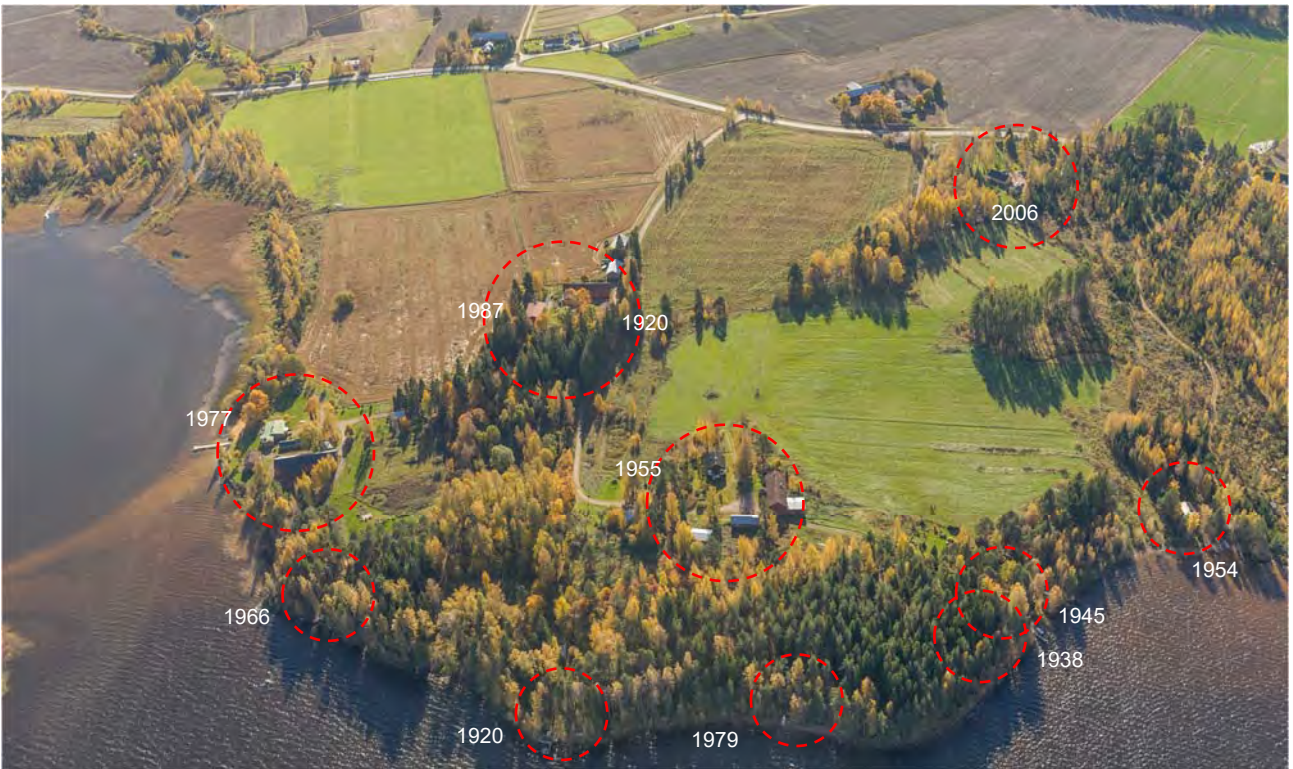
Kuva 146. Turvekattoiseksi suunniteltu saunarakennus sijoittuu aivan Lappalanjärven rantaan. Lähde: Kouvolan kaupunki rakennusvalvonnan arkisto, 4.9.2023.

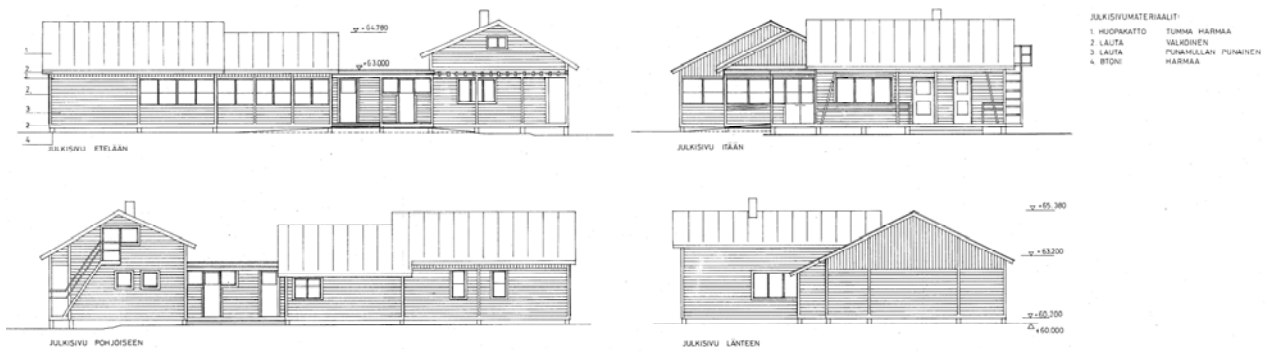
Kuva 147. Saarentoon vuonna 1986 valmistunut Honka-rakenteen "Simeoni huvila" on arkkitehtuuritoimisto Kari Rainio Oy:n suunnittelema. Lähde: Kouvolan kaupunki, rakennusvalvonnan arkisto, 4.9.2023.

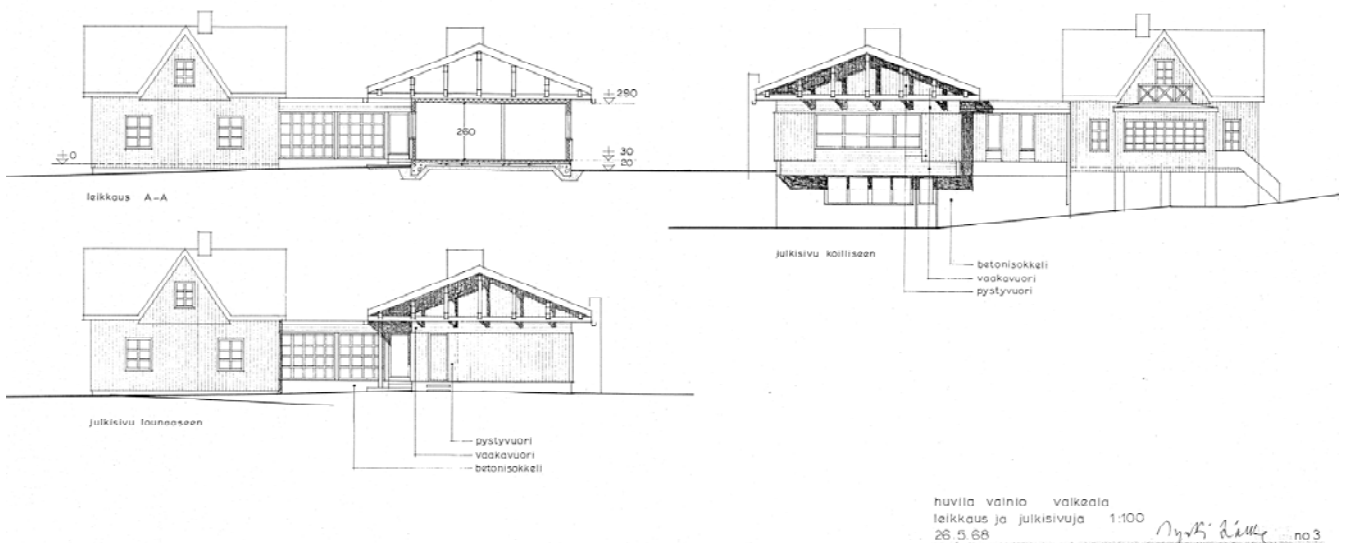
Kuva 148. Lappalanjärven rannassa sijaitseva Juutilan tilakeskus on maisemallisesti merkittävällä paikalla. Alueen rakennuskanta on valmistunut eri vuosikymmenien aikana ja edustaa aikakauden tyyppistä rakennustapaa. Saarenonväylän uudelleen linjauksen jälkeen jäi Haarunojan ylittävä vanha yksiaukkoinen kivilta tien pohjoispuolelle. Silta on kuvan oikeassa reunassa sinisellä nuolella merkittynä.

Kuva 149. Ala-Rantalan, Ylä-Rantalan ja Erkkilän tilakeskusten yhteyteen on sijoittunut useita omarantaisia rakennuspaikkoja.

Kuva 150. Kouvolan kaupungin arkkitehtiosastolla työskennelleen rakennusarkkitehti Mellasen vuonna 1982 laatima laajennussuunnitelma Saarennossa sijaitsevan Kouvolan kaupungin omistuksessa olleeseen vapaa-ajanrakennukseen.

Kuva 151. Arkkitehti Jyrki Kalke laati vuonna 1968 laajennussuunnitelman 1930-luvun asuinrakennukseen Valkealan Saarennossa.

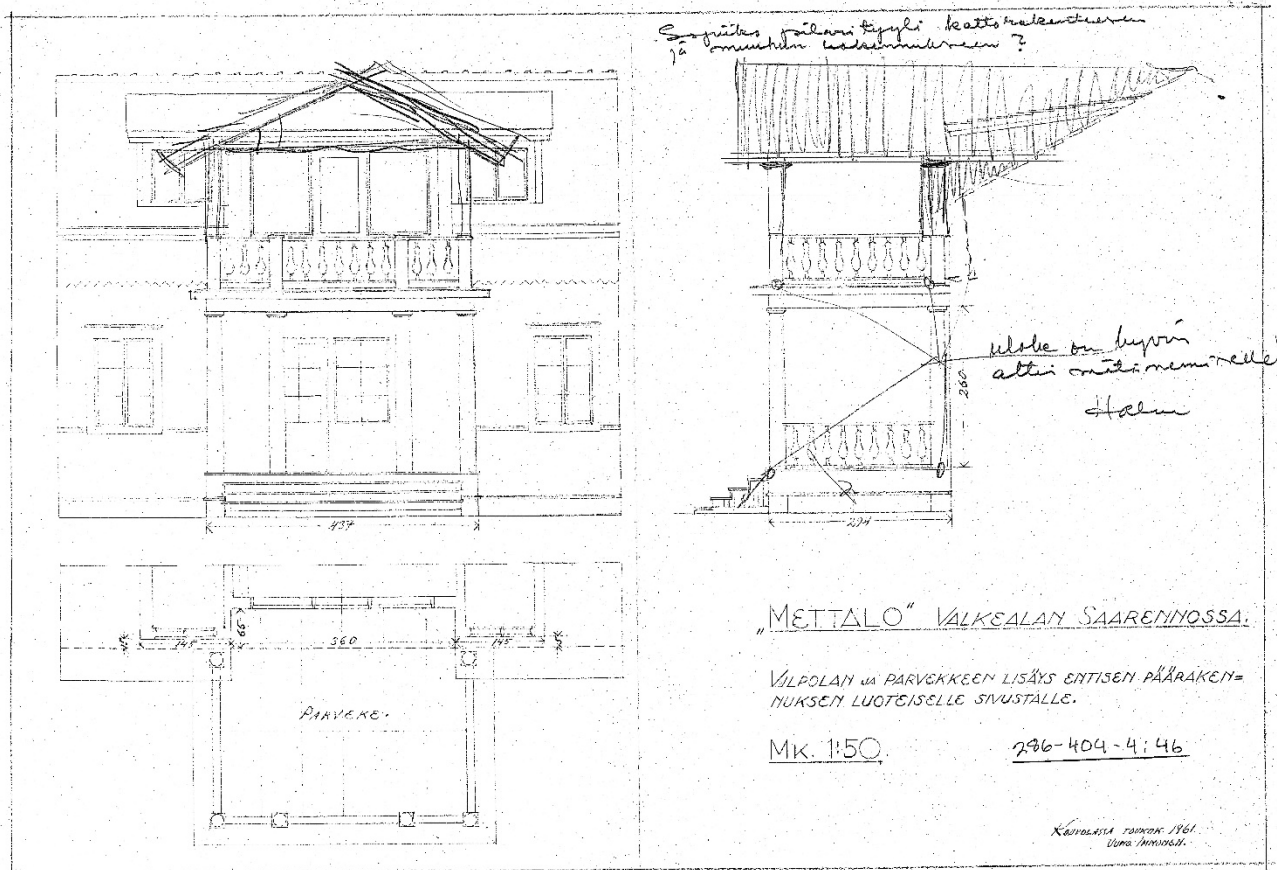

Kuva 152. Kuvan vasemmassa reunassa sijaitseva Rantakallion tila on toimiva maatalouskeskus. Sen pohjoispuolella olevan Jaakkolanlahden ja Niemenkulman alueella on eri ikäisiä omarantaisia sekä vapaa-ajan rakennuksia että pysyviä asuinrakennuksia. Kuva: Ilmakuva Hannu Vallas Oy, 4.9.2016.

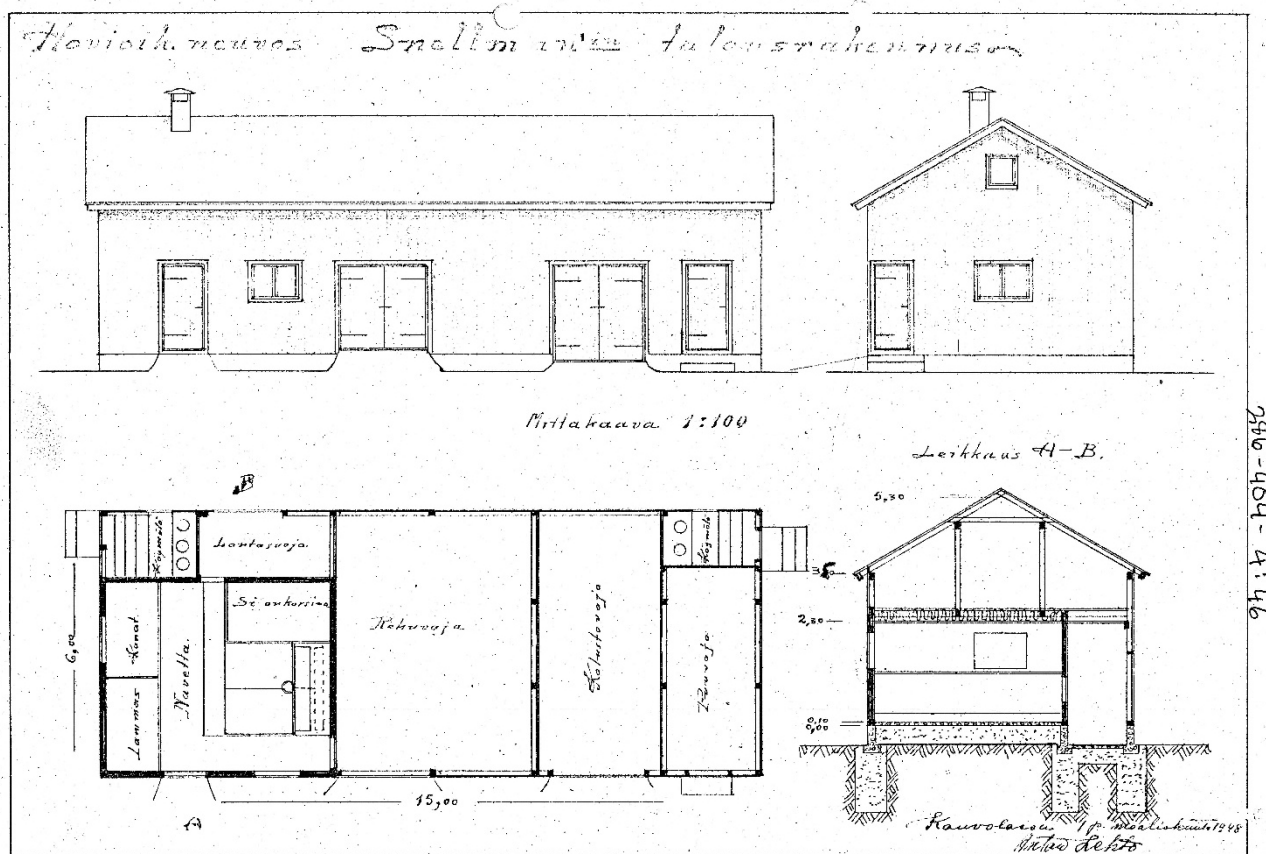

Kuva 153. Näkymä Lappalanjärven Mettalonlahden kohdalta etelään Saarennonväylän mukaisesti. Maisemallisesti näkyvällä paikalla sijaitseva Mettalon talokeskus on kuvassa keskellä. Mettalo on yksi Saarennon kylän 1700-luvulla syntyneistä kantataloista, kun Vähänsyrjän kantatalo tai sen osa siirrettiin "mettään", eli nykyisen Mettalonlahden rannalle. Tilan nykyinen päärakennus on valmistunut vuonna 1917. Pihapiirissä on talousrakennus 1940-luvulta ja graniittikivistä tehty kellari. Saarennonväylästä erkanevan Korholanpolun varrella on sekä vanhempaa 1930-luvun ja 1940-luvun vapaa-ajanrakentamista että 1980- ja 1990-luvun asuinrakennuksia.

Mettalo on yksi Saarennon kylän 1700-luvulla syntyneistä kantataloista, kun Vähänsyrjän kantatalo tai sen osa siirrettiin "mettään", eli nykyisen Mettalonlahden rannalle. Tilan nykyinen päärakennus on rakennus- ja huoneistorekisterin tietojen mukaan valmistunut vuonna 1917. Pihapiirissä on talousrakennus 1940-luvulta ja graniittikivistä tehty kellari. Saarennonväylästä erkanevan Korholanpolun varrella on sekä vanhempaa 1930-luvun ja 1940-luvun vapaa-ajanrakentamista että 1980- ja 1990-luvun asuinrakennuksia.

Kuva 154. Kouvolalainen rakennusmestari Uuno Immonen on laatinut Mettalon tilan päärakennuksen muutosten piirustukset vuonna 1961. Kuvassa oleva piirustus on myöhemmästä kuistin muutosluvasta. Muutosta ei ilmeisesti toteutettu.

Kuva 155. Mettalon päärakennuksen pihapiirissä olevan talousrakennuksen on suunnitellut rakennusmestari Anton Lehto vuonna 1948.

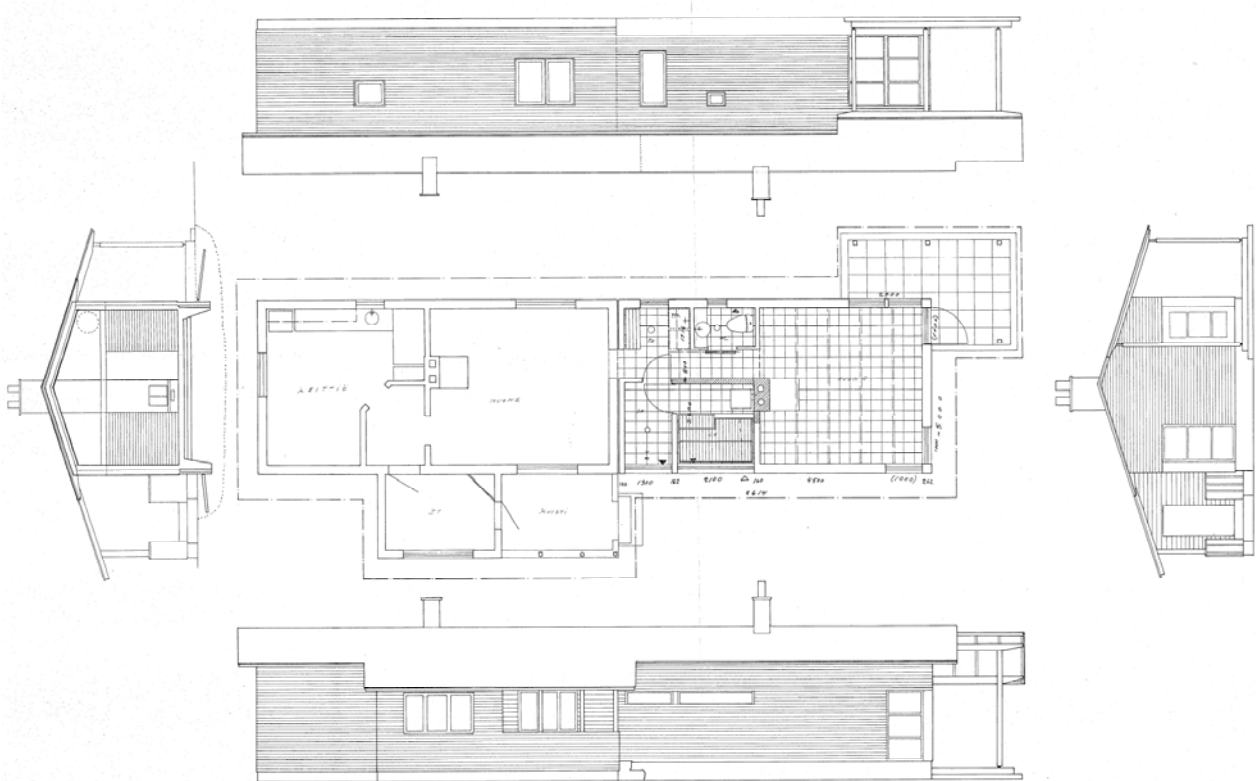
Kuva 156. Mettalonlahden ja Palomäen rakennuskantaa vuoden 1941 ilmailokuvassa. Lähde: Maanmittauslaitos, paikkatietoikkuna.

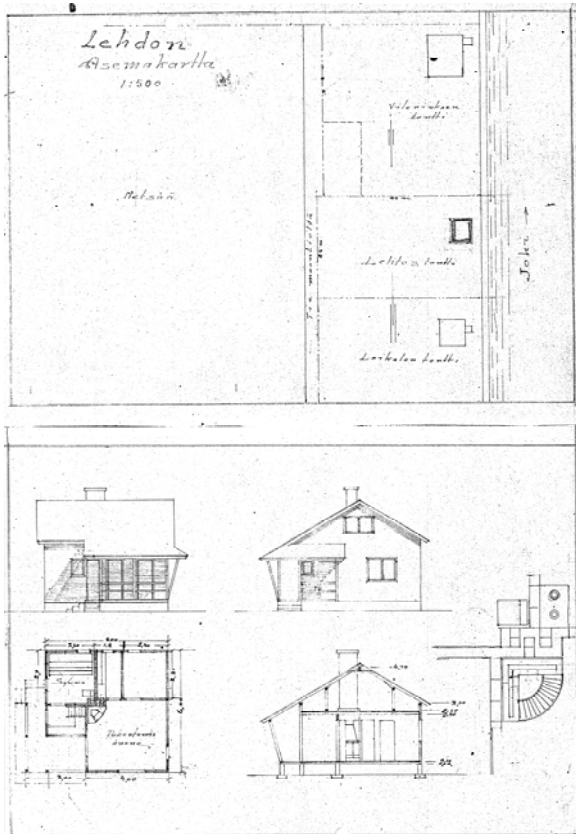
Kuva 157. Mettalon pihapiirin rakennuksia.

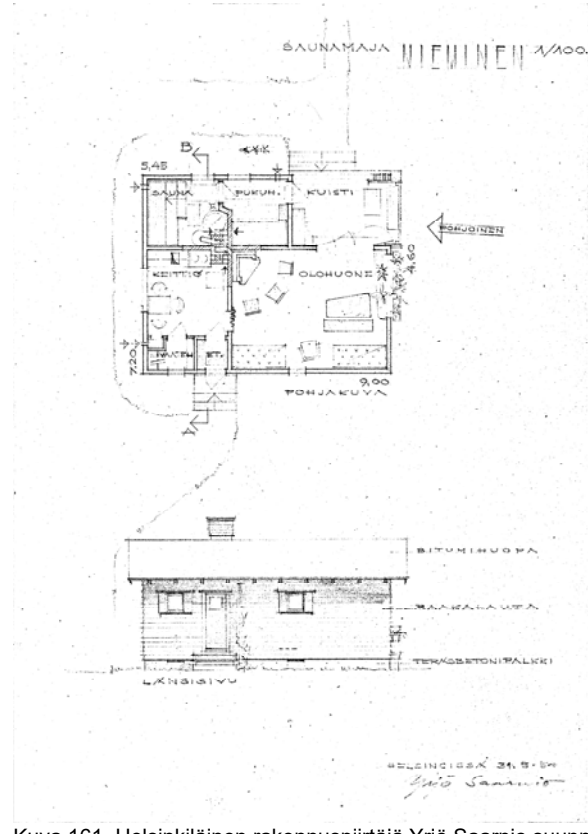
Kuva 158. Mettalon päärakennus Saarennonväylän suunnalta.

Kuva 159. Espoolaisen arkkitehti Olavi Koposen 12.6.1996 suunnittelema rakennuksen laajennus Saarenton Ulasenkujan varrelle. Laajennus ei ilmeisesti ole toteutunut. Lähde: Kouvolan kaupunki, rakennusvalvonnan arkisto, 4.9.2023.

Kuva 160. Harjujoen varrelle suunnitellun omakotitalon rakennuslupapiirustus vuodelta 1965.

Kuva 161. Helsingkiläinen rakennuspiirtäjä Yrjö Saarnio suunnittelei 31.5.1954 saunamaja Niemisen Lappalanjärven rannalle.

Huomioitavaa

Saarenon kulttuurimaisema-alueen arvo on eri-ikäisen maatalousrakentamisen, uudempien erillispientalojen ja vapaa-ajanasuntojen muodostamassa ja yhä toimivassa kokonaisuudessa, jossa rakennetut alueet sijoittuvat tiiviisiin saarekkeisiin laajan peltoalueen keskelle. Nämä rakennetut saarekkeet, peltoalueet ja alueen läpi kiemurteleva Saarenonväylä muodostavat yhtenäisen ja eri-ikäisen kulttuurimaisemakokonaisuuden, jota Lappalanjärvi ja metsäiset mäet rajaavat. Alueen arvo on maisemakokonaisuudessa, ei sen yksittäisissä rakennuksissa.

Kymijoen rantaosayleiskaavaan liittyvässä FCG Consulting Groupin vuonna 2022 laatimassa maisemaselvityksessä mainitaan alueen maiseman arvoista seuraavaa:

Saarenon kulttuurimaisema on alava savikkoinen viljelyalue Lappalanjärven lounaisrannalla. Alue on poikkeuksellisen tasainen laajoine yhtenäisine peltoalueineen muuten Salpausselältä koilliseen suuntautuneella selännealueella. Nykyinen Saarenonväylä myötäilee vanhaa tielinjaa mutkitellen loivasti peltojen läpi. Asutus sijaitsee Saarenonväylän varrella usein pienissä ryhmissä tai tieltä erkanevien hiekkateiden varrella paikoin peltojen keskellä. Monet nykyiset asuinpaikat ovat olleet asuttuja jo yli sadan vuoden ajan, ja todennäköisesti aikaisemminkin. Myös peltoalueet ovat säilyttäneet elinvoimaisuutensa ja laajuutensa lähes muuttumattomana ainakin 1800-luvun lopulta asti, lukuun ottamatta tien mutkien suoristumisesta johtuvia muutoksia. Peltoalueita rajaavat lännessä metsäiset mäet ja Heinolantie, jonka liikenne kuuluu toisinaan peltojen yli laajallekin alueelle. Lappalanjärven ranta-alueet ovat suojaisia, ja Saarenonväylältä näkee harvoin järvelle asti. Aluetta rikastuttavat Nisos-lahden ja Mettalonlahden luonnon monimuotoisuus, jotkin vanhat rakennukset, metsiköt ja pihojen puutarhat sekä pelloilla näkyvä Harusojan mutkitteluva kasvillisuus.

Muut rantaosayleiskaava-alueella olevat rakennetut aluekokonaisuudet

Kymijoen pohjoisosassa sijaitsevalla rantaosayleiskaava-alueella olevalle kulttuurimaisemalle ovat tyypillisiä vesistöön aukeavat peltoaukeat, joita rytmittävät puustoiset tilakeskuskeskittymät. Varsinkin Pilkanmaan ja Saarennon alueella vesistön yli avautuvat pitkät näkymät

Osayleiskaavaan liittyvillä Pyhäjärven ranta-alueilla vapaa-ajan asunnot sijoittuvat lähes poikkeuksetta kapealle maakaistaleelle varsinaisen Pyhäjärven ja alueille kulkevan tieuran väliin.

Lappalanjärven rannan läheisyydessä rakennetut alueet sijoittuvat alueen vaihtelevien korkeus- ja maasto-olosuhteitten vuoksi varsin tiiviisiin rakennuskokonaisuuksiin rantaan suuntautuvien tieurien varrelle. Lomarakentamista ei yleensä ole sijoitettu avoimille rantakallioille. Pysyvämpi asuminen sijoittuu loma-asumisesta poikkeavasti alueen läpi kulkevien tielinjojen yhteyteen siten, että eniten rakennuskantaa on keskittynyt teiden risteysalueiden läheisyyteen. Asuinkeskittymiin liittyvät viljelykäytössä olevat peltoalueet sijoittuvat asuinpihapiirien ulkopuolelle, maastollisesti alavammille alueille. Varsinkin Lappalanjärven pohjoispuolisella Hautalan alueella viljelykäyttöön on otettu lähes kaikki kallioisen maaston tasaiset osat.

Lappalanjärven eteläosassa sijaitsevien särkkien alueella loma-asuminen sijoittuu kapean hiekkakannaksen keskellä kulkevan Vehnäpellontien kummallekin puolelle. Särkkien Jokelan puoleisella reunalla loma-asunnot sijoittuvat Käyräjoen ja Huvilatien välissä olevalle alueelle. Molemmissa alueissa pienimittakaavalliset loma-asunnot on toteutettu pääosin 1960-luvun jälkeen. Alueilla olevia vanhempia rakennuksia on korvattu täysin uusilla aiempaa suuremmilla 1990–2000-luvuilla.

Suunnittelualueen rakennuskanta on rakentunut pääosin 1900-luvun aikana. Pääosa rakennuksista on peräisin 1950-luvun jälkeiseltä ajalta. Alueilla on rakennuksia myös 2000-luvulta. Selvitysalueella sijaitsevat rakennetut alueet eivät juurikaan muodosta rakentamistavaltaan, -tyyleiltään tai pihatilojen muodostukseltaan yhtenäisiä kokonaisuuksia. Alueella ei ole tässä selvityksessä esille tuotavia erityisen arvokkaita rakennettuja kulttuuriympäristöjä, yksittäisrakennuksia tai muita erilliskohteita.

Seuraavassa on esitelty lyhyesti kaava-alueella olevat laajimmat asumisen keskittymät.

Sompanen

Sompanen on suhteellisen pieni ja matala järvi Voikkaan kaupunkikeskuksen pohjoispuolella. Järven pinta-ala on 152 ha ja sen korkeusasema on 68,3 mpy. Järvi saa vetensä sitä ympäröiviltä metsä-, suo- ja peltoalueilta. Järven vesi on suhteellisen puhdasta, mutta pienuutensa ja mataluutensa Sompasen vedenlaatu on vaihdellut usein. Sompasen eteläreunalla on kaupungin uimaranta, jonka vedenlaatua tarkkaillaan. Sompasen vedet laskevat Kaslahdesta alkavan Muronojan kautta Kymijokeen Hirvelän pohjoispuolelle. Järven eteläreunaa sivuaa Heinolaan johtava kantatie 46, jolla on järven kohdalla levähdyspaikka. Levähdyspaikan luoteispuolelle on rakennettu 2000-luvulla sekä pysyvä asuinrakennus (2007) että vapaa-ajan rakennus (2018). Molempien rakennusten pihapiirissä on useita talousrakennuksia.

Kymijoen rantaosa-alueeseen kuulumattomilla Sompasen ranta-alueille sijoittuu useita toimivia maatalouskeskuksia, joiden viljelyksessä olevat peltoalueet ulottuvat rantaan asti. Alueella olevien Vilpun, Kaupin, Haapalan ja Rantalan tilakeskusten piha-alueet ulottuvat vesialueelle asti. Järven pohjoisrannalla olevalla Vilpunniemellä on vapaa-ajan asutusta, joka on peräisin 1960–1990-luvuilta. Kyseinen niemi ja Sompasen länsi- ja pohjoisranta eivät kuulu rantaosayleiskaava-alueeseen.

Sompasen itärannalla tiiviimpi vapaa-ajan asumisen alue sijoittuu Mustamäen ja Huuhkajavuoren väliselle ranta-alueelle. Mustamäen (korkeus 91,8 mpy) ja Huuhkajavuoren (107 mpy) ja järven välissä olevat vapaa-ajan asunnot sijoittuvat nauhamaisesti hyvin kapealle alueelle vesialueen ja kalliojyrkänteiden väliin. Alueen kiinteistöjen koon ja maaston haasteellisuuden vuoksi rakennusryhmien välissä on tavanomaista vapaa-ajan-asuntoaluetta enemmän tilaa. 1950-luvulla perustetut rakennusryhmät sijoittuvat tasaisemmalle alueelle, kun taas myöhemmin rakennettujen vapaa-asuntojen rakennuspaikkojen haasteellisuus lisääntyy mitä myöhemmin rakennuspaikat on otettu käyttöön.

Kaikkiaan Sompasen rantaosayleiskaava-alueella on rakennus- ja huoneistorekisterin tietojen perusteella kaksi pysyvään asuinkäyttöön tarkoitettua rakennuspaikkaa, joista Katatie 46 läheisyydessä oleva asuinrakennus on valmistunut vuonna 2007 ja Mustamäen eteläreunalla sijaitsevan Honkalahden tilan päärakennus on vuodelta 1926. Tilan muut rakennukset ovat ilmeisesti uudempia.

Kuva 162. Sompasen eteläreunalla sijaitsevat 2000-luvulla toteutetut rakennuspaikat liittyvät suoraan kantatiehen. Kuvan vasemmassa reunassa näkyy Sompasen rannalla oleva kantatien levähdysalue. Kuva: Kouvolan kaupunki, 21.5.2022.

Kuva 163. Näkymä Sompasen itärannalta, jossa alkujaan 1950–1960-luvuilta peräisin olevien rakennuspaikkojen viereen on sijoittunut uutta vapaa-ajan rakentamista 1980–2000-luvuilla. Kuva: Kouvolan kaupunki, 21.5.2022.

Kuva 164. Hankalahden tila etelän suunnalta tarkasteltuna. Kuva: Kouvolan kaupunki, 21.5.2022

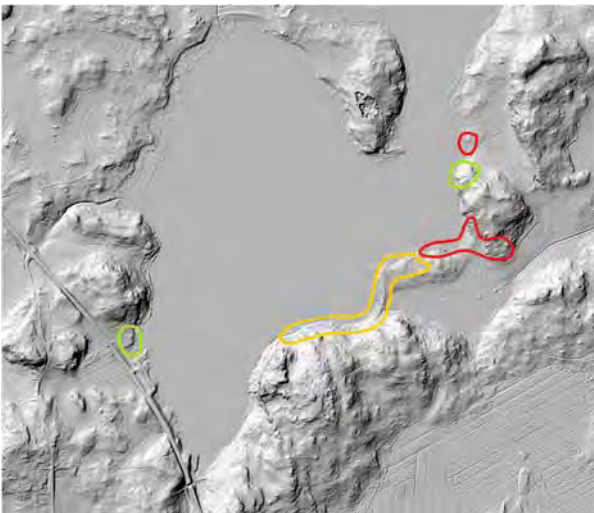
Kuva 165. Hankalahden tila idästä tarkasteltuna. Kuva: Kouvolan kaupunki, 21.5.2022.

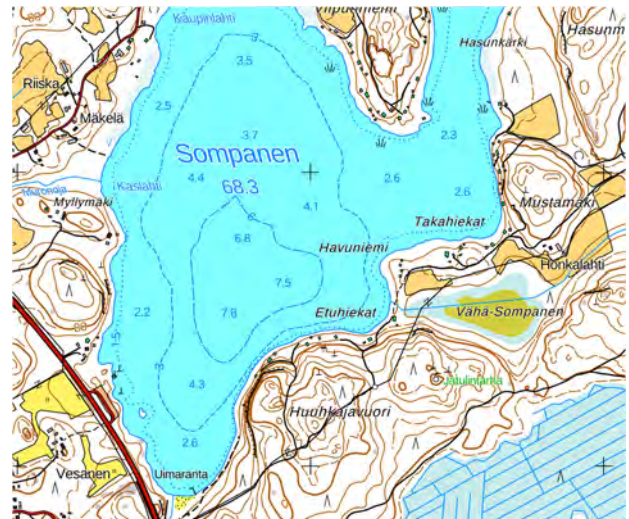
Kuva 166. Vuonna 1931 laaditussa Kuusankosken kunnan pitäjänkartassa nykyinen Vähä-Sompanen on kuvattu vesialueena, joka on nimetty Vähäjärveksi. Sen lähialueella on vain yksi asuinrakennus, Hankalahdi -niminen tila. Sompasen ranta-alueille ei ole merkitty rakennuksia. Kartalle merkitty *Rihmäen lampi* on nykyisin nimeltään Riihilampi. Kartta: Kouvolan kaupunki, 22.8.2023.

Hankalahden tilan (*nyk. Honkalahti, 286-410-11-1, Mustamäentie 40 45910 Voikkaa*) päärakennuksessa v. 1926 on pystyrimalautoitettuja julkisivuita ja korkea harjakatto. Vesikatteenä on käytetty sinkittyä, maalaamatonta peltiä. Tilan pihapiirissä sijaitsee rinteeseen sijoitettu suurikokoinen navettarakennus (1927?). Sen rinteeseen alaosassa olevat kaksi alinta kerrosta on muurattu betonitiilistä ja ylin kerros on puurakenteinen. Rakennuksessa on harjakatto ja vesikatteenä on käytetty betonikattotiiltä. Pihapiirissä on erilliset aitta- ja saunarakennukset. Aittarakennus on puurankorakenteinen ja saunarakennus on hirsinen. Tilan historiasta tai sen rakentamisesta ei ole ollut tietoa saatavilla. Tilan rakentamisen aikaan sen eteläpuolella nykyisin oleva Vähä-Sompasen suoalue oli Vähäjärvi -nimistä vesialuetta.

Sompasen rannoille ulottuvalla rantaosayleiskaava-alueella on tällä hetkellä vapaa-ajan rakentamiseen tarkoitettuja rakennuspaikkoja 18 kpl. Talousrakennuksia on merkitty rekisteriin 9 kpl ja selvityksen perusteella rekisteristä puuttuvia talousrakennuksia on 20 kpl. Rakennukset edustavat rakennustavaltaan ja -tyyliltään taivannaista aikakautensa loma-asuntoarkkitehtuuria.

Kuva 167. Sompasen ranta-alueiden rakennusten sijoittuminen alueen korkeusasemakartalla. Punainen vuodet 1920-50-luvut, keltainen 1960-70-luvut, vihreä 1980-2000-luvut. Kuva: Maanmittauslaitos, paikkatietoikkuna, 22.8.2023.

Kuva 168. Peruskarttaote Sompasen lähialueelta. Kuva: Maanmittauslaitos, paikkatietoikkuna, 22.8.2023.

Muinaismuistot

Sompasen alueelle on merkitty kaksi Museoviraston muinaismuistorekisteriin sisältyvää kohdetta.

Kohde: Huuhkajavuori, muinaismuistotunnus 100013030

Kuusankosken pohjoisosassa Sompasen etelärannalla, Huuhkajavuori –nimisen kohouman lounaisrinteessä on rantalinjaa noin 300 metrin matkalla seuraileva kivimuuri/-aita, jonka funktio ja ajoitus ovat epäselviä. Rakenne on kylmämuurattu erittäin huolellisesti, sen leveys on noin 1 metrin ja korkeus maksimissaan 1 metrin. Muurissa on romahtaneita kohtia, mutta myös tarkoituksellisesti tehdyiltä näyttäviä painaumuja. Latomus ajoittuu mitä ilmeisimmin historialliseen aikaan ja sen sijainti vesi- ja maareittien kannalta strategisessa kohdassa viittaisi sen puolustukselliseen tarkoitukseen.

Kohde: Kirkkokallio, muinaismuistotunnus 306010003

Kuusankosken pohjoisosassa Sompasen ja Laukassuon välisellä kannaksella, Kirkkokallio-nimisen silokallion lakialueella on suorakaiteen muotoinen kivirakenne. Latomuksen koko on 10 x 15 metriä ja se koostuu kallion pinnalle riveihin ladotuista luonnonkivistä. Rakenteen ajoitus ja funktio ovat epäselviä. Muistitiedon mukaan kyseessä on paimenkoikien tekemä Valkealan kirkon pohjapiirros.

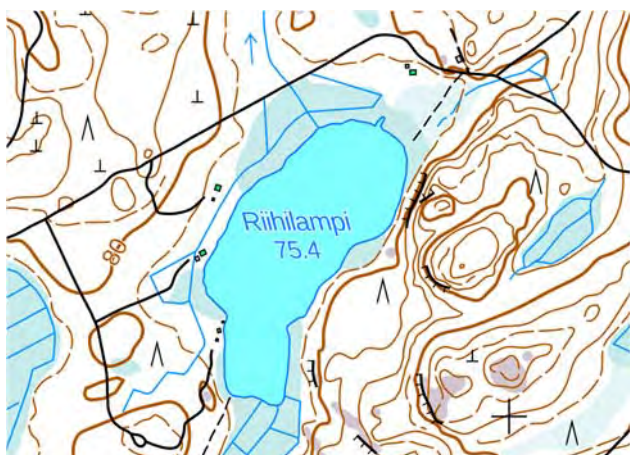
Huomioitavaa

Sompasen kaakkoisrannalle sijoittuvalla Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaava-alueella ei ole havaittu olevan sellaisia rakennettuun kulttuuriympäristöön liittyviä kohteita tai erityisiä arvoja, jotka pitäisi huomioida viireillä olevassa kaavassa.

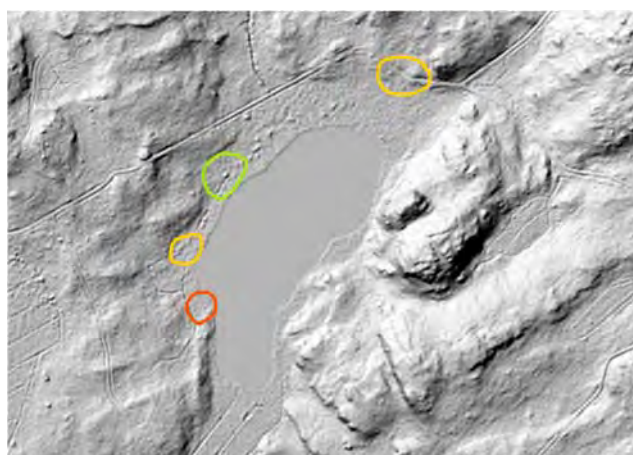
Riihilampi

Riihilampi sijoittuu noin 1,5 kilometriä Sompasesta kaakkoon (*Riihilammentie 47 45910 Voikkaa*). Riihilampi on noin 8,2 hehtaarin suuruinen lampi, jonka rantaviivan pituus on 1,3 km. Lammen korkeusasema on 75,4 mpy. Lampi sijoittuu pääosin suomaastoon ja osittain kangasmetsään. Lammen itäpuolella sen maisematilaa rajaa korkea kalliomäki (106 mpy), jonka paljas kallioseinä laskee melkein vesirajaan asti. Huolimatta sitä ympäröivästä suoalueesta Riihilammen vesi on suhteellisen puhdasta ja kirkasta. Riihilampi on luonnon ja maiseman puolesta merkittävä kohde, jonka itäreunalla sijaitsee useita luontokohteita.

Riihilammen ympärillä on neljä vapaa-ajan asuntoa ja kuusi talousrakennusta. Vapaa-ajan asunnot on rakennettu rakennus- ja huoneistorekisterin tietojen perusteella vuonna 1967, 1984, 1988 ja 2000. Vapaa-ajanrakennuksista yksi sijoittuu lammen pohjoispäähän, kauemmas rannasta sijaitsevan alueen läpi kulkevan metsäautotien varrelle. Kolme muuta vapaa-ajanrakennusta sijoittuvat toisista erilleen lammen itärannalle, aivan rantaan päättyvien tieurien päihin. Ainoastaan yksi alueella olevista talousrakennuksista on merkitty rakennus- ja huoneistorekisterin tietoihin (valmistunut vuonna 1984). Kaikki alueella olevat rakennukset ovat toisistaan poikkeavia ja edustavat tyypillistä, pienimittaakaavallista lomarakentamista.

Kuva 169. Peruskarttaote Riihilammen lähialueelta. Kuva: Maanmittauslaitos, paikkatietoikkuna, 22.8.2023.

Kuva 170. Riihilammella olevien rakennusten sijoittuminen alueen korkeusasemakartalle merkittynä. Punainen vuodet 1967, keltainen 1988, vihreä 2000. Kuva: Maanmittauslaitos, paikkatietoikkuna, 22.8.2023.

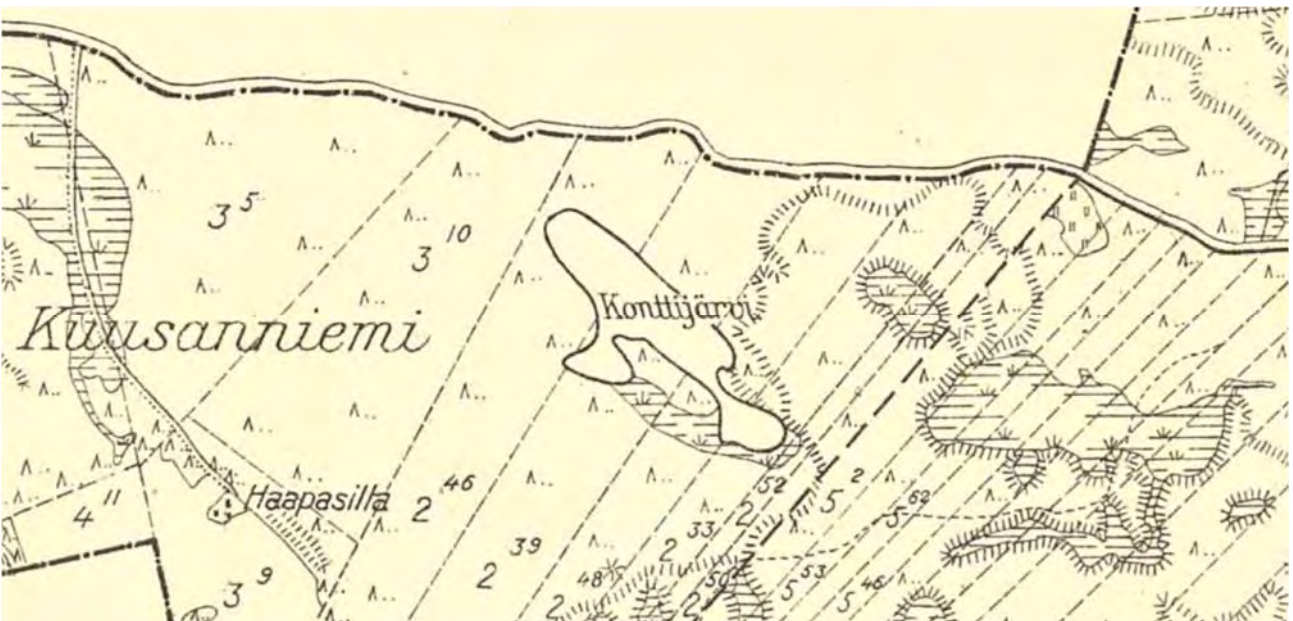
Kuva 171. Näkymä Riihilammen länsirannalle, jolla rakennuspaikat sijoittuvat toisistaan erilleen. Kuva: Kouvolan kaupunki, 21.5.2022.

Huomioitavaa

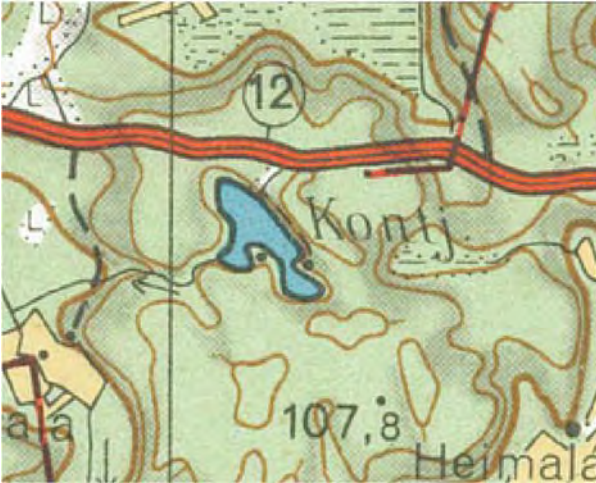
Riihilammen ympärillä olevalla Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaava-alueella ei ole havaittu olevan sellaisia rakennettuun kulttuuriympäristöön liittyviä kohteita tai arvoja, jotka pitäisi huomioida vireillä olevassa kaavassa.

Kontjärvi

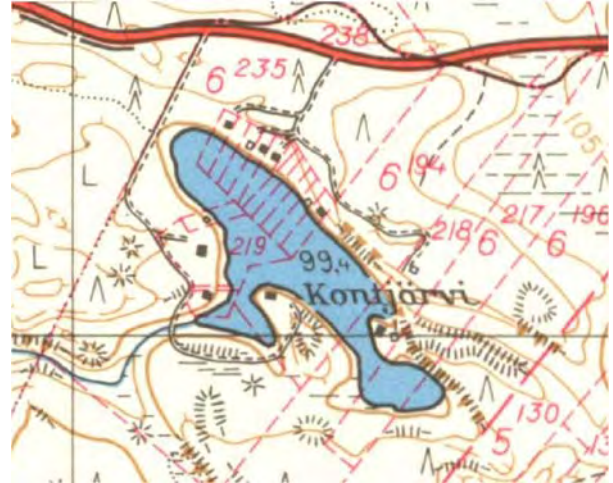
Suunnittelualueen länsiosassa Salpausselän harjun päällä sijaitseva Kontjärvi on pieni noin 5,7 hehtaarin suuruinen järvi (*Kontjärvenpolku 45610 Korja*). Järven korkeusasema on 99,5 mpy ja sijoittuu noin 10 metriä ympäröivää maastoa syvempään painanteeseen. Kontjärven ranta-alueella maanpinta nousee jyrkästi siten, että järven pohjoispuolella rakennetun maaston taso on 108 mpy ja eteläpuolella 106 mpy. Kontjärvi sijoittuu lähelle sen pohjoispuolella kulkevaa vanhaa, aiemmin Hämeenlinnan ja Viipurin linnan yhdistänyttä Ylistä Viipurintietä. Nykyinen Lahdentie (vt 12) toteutui kaksikaistaisena vanhan Ylisen Viipurintien eteläpuolelle 1970-luvulla siten, että valtatie reuna siirtyi hyvin lähelle asutusta. Melusuojausta ei tuolloin valtatie varrelle rakennettu, koska liikenne oli nykyistä vähäisempää.

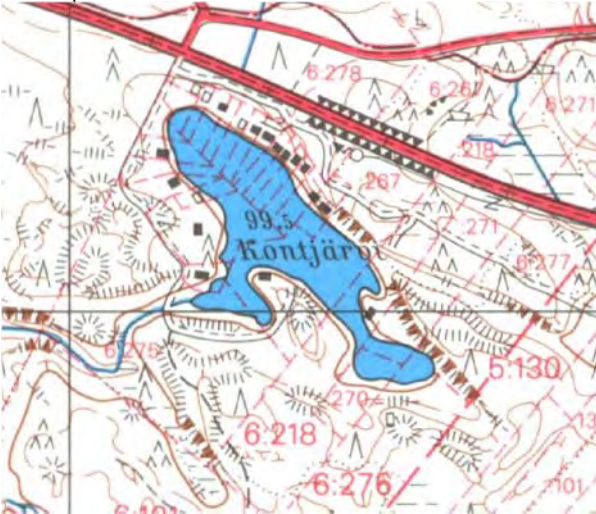
Kuva 172. Vuonna 1931 laaditussa Kuusankosken kunnan pitäjänkartassa nykyinen Kontjärvi on nimetty Konttijärveksi. Järven ranta-alueella ei ole rakennuksia. Kartta: Kouvolan kaupunki, 22.8.2023.

Kuva 173. Vuoden 1956 topografikarttaan on Kontjärven etelärannalle merkitty kaksi rakennusta. Lähde: Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat, 22.8.2023.

Kuva 175. Kontjärvi vuoden 1965 peruskartassa. Rakennuksia on tullut järven pohjois- ja länsirannalle. Lähde: Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat, 22.8.2023.

Kuva 174. Kontjärvi vuoden 1980 peruskartassa. Järven pohjoisrannan rakentaminen on tiivistynyt. Lähde: Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat, 22.8.2023.

Kuva 176. Kontjärvi vuoden 1994 peruskartassa. Lähde: Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat, 22.8.2023.

Kontjärven rakennuskanta

Kontjärven rantaviivan pituus on 1,7 km ja nykyisellään järven ranta-alue on lähes kokonaan rakennettu. Kontjärven rannalla oleva rakennuskanta on rakennettu pääosin 1950-luvun jälkeen. Ranta-alueelle sijoittuu sekä pysyviä asuinrakennuksia (3 kpl) että vapaa-ajanrakennuksia (17 kpl). Rakennus- ja huoneistorekisterin tietojen perusteella voi arvioida, että Kontjärven ranta-alue on rakentunut useammassa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa, aivan 1950-luvun lopussa järven itärannalle rakennettiin kaksi pysyvää asuinrakennusta (valmistuneet vuosina 1958 ja 1959) ja kolme vapaa-ajanrakennusta (valmistuneet vuosina 1955, ja 1957). Samanaikaisesti järven länsirannalle rakentui vuonna 1958 kaksi vapaa-ajanasuntoa. 1960-luvulla vapaa-ajanrakentamista sijoittui eri puolille järveä, mutta edelleen selkeästi erilleen ranta-alueella jo olleesta rakentamisesta. 1970–1990-luvuilla vapaa-ajan rakentaminen lisääntyi alueella, jonka jälkeen kaikki järven rajautuneet tilat oli jo rakennettu. 1990-luvulla järven rannoille rakennetut vapaa-ajan asunnot sijoittuvat aiempaa pienemmille, suurimmista rantatiloista lohkotuille palstoille siten, että tuolloin Kontjärven pohjoispuoliset ranta-alueet olivat kokonaisuudessaan rakennettu.

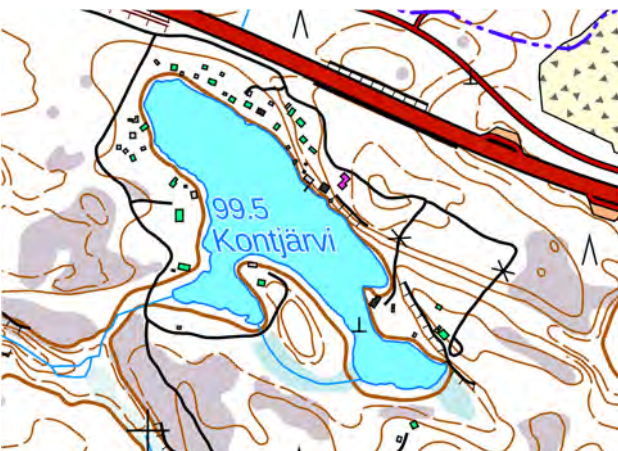
Rakennus- ja huoneistorekisterin tietojen ja alueen viistoilmakuvien perusteella voi arvioida, että alueelle 2000-luvulla rakennetut rakennukset ovat järven länsirannalla olevaa yhtä rakennuspaikkaa lukuun ottamatta sijoittuneet vanhoille rakennuspaikoille. Huomioitavaa on se, että rakennus- ja huoneistorekisterin tietojen mukaan alueella on 10 talousrakennusta, mutta tehdyn selvityksen mukaan alueella on lisäksi 15 kpl rekisteristä puuttuvaa talousrakennusta.

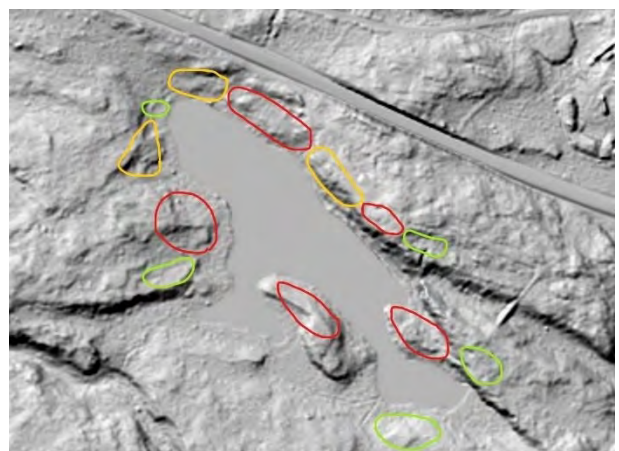
Kuva 177. Näkymä Kontjärven pohjoisrannalle, jolla rakennuspaikat sijoittuvat tiiviisti toisiinsa kiinni. Kuva: Kouvolan kaupunki, 21.5.2022.

Kuva 178. Kontjärven eteläosassa rakennuspaikat sijoittuvat maisemallisesti merkittävälle paikoille. Rakennuspaikkojen välillä on rakentamatonta metsäaluetta. Kuva: Kouvolan kaupunki, 21.5.2022

Kuva 179. Peruskarttaote Kontjärven lähialueelta vuonna 2023. Kuva: Maanmittauslaitos, paikkatietoikkuna, 22.8.2023.

Kuva 180. Kontjärven ranta-alueiden rakennusten sijoittuminen maaperän korkeusasemakartalla. Punainen vuodet 1950-60 luvut, keltainen 1970-80-luvut, vihreä 1990-2000-luvut. Kuva: Maanmittauslaitos, paikkatietoikkuna, 22.8.2023.

Huomioitavaa

Kontjärven ympärillä olevalla Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaava-alueella sijaitseva rakennuskanta edustaa tyypillistä rakennusajankohdan rakentamisen tyyliä. Alueella ole havaittavissa sellaisia erityisiä kulttuurihistoriallisia tai rakennuskulttuurillisia arvoja, jotka pitäisi huomioida vireillä olevassa kaavassa.

Tehtyjen luontoselvitysten mukaan Kontjärven ranta-alueet (varsinkin Kontjärven ja valtatie 12 välinen alue) ovat kokonaisuudessaan uhanalaisen lajin elinaluetta. Alueelta ei saa poistaa suurikokoista puustoa.

Pyhäjärven saaret

Suunnittelualueeseen kuuluvista Pyhäjärven saarista suurimmat ovat Salonsaari ja Nielassaari. Näitä huomattavasti pienempiä saaria ovat osayleiskaava-alueen länsiosassa sijaitsevat Mourinki, Marjasaari, Mäntysaaret sekä useammat osittain umpeen kasvaneiden salmien yhdistämät entiset saaret mm. Verkkoniemessä. Lisäksi alueella olevan Salonsaaren pohjoispuolelle sijoittuvat pinta-alaltaan pienet Muurahais-, Pukki-, Kiiski-, Kallio- ja Verkkosaaret.

Saarien ensimmäiset vapaa-ajan rakennukset valmistuivat 1920-luvulla. Saarien asuttamisesta kirjoittaa Ulla Nikula Kuusankoski Seura ry:n kotiseutujulkaisu Vellikupin nro 8 artikkelissa vuonna 2009 seuraavasti:

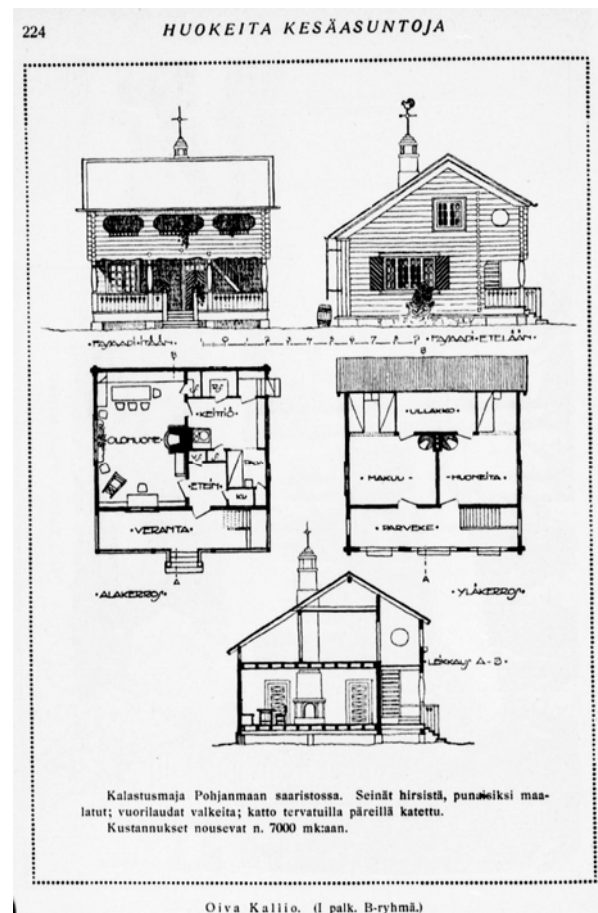
"1920-luvulla Pyhäjärven saarissa oli 11 kesämökkiä. Mökeistä Salonsaarella sijaitsi yhdeksän, Nielassaarella ja Matkussaarella oli molemmissa yksi mökki. Mökkeilyn suosio kasvoi 1950–60-luvuilla, jolloin mökkejä oli jo 114 kpl. Parin seuraavan vuosikymmenen jälkeen mökkejä oli jo 154 kpl."

Vellikupin tieto on ilmeisen paikkansa pitävä, sillä rakennus- ja huoneistorekisterin mukaan saarien vanhimmat rakennukset ovat vuodelta 1921. Vellikupin tietojen mukaan Pilkanmaan kartano oli rakennuttanut Nielassaareen huoneen ja keittiön sisältäneen muonamiehen torpan. Rakennus oli 1900-luvun alussa pitkään asumaton, kunnes Voikkaan apteekkari Herman Lax vuokrasi sen perheelleen kesäasunnoksi vuosiksi 1915–1917. Tuolloin rakennus oli saaren ainoa rakennus ja siten ensimmäinen kesäasunto. Lax rakennutti torpan eteen avokuitin. Rakennus on yhä edelleen vapaa-ajan käytössä.

"Vuonna 1919 Lax vuokrasi uuden huvilapaikan Salonsaaren pohjoispuolella olevasta Verkkosaaresta, joka nimettiin alueella aiemmin laiduntaneiden Pilkanmaan vuohien mukaisesti Pukkisaareksi. Saareen rakennettiin hirsihuvila arkkitehti Oiva Kallion suunnitelmien mukaisesti. Rakennus oli tehty Kymin Lauttayhdistykseltä ostetuista upopuista veistetyistä hirsistä. Kaksikerroksinen rakennus valmistui juhannuksena 1920. Rakennuksessa oli ensimmäisessä kerroksessa tupa ja keittiö. Toisessa kerroksessa oli kaksi huonetta ja terrassin yläpuolella sijaitseva parveke. Saunarakenus rakennettiin vuonna 1926. Uusi saunarakenus on vuodelta 1966."

Huomioitavaa on se, että kyseisistä rakennuksista vain vuonna 1966 rakennettu saunarakenus on

merkitty rakennus- ja huoneistorekisteriin, joten kahta muuta ei siis rekisteriteknisesti ole olemassa.

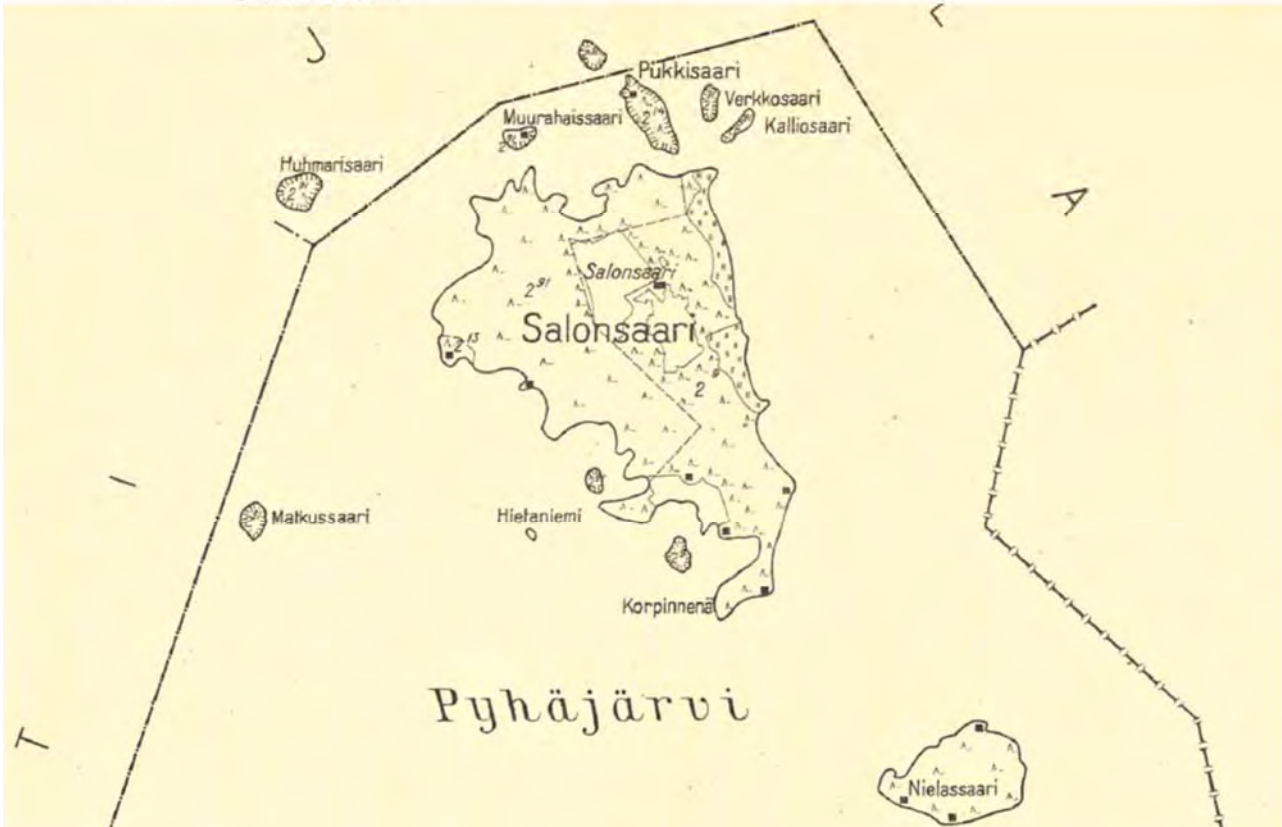

Kuva 181. Arkkitehti Oiva Kallion kilpailuehdotus "Kalastusmaja" voitti ensimmäisen palkinnon (300 mk) Otava-lehden järjestämän "Huokeiden kesäasuntojen" suunnittelukilpailun B-sarjassa. Kyseinen sarja oli tarkoitettu rakennuksille, joiden rakennuskustannukset olivat 5000–8000 mk. Lähde: Otava, kuvallinen aikakauslehti 1.5.1913. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/599603?page=1>, viimeksi vierailtu 30.8.2023.

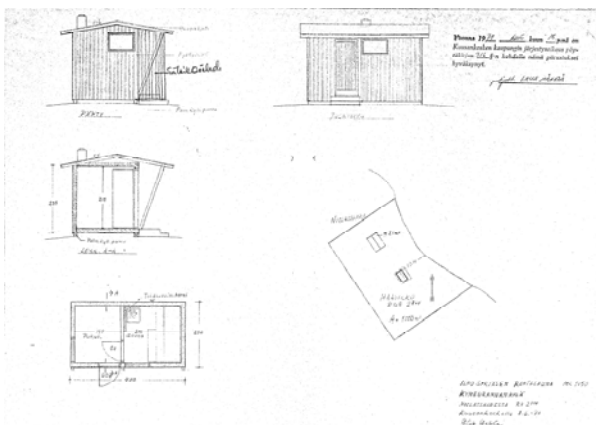

Kuva 182. Havainnekuva kilpailuehdotuksesta "Kalastusmaja", arkkitehti Oiva Kallio. Kilpailuehdotukset julkaistiin Otava-lehden numeroissa 4 ja 5 vuonna 1913. Tämän lisäksi piirustukset julkaistiin omana erillisenä piirustusvihkosena, jonka sisältämien rakennuspiirustusten perusteella kenellä tahansa oli mahdollisuus rakentaa itselleen oma huokea kesäasunto.

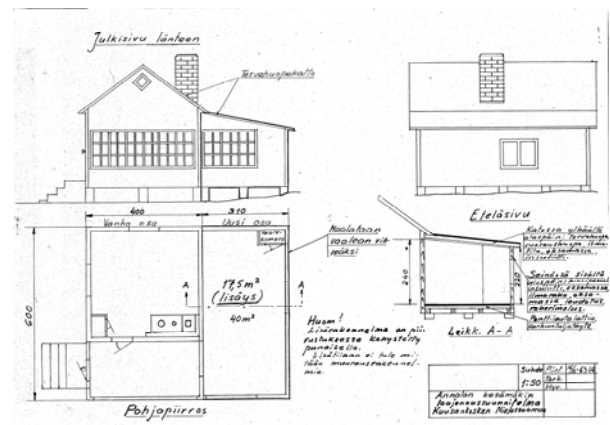
Oiva Kallio, (i) pitk. Bryhmä

Kuva 183. Vuonna 1931 laaditussa Kuusankosken kunnan pitäjänkartassa Salonsaareen on merkitty Salonsaari-nimisen tilan lisäksi kuusi vapaa-ajan asuntoa, Pukkisaareen ja Muurahaissaareen molempiin yksi. Nielassaareen on merkitty kolme vapaa-ajan rakennuksia siten, että nykytilanteessa rakennukset levittäytyvät suhteellisen tasaisesti saarten pohjois- ja länsirannoille. Lisäksi Salonsaaren pohjoispuolella olevat pienet saaret ovat vähitellen kasvaneet kiinni pääsaareen. Kartta: Kouvolan kaupunki, 22.8.2023.

Kuva 184. Rantasauna Nielassaaressa vuodelta 1977.

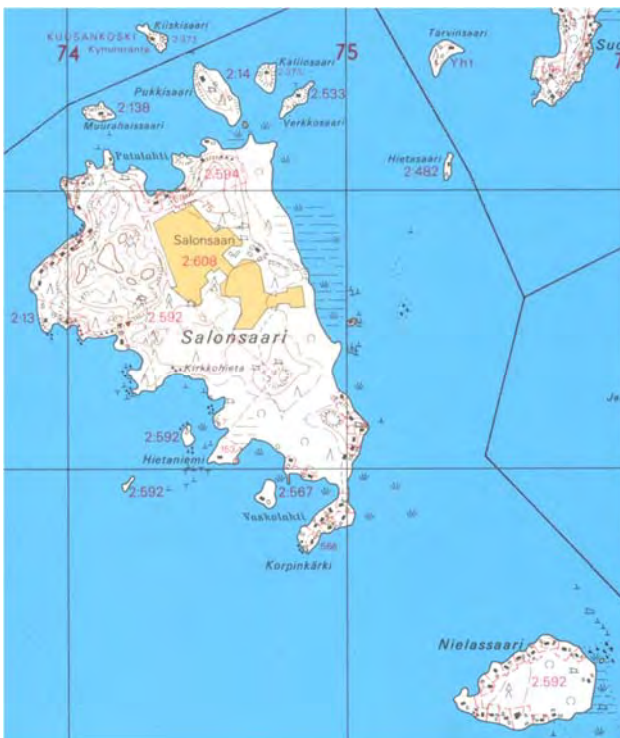
Kuva 185. Nielassaaressa sijaitsevan 1930-luvulta peräisin olevan vapaa-ajan rakennuksen laajennus vuodelta 1968.

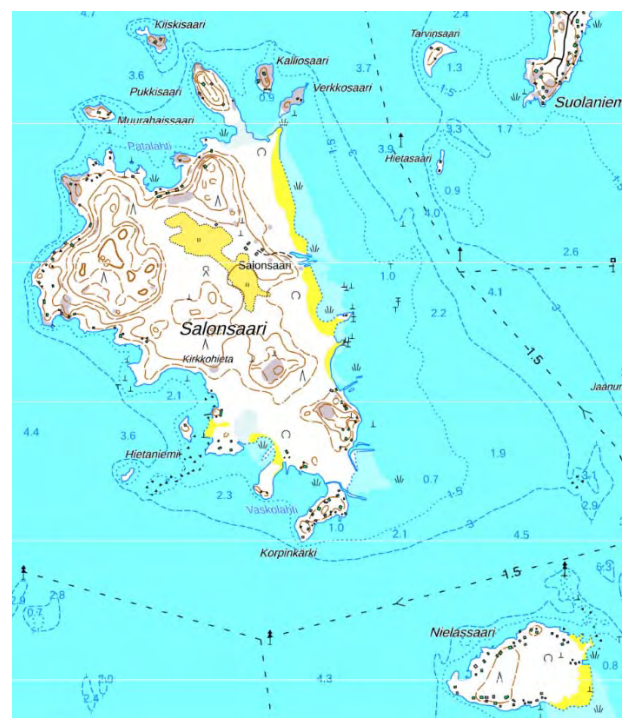
Kuva 186. Salonsaari ja Nielassaari vuoden 1965 peruskartassa. Salonsaaren pohjoisosan ja Nielassaaren pohjoisrannalle on tullut uudisrakentamista. Lähde: Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat, 22.8.2023.

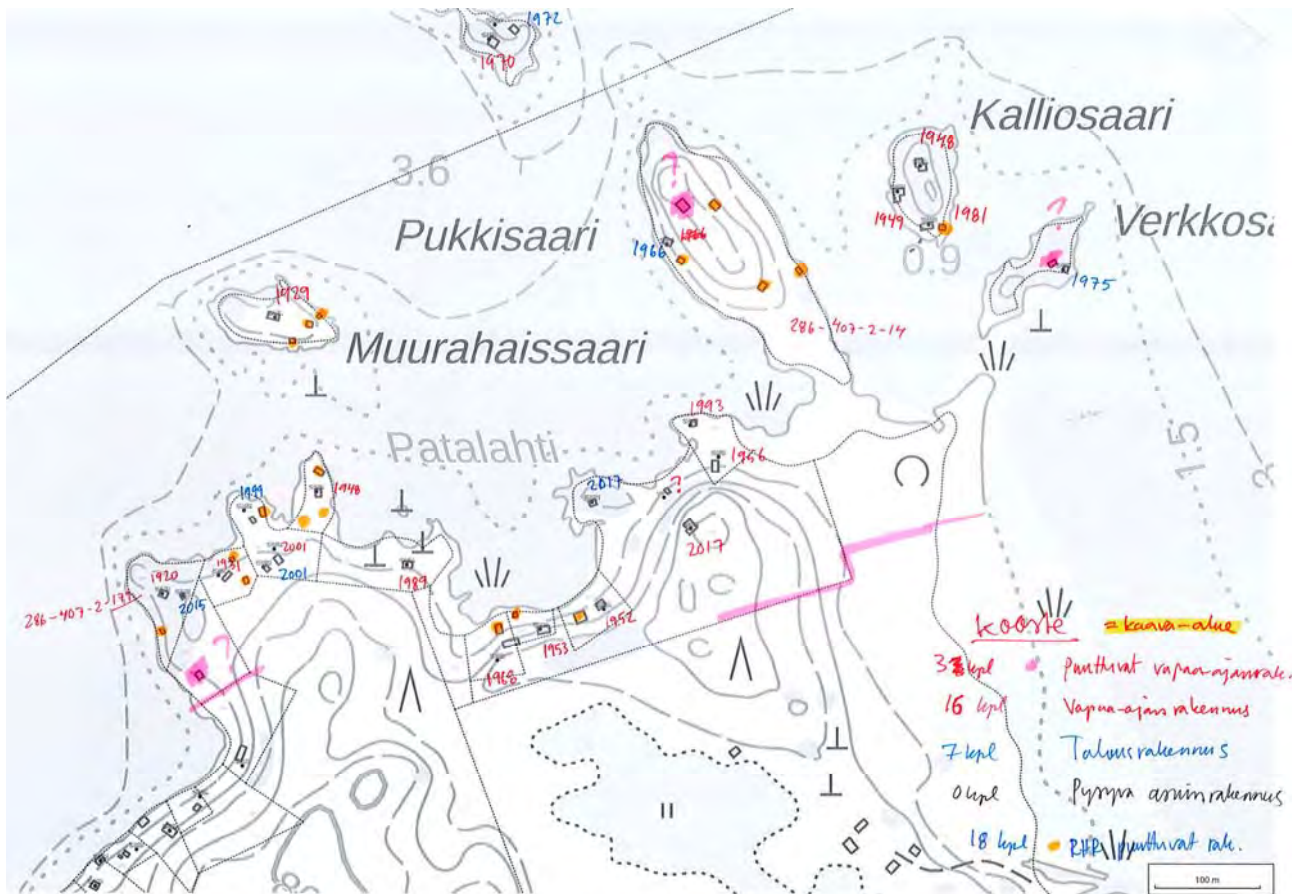
Kuva 188. Salonsaari ja Nielassaari vuoden 1994 peruskartassa. Saarten ranta-alueiden rakentaminen on tiivistynyt siten, että jo rakennettujen paikkojen välissä olevat paikat on rakennettu. Lähde: Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat, 22.8.2023.

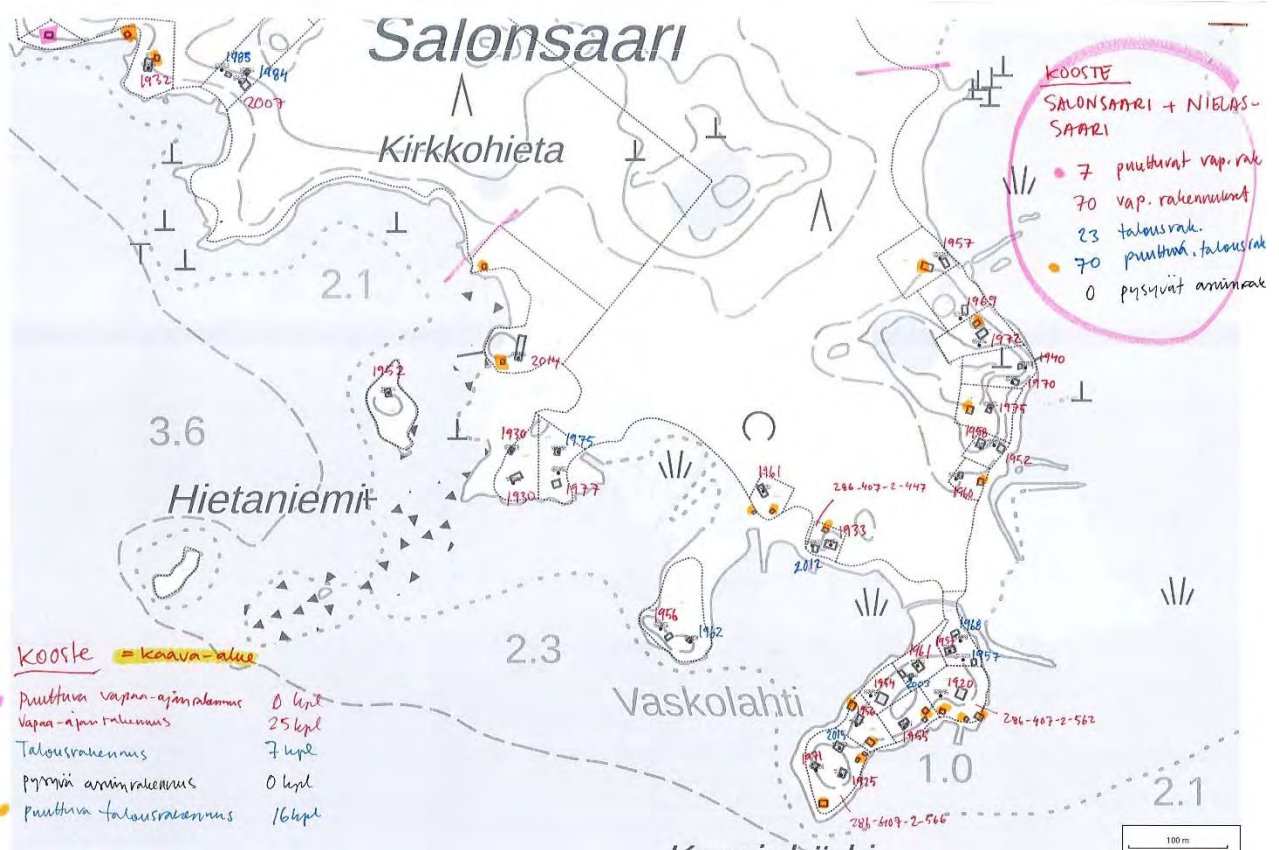
Kuva 187. Salonsaari ja Nielassaari vuoden 1980 peruskartassa. Rakentaminen on lisääntynyt Salonsaaren itä- ja pohjoisrannalla sekä Nielassaareissa. Lähde: Maanmittauslaitos, vanhat painetut kartat, 22.8.2023.

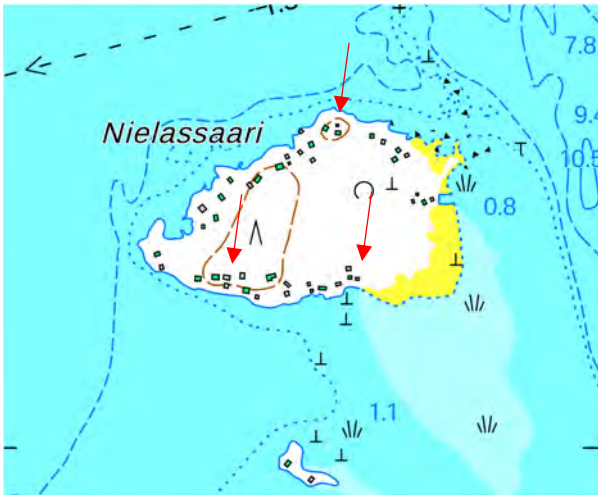
Kuva 189. Salonsaari ja Nielassaari vuoden 2023 peruskartassa. Uudisrakentamista ei juurikaan ole tapahtunut 1990-luvun jälkeen. Uudiskohteet ovat lähinnä talousrakennuksia. Lähde: Maanmittauslaitos, 22.8.2023.

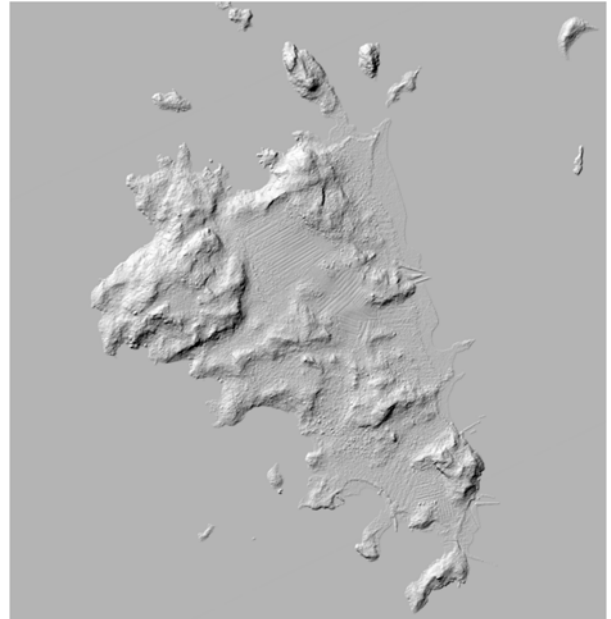
Kuva 190. Pyhäjärven sijaitsevan Salonsaaren rakennuskannan arviointia rakennus- ja huoneistorekisteritietojen perusteella.

Kuva 191. Pyhäjärven sijaitsevan Salonsaaren rakennuskannan arviointia rakennus- ja huoneistorekisteritietojen perusteella.

Kuva 192. Nielassaari peruskartassa vuonna 2023. Vapaa-ajan rakentaminen sijoittuu saaren pohjois- ja etelärannoille. Saaren ensimmäisessä kartassa vuodelta 1931 saarelle oli merkitty vain kolme vapaa-ajanrakennusta.

Kuva 193. Salonsaarella vapaa-ajan rakentaminen sijoittuu pääosin Hietaniemen, Korpinkärjen (vanhoissa kartoissa Korpinnenä) niemien lisäksi saaren kallioisille itä- ja pohjoisrannoille.

Salonsaaren keskellä sijaitsee vanha Peipon maatila (Salonsaari -niminen tila), jossa asuivat Karjalan Koivistosta siirtolaisena tullut Amalia ja Konsta Peipon perhe. Tilan päärakennus tuhoutui salamankun aiheuttamassa tulipalossa 4.7.2002, jonka jälkeen tilan rakennukset eivät ole olleet pysyvästi asuinkäytössä. Salonsaarella on aiemmin ollut sekä Kymi-yhtiön että Pilkanmaan kartanon maita, joista on Vellikupin tietojen mukaan lohkottu tiloja kesäasukkaille.

Kuva 194. Saunalahden edustalla olevassa Mouringissa on kolme rakennusta vuodelta 1963.

Kuva 196. Verkkoniemen koillispuolella olevan pienen, nimeämättömän saaren rakennuskanta on vuodelta 1966.

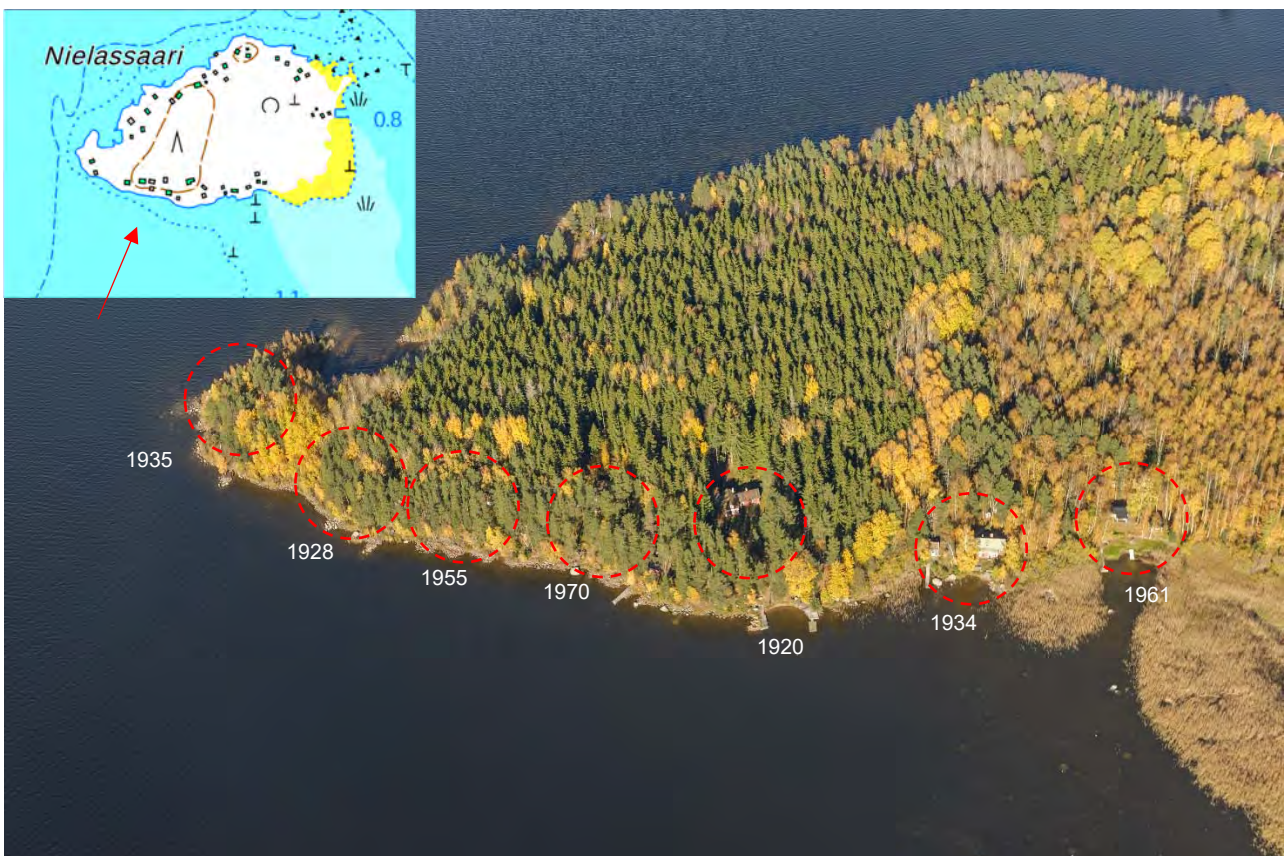
Kuva 195. Verkkoniemen koillispuolella olevan pienen, nimeämättömän saaren rakennuskanta on vuodelta 1966.

Kuva 197. Verkkoniemen pohjoisosan pikkusaarien rakennuskanta on vuodelta 1976.

Kuva 198. Verkkoniemen pohjoisosassa on selvästi näkyvillä se, miten ranta-alueiden rehevöitymisen vuoksi rannan lähellä olevat saaret ovat vähitellen yhdistymässä kiinni mantereeseen. Lähellä rantaa oleville saarille on myös tehty erillisiä pengerteitä. Kuva Lentokuva Hannu Vallas Oy, 4.9.2016.

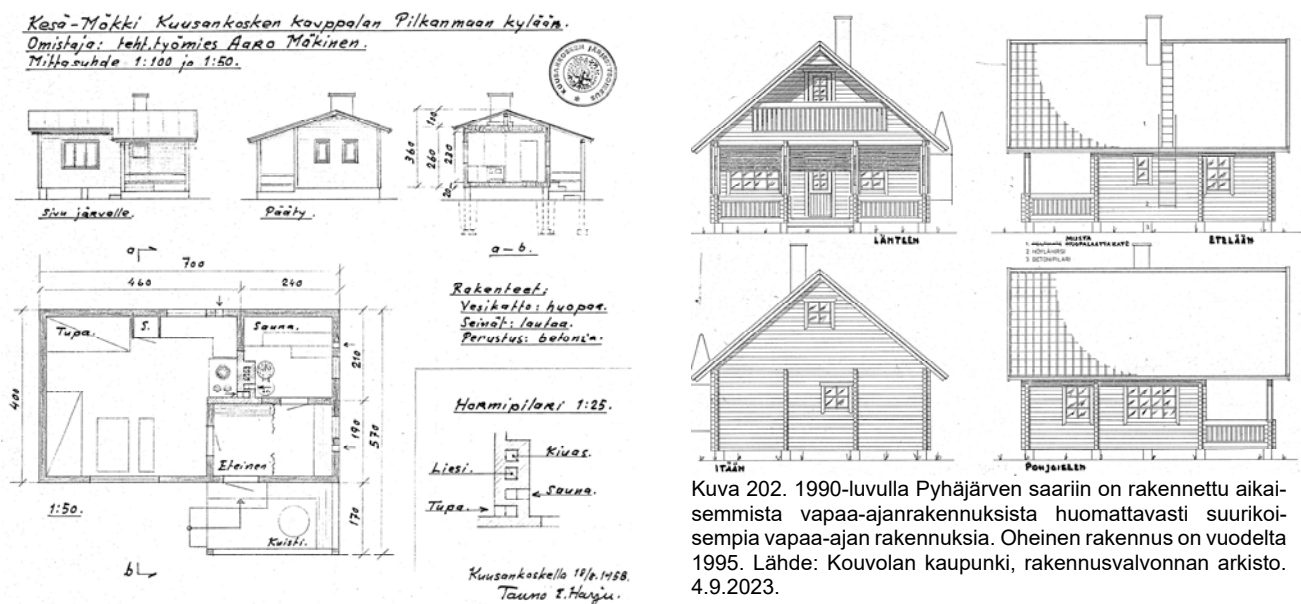
Kuva 199. Nielassaaren etelärannalla sijaitsevat vapaa-ajan rakennusten rakennuspaikat sijoittuvat maastoon siten, että rantavyöhykkeelle on jätetty riittävästi suojaapuustoa. Rakennus- ja huoneistorekisterin tietojen mukaan alueen rakennuksille ei ole tehty luvanvaraisia muutostöitä valmistumisen jälkeen. Kuva: Ilmakuva Hannu Vallas Oy, 4.9.2016.

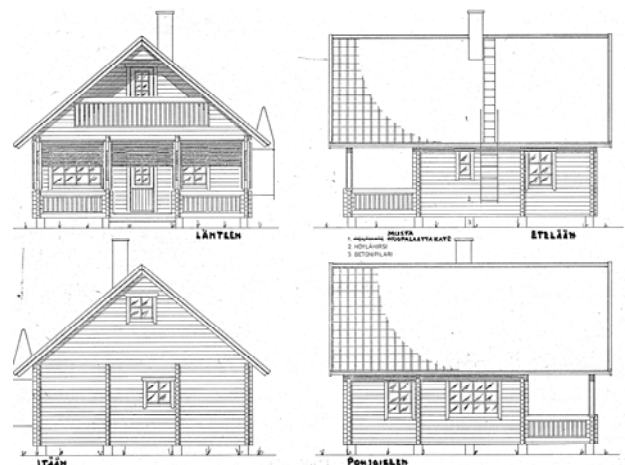
Kuva 200. Salonsaareissa olevat vapaa-ajanrakennukset piiloutuvat saaren ranta-alueilla kasvavan suurikokoisen puuston suojaan, joten ne eivät ole läsnä alueen maisemassa. Lähde: Maanmittauslaitos, [Paikkatietoikkuna](#), viimeksi vierailtu 30.8.2023.

Huomioitavaa

Pienissä saarissa sijaitsevat vapaa-ajan rakennukset ovat pienikokoisia ja jokainen eri toiminto sijoittuu omaan rakennukseensa (puuhuolto, varasto, ulkokuone, makuuaitta, jne.). Saarten ympäristö ei jatkossakaan kestä suurimittakaavallista rakentamista, joten siltä osin rakentamisen määrä ja sijainti tulisi arvioida kohdekohtaisesti. Tätä näkökulmaa tukee lisäksi erityisesti se, että suurin osa saarissa olevista rakennuksista puuttuu rakennus- ja huoneistorekisteristä. Ilman kiinteistön omistajan tekemää kiinteistön rakentamisen selvitystä on mahdotonta arvioida tasapuolisesti kiinteistöjen lisärakentamismahdollisuuksia tai olemassa olevan rakennuskannan arvoja. Saarissa mahdollisesti olevia kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia ei ole eritelty.

Kuva 201. Yksinkertainen ja pienimittakaavainen "Kesä-mökki" Pyhäjärven Nielassaaresta vuodelta 1958.

Kuva 202. 1990-luvulla Pyhäjärven saariin on rakennettu aikaisemmista vapaa-ajanrakennuksista huomattavasti suurikokoisempia vapaa-ajan rakennuksia. Oheinen rakennus on vuodelta 1995. Lähde: Kouvolan kaupunki, rakennusvalvonnan arkisto. 4.9.2023.

Pilkanmaan pohjoisosan ranta-alueet

Pyhäjärven etelärannan vapaa-ajan asutus on ilmeisesti laajentunut kolmessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa 1920-luvulla rakennuksia sijoitettiin maastollisesti korkeimmille paikoille. Rantarakentamisen toisessa vaiheessa 1950-1960-luvuilla lisärakentamista sijoitettiin vanhojen rakennuspaikkojen väliin siten, että rakennusten välissä oli vielä rakentamatonta aluetta. Kyseisen aikakauden rakentaminen on vielä pienimittakaavalista. Rakennuspaikoilla oli useita erillisiä pieniä talousrakennuksia. Vapaa-ajan rakentamisen kolmannessa vaiheessa 1970-1980-luvuilla kyseiset tyhjät alueet kuitenkin täydennysrakennettiin siten, että 1990-luvun alkupuolella vapaa-ajan asunnot pihapiireineen levittäytyivät yhtenäiseksi nauhaksi ranta-alueelle. Rantarakentaminen oli tuolloin tiivistynyt jo niin paljon, että vapaita yhtenäisiä, laajoja rakentamattomia rantoja ei enää juurikaan ollut.

Vapaa-ajan rakentamisen neljännessä vaiheessa 1990-luvun loppupuolella ja 2000-luvulla rantarakentamisessa käynnistyi uusi vaihe. Ranta-alueille rakennettiin uusia vapaa-ajanrakennuksia poikkeamismenettelyn kautta. Tällöin uusien rakennuspaikkojen pinta-alat pienenivät. Elintason nousu lisäsi vanhojen rakennuspaikkojen täydennysrakentamista ja useita vanhoja pienikokoisia loma-asuntoja korvattiin uusilla aiempaa huomattavasti suuremmilla rakennuksilla. 2000-luvulla tehdyissä muutostöissä alueelle rakennettiin myös selkeästi aiempaa suurempia talousrakennuksia. Rantarakentamisen mittakaava alkoi siis kasvaa.

Kuva 203. Viistoilmakuva Pilkanmaassa sijaitsevan Kouvolan kaupungin Saunalahden venesataman alueelta. Saunalahti, eli entiseltä nimeltään Makasiinilahti toimi Halla-yhtiön tukkivarastona. Lahden rannalle oli tuolloin rakennettu torppa lauttavahdin asunnoksi. Vapaa-ajan rakentaminen sijoittuu hyvin kapealle kaistaleelle lähelle Pyhäjärven rantaan. Ensimmäisen vaiheen rakennuspaikat on merkitty kuvan sinisillä nuolilla. Kuva: Lentokuva Hannu Vallas Oy, 4.9.2016.

Kuva 204. Pilkanmaan Saunalahden venesatama. Taustalla vasemmalla Turkinniemi. Oikealla Pyhäjärven takana siintää Salonsaari. Kuva: Hannu Purho, 25.4.2023.

Kuva 205. Ensimmäisen vaiheen rakennuskanta sijoittuu yleensä maisemallisesti merkittävälle paikalle, 1947.

Kuva 206. Vanhimpia rakennuksia on jatkettu ja laajennettu vuosien kuluessa, rakennus on vuodelta 1960.

Kuva 207. Taustalla ranta-alueen ensimmäistä vaihetta edustava hirsirakenteinen vapaa-asunto.

Kuva 211. 1960-luvulla vapaa-ajan rakennusten pinta-alat kasvoivat, rakennus on vuodelta 1958.

Kuva 208. Osa Saunalahdentien varrella olevista pihapiireistä on puuttomia, rakennukset vuodelta 1960.

Kuva 209. Alkuperäinen vuodelta 1958 peräisin oleva rakennus on jäänyt kokonaan myöhempien aikojen laajennusten alle.

Kuva 210. Alueella olevat 1990-luvulla rakennetut vapaa-ajan rakennukset muistuttivat jo tavanomaista omakotitaloa, 1998.

Kuva 212. Vapaa-ajan rakennuksien toinen kerros on myös saatettu ottaa käyttöön, rakennus on vuodelta 1966.

Kuva 213. Palastentien varrella vapaa-ajan asunnot sijoittuvat aivan Pyhäjärven rantaan. Rakennus vuodelta 1987.

Kuva 214. Verkkoniementien varrella oleville piha-alueille on toteutettu runsaasti erilaisia ja eri-ikäisiä talousrakennuksia.

Kuva 215. Erillinen rantsauna voi sijaita aivan Pyhäjärven rannassa. Rakennus on vuodelta 1961.

Kuva 216. Pyöröhirsinen rakennus 2000-luvulta.

Kuva 217. Alkujaan vuodelta 1930 peräisin oleva vapaa-ajanrakennus, jota on myöhemmin laajennettu kaksi kertaa.

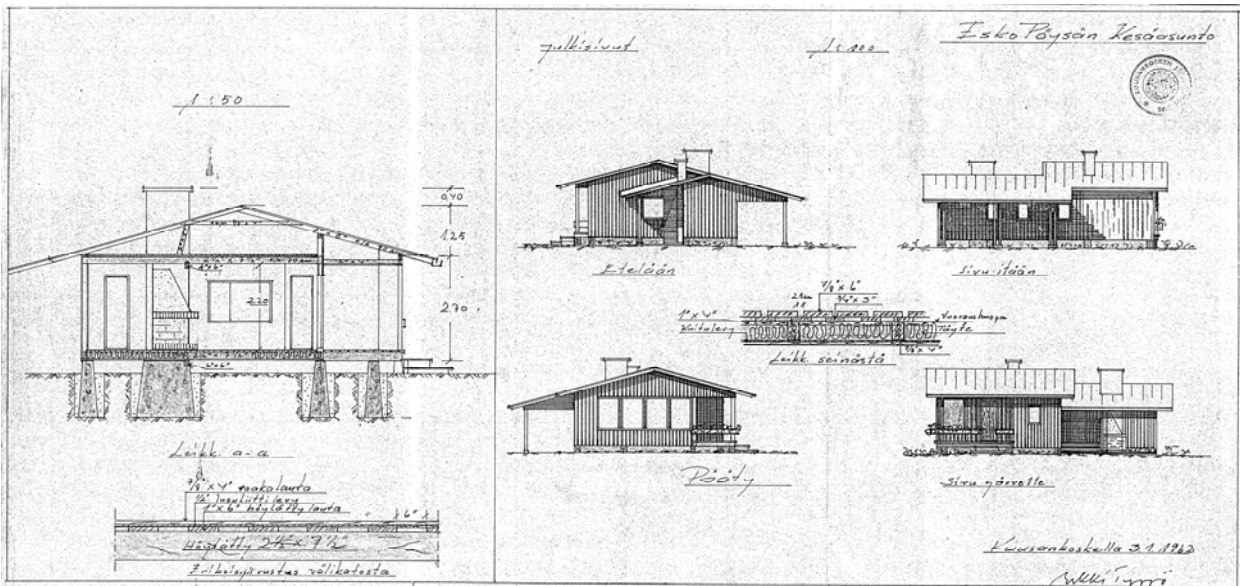
Kuva 218. 2020-luvulla vapaa-ajanrakennuksia on toteutettu pyöröhirrestä. Kuva Palastentien varrelta.

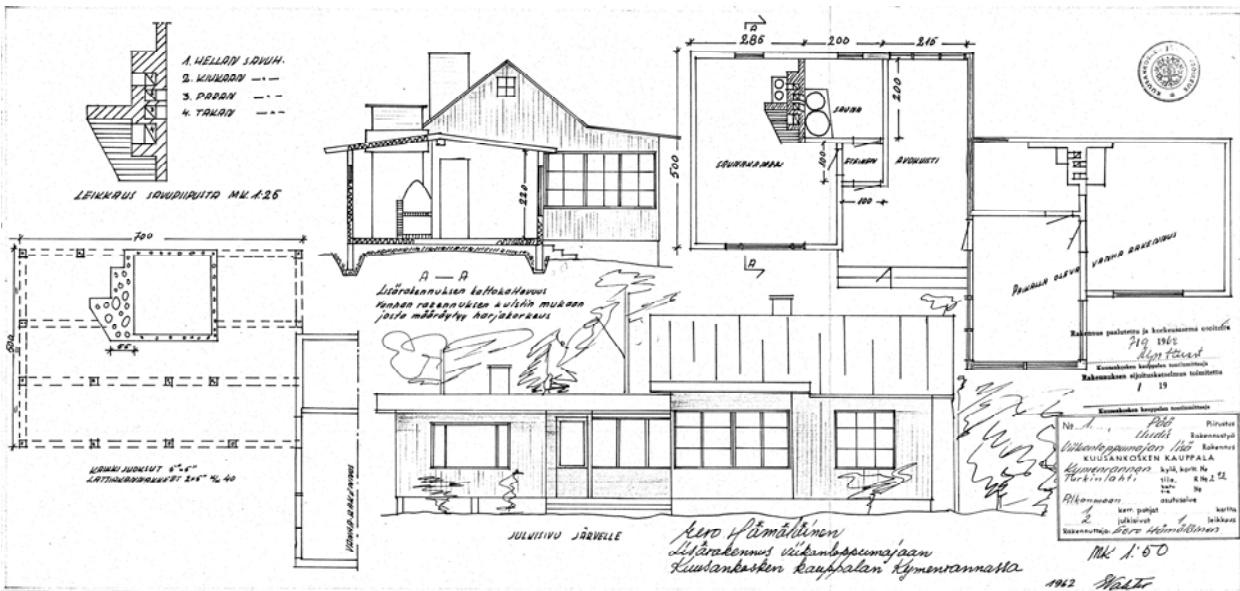
Kuva 219. 1990-luvulla vapaa-ajanrakennuksia on toteutettu höylähirrestä. Rakennus on vuodelta 1998.

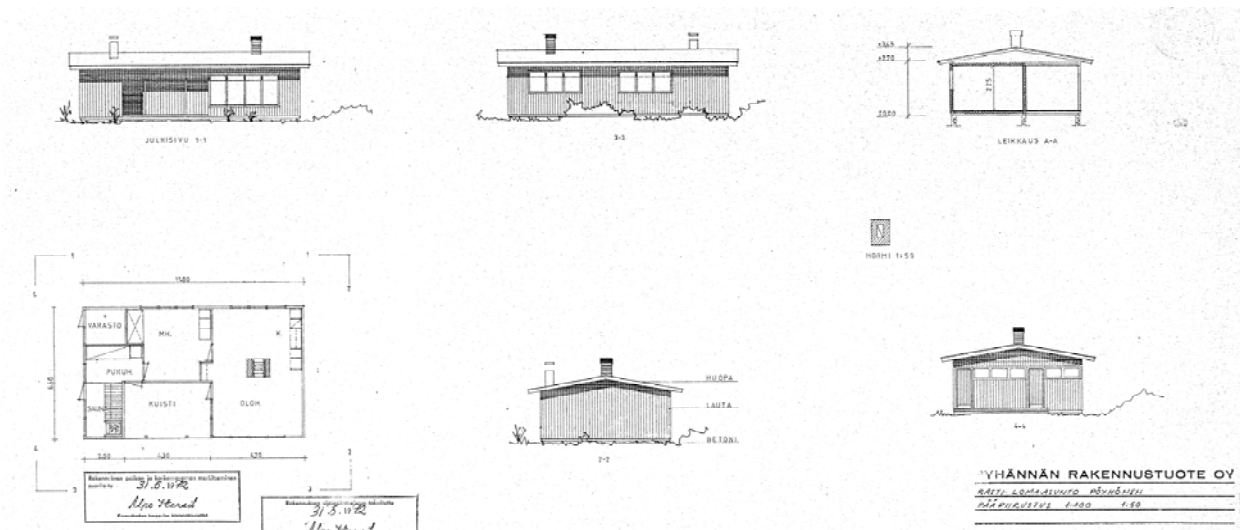
Kuva 220. Höylähirsinen rakennus 1990-luvulta.

Kuva 221. Rakennusmestari Erkki Typön Pilkanmaan Verkkiemiin suunnittelema vapaa-ajan rakennus vuodelta 1962. Lähde: Kouvolan kaupunki, rakennusvalvonnan arkisto, 4.9.2023.

Kuva 222. Alkujaan 1930-luvulta peräisin olevan vapaa-ajan rakennuksen laajennus vuodelta 1962.

Kuva 223. Pyhännän Rakennustuote Oy:n tyyppiirustusten mukainen vapaa-ajan rakennus vuodelta 1971.

Kuva 224. Ranta-alueella oleva vapaa-ajan asutus (punaiset valmistuneet 1957-59, siniset 1991) ja siihen liittyvät lukuisat talousrakennukset sijoittuvat lähelle rantaviivaa. Pyhäjärven rantaa on ruopattu. Kuva Kantokärjentien päästä. Kuva Lentokuva Hannu Vallas Oy.

Kuva 225. Pilkanmaan kartanon pohjoispuolella olevan Metelinniemen ja Kantoniemen väliselle ranta-alueelle on muodostettu rakennuspaikkoja tasaisin välein 1950-1960 -lukujen aikana. Kuva Lentokuva Hannu Vallas Oy, 4.9.2016.

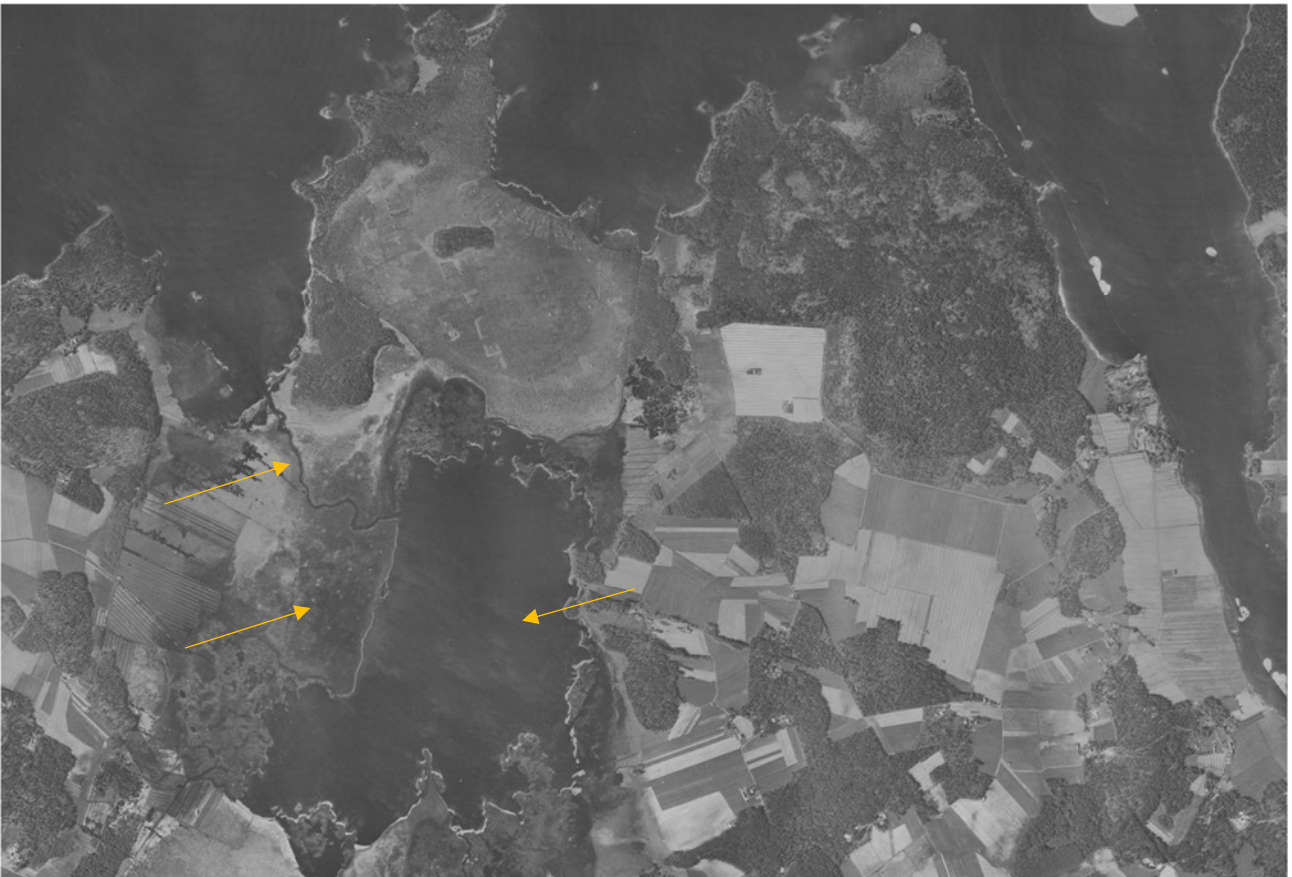
Kuva 226. Metelinniemen vapaa-ajan asunnot ovat vuodelta 1962 (punainen) ja 1952 (sininen). Huomioitavaa on se, että vain päärakennukset on merkitty rakennus- ja huoneistorekisteriin. Kuva Lentokuva Hannu Vallas Oy, 4.9.2016.

Turkinniemen vapaa-ajan asunnot

Kulku litin kuntaan rajautuvalle Turkinniemen alueelle tapahtuu lännestä Lyöttilän kylän kautta. Tie kulkee Pyhäjärven rantaan rakennetun patopenkereen reunaan pitkin. Kyseinen patorakenne liittyi Pilkanmaan Kollinsuon kuivattamiseen. Suoalueen kuivatustyö peltomaaksi alkoi vuonna 1954 ja päättyi vuonna 1965. Varsinaisen rakennustyön teki Kymen Insinööripiiri ja työ keskittyi vuosiin 1961–1963. Kuivatustyössä Pyhäjärven rantaan kasattiin maapengertä useita kilometrejä, oja ja kanaaleja kaivettiin yhteensä 31 kilometriä ja Kollinlammen itärannalle rakennettiin voimakastehoinen pumppaamo, jonka kolme pumppua pystyivät siirtämään alueelle kertyvät hulevesimäärät. Pyhäjärven vedenpinta on noin 4–5 metriä ylempänä kuin Kollinsuonpuoleisen ojan pinta.

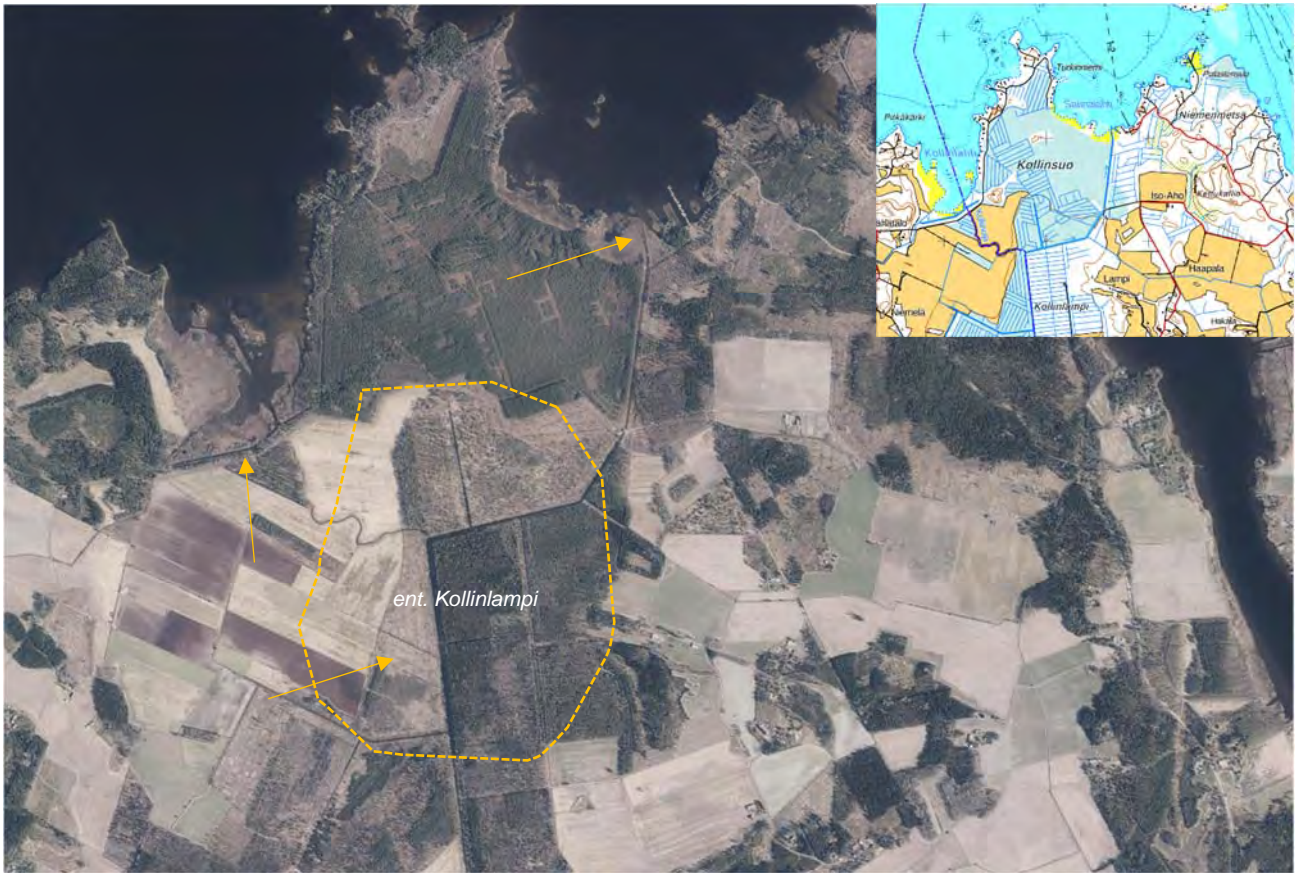

Kuva 227. Näkymä Turkinniementieltä Kouvolan kaupungin ja litin kunnan rajalta.

Kuva 228. Vuodelta 1953 olevassa ilmavalokuvassa näkyy Pilkanmaan Häkäkulman itäpuolella sijaitseva Kollinlampi, Kollinsuo ja niiltä Pyhäjärven laskeva Kollinoja. Kyseinen vesialue oli hyvin matala, ja tulvi Pyhäjärven vedenkorkeusvaihteluiden mukaisesti. Ilmakuvaista näkyy hyvin selvästi myös se, että Pilkanmaan pohjoisosan Pyhäjärven ranta-alueilla ei vielä ole vapaa-ajanrakennuksia tai niihin liittyviä laitureita. Turkinniemen puolelle ei tässä vaiheessa ollut vielä edes tehty tieyhteyttä litin Lyöttilän kylän puolelta, joten kyseisellä alueella ei myöskään ollut vapaa-ajanrakentamista.

Kuvasta näkyy selkeästi myös se, että Pyhäjärven rannat ovat alkujaan olleet hiekkarantoja. Järven vedenkorkeuden vaihtelun vuoksi jäät ovat "höylänneet" aina vuosittain rantakasvillisuuden, eivätkä lahdet ole kasvaneet umpeen. Kuva Maanmittauslaitos, Paikkatietoikkuna, 30.8.2023.

Kuva 229. Vuoden 2022 ilmakuvastä näkyy, että kuivattu Kollinlammen alue on nykyisin puoliksi peltoa ja puoliksi metsämaata. Pyhäjärven rannassa oleva patopenger ja ojajärjestelmä näkyvät kuvassa. Alueelle kertyvät hulevedet pumpataan Pyhäjärveen Saunalahden venesataman länsipuolelle. Kuva Maanmittauslaitos, [Paikkatietoikkuna](#), 30.8.2023.

Turkinniemessä sijaitsevat vapaa-ajan asunnot sijoittuvat kapealle maakaistaleelle Pyhäjärven ja Turkinniementien väliin. Alue on ilmeisesti rakentunut samalla tavalla kuin Pilkanmaan ranta-alueet. Rakennus- ja huoneistorekisterin tietojen mukaan vanhimmat vapaa-ajan rakennukset sijoittuvat maisemallisesti merkittävimmille paikoille. Myöhemmin niiden välisiä alueita on tiivistetty lisärakentamisella. Alueen itäisin, Saunalahden rajoittuva osa on hyvin alavaa aluetta ja on siten ilmeisesti ollut altis Pyhäjärven vedenpinnan vaihteluille. Kaikki tälle alavalle ranta-alueelle sijoittuvat rakennukset onkin perustettu pilarien varaan.

Kuva 230. Näkymä Turkinniementien varrelta.

Kuva 232. Vapaa-ajanrakennus vuodelta 1967.

Kuva 231. Vapaa-ajanrakennuksia vuodelta 1972.

Kuva 233. Turkinniementie, vapaa-ajanrakennus 1960-luvulta.

Kuva 234. Vapaa-ajanrakennus vuodelta 1951.

Kuva 238. Vapaa-ajanrakennus 1980-luvulta.

Kuva 235. Vapaa-ajanrakennus 1960-luvulta.

Kuva 239. vapaa-ajanrakennus 1970-luvulta.

Kuva 236. Vapaa-ajanrakennus 1970-luvulta.

Kuva 240. Vapaa-ajanrakennukset 1970-1980-luvuilta.

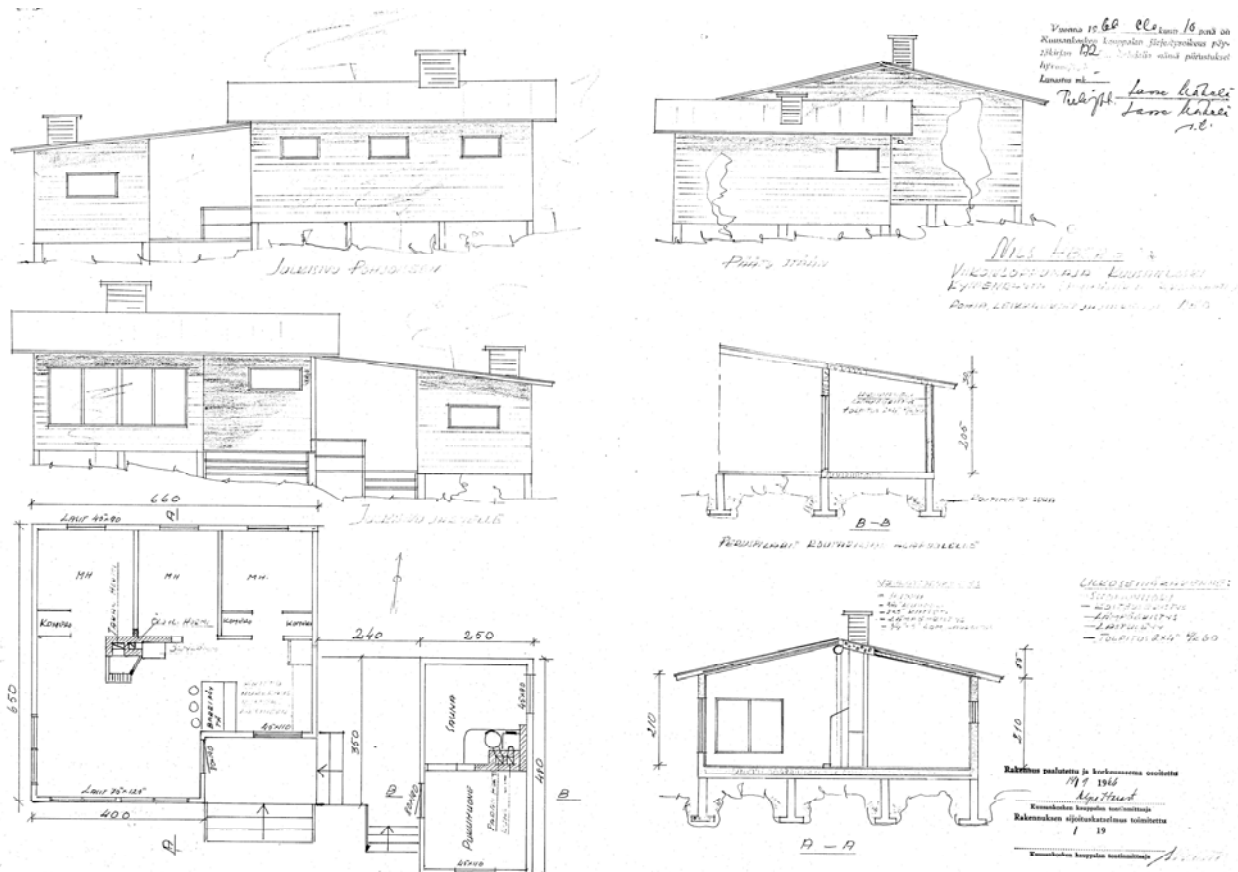
Kuva 237. Vapaa-ajan rakennus vuodelta 1979.

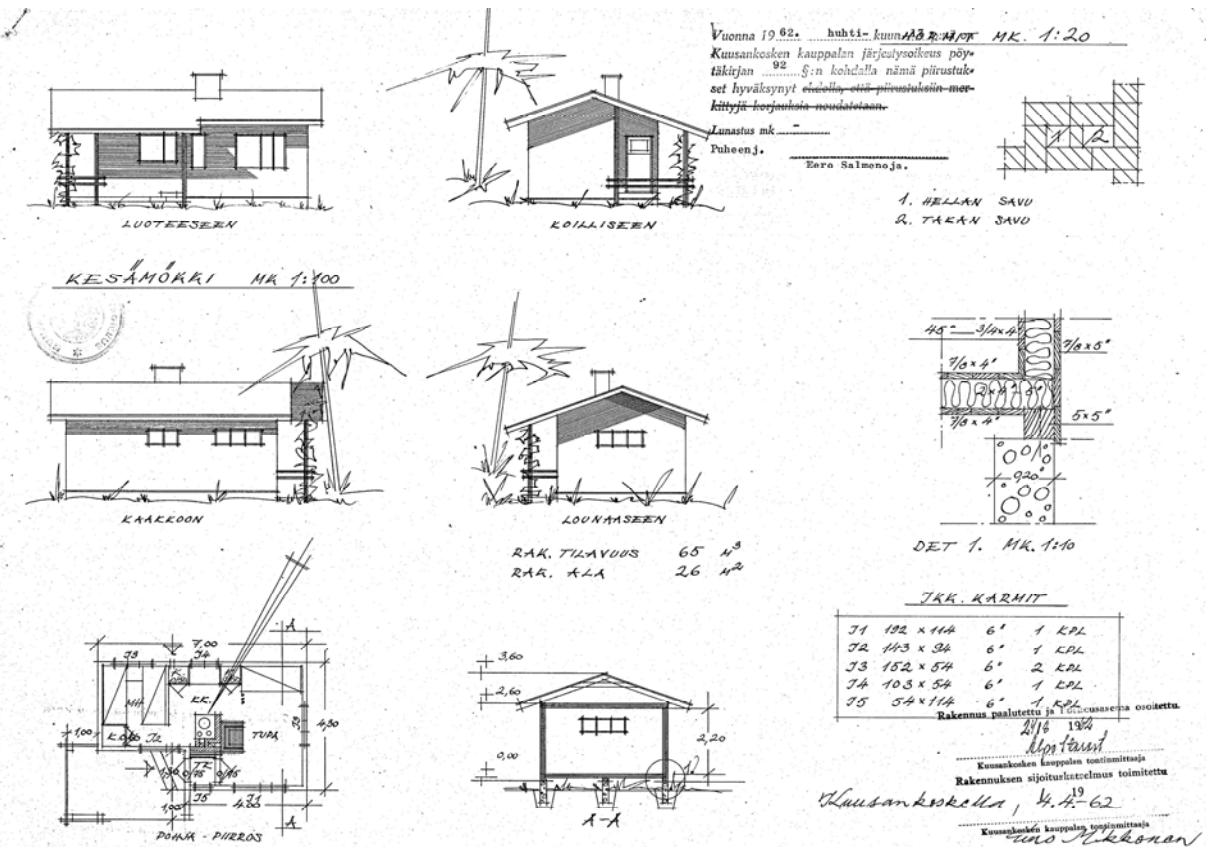
Kuva 241. Vapaa-ajanrakennus vuodelta 1969 ja 1984.

Kuva 242. Näkymä Turkinniementien itäpäästä, jossa vapaa-ajan rakennuksen sijoittuvat tien ja Pyhäjärven välissä olevalle kapealle rantakaistalle. Maasto alavaa ja altis Pyhäjärven veden pinnan vaihteluille, joten rakennukset ovat pilariperusteisia.

Kuva 243. Pilariperusteinen ja kevytrakenteinen vapaa-ajanrakennus Turkinniemestä vuodelta 1966. Lähde: Kouvola kaupunki, rakennusvalvonnan arkisto, 4.9.2023. Pyhäjärven vedenpinnan vaihtelun vuoksi vanhimmat rantojen rakennukset ovat pilariperusteisia.

Kuva 244. Rakennusmestari Eino Mikkosen suunnittelema vapaa-ajanrakennus vuodelta 1962.

Kuva 245. Vapaa-ajanasunto vuodelta 1962.

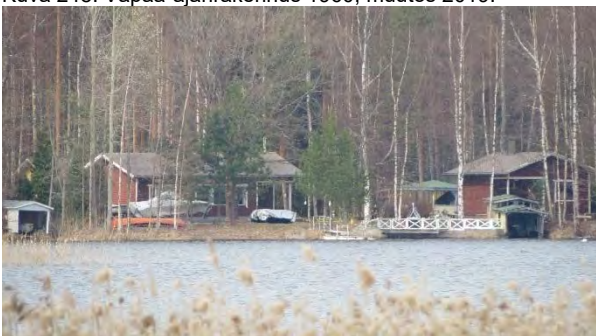
Kuva 246. Vapaa-ajanrakennus 1963, muutos 2018.

Kuva 247. Vapaa-ajanrakennus vuodelta 2004.

Kuva 248. Vapaa-ajanrakennus 1960, muutos 2019.

Kuva 249. Vapaa-ajanrakennus ja sauna vuodelta 1964.

Kuva 250. Vapaa-ajanrakennus 1960.

Kuva 251. Saunarakennus 1963, muutos 2018.

Kuva 252. Vapaa-ajanrakennus vuodelta 1936.

Kuva 253. Vapaa-ajan- ja talousrakennus vuodelta 1960.

Kuva 254. Vapaa-ajanrakennus ja sauna vuodelta 1929.

Lappalanjärven pohjoisrannan alueet

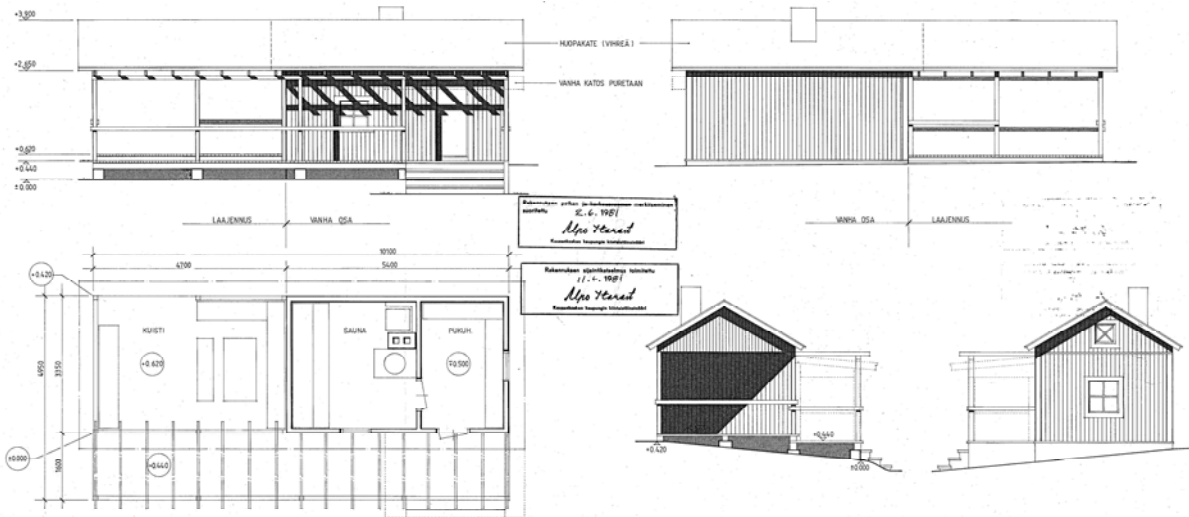

Kuva 255. Kymijoen rantaosayleiskaava-alueeseen liittyvä osa Lappalanjärven pohjoisrannasta. Kartalle on merkitty kaava-alueen likimääräinen rajaus sekä osa-alueen tekstiosassa olevien viistoilmakuvien paikat. Kartta: Maanmittauslaitos, paikkatietoikkuna, 10.10.2023.

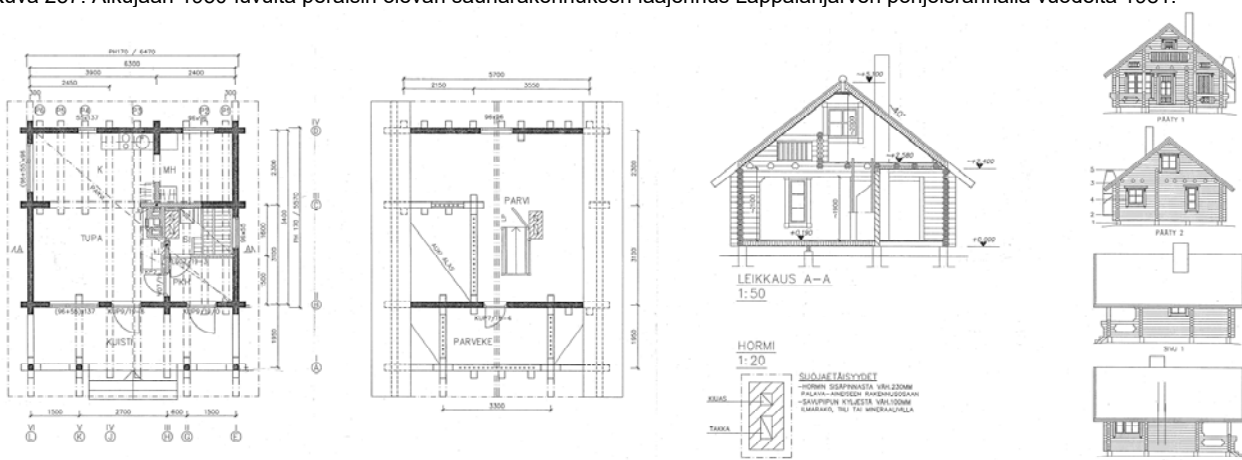

Kuva 256. Kuva Lappalanjärven länsireunassa sijaitsevalta Venekallio-nimiseltä niemeltä. Kuva: Kouvolan kaupunki 21.5.2022.

Lappalanjärven länsirannalla sijaitsevalle Venekallio-nimiselle niemelle on merkitty aikaisemmissa inventoinneissa kohde Suvikallio (kohde 33/1992). Kohdekuvaus on seuraava: *Terijokelainen paikalle siirretty pienehkö pyöröhuoneinen huvila. Rakennus sijaitsee Jyrkällä Lappalanjärven rantatöyräällä. Rakennus- ja huoneistorekisterin mukaan kyseinen 68 k-m² kaksikerroksinen rakennus on valmistunut 1920, mutta muuten se ei vastaa inventoinneissa olevaa kuvausta. Rakennusta on ilmeisesti myöhemmin laajennettu ja muutettu sekä sen julkisivut on laudoitettu. Rakennuksen länsipuolella oleva hirsinen vapaa-ajanrakennus on valmistunut vuonna 2006, niemen kärjessä olevat vapaa-ajan rakennukset vuonna 1955 ja koillisessa oleva erillisellä kiinteistöllä oleva vapaa-ajanrakennus vuonna 1965.*

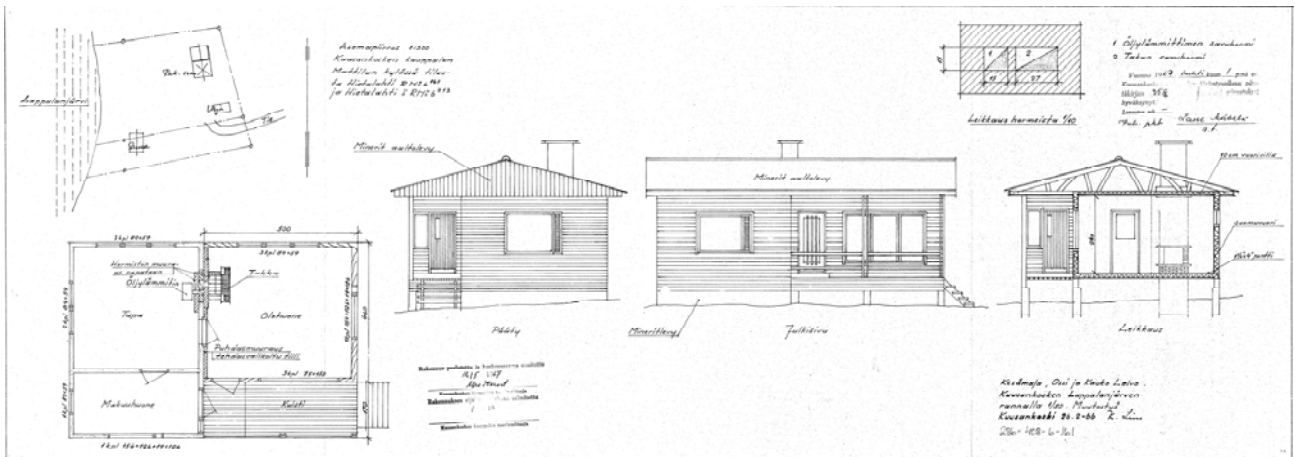
Kuva 257. Alkujaan 1950-luvulta peräisin olevan saunarakennuksen laajennus Lappalanjärven pohjoisrannalla vuodelta 1981.

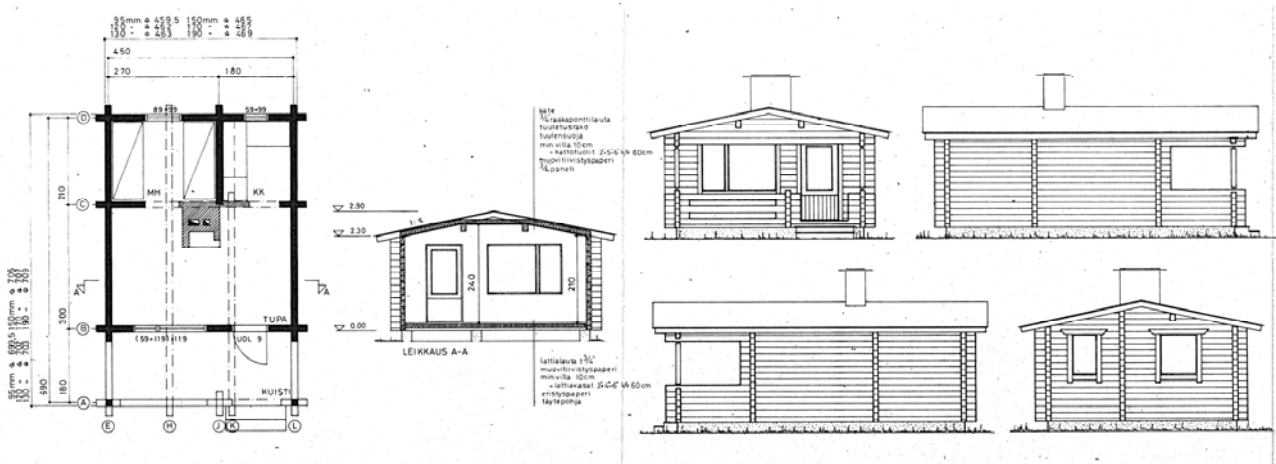
Kuva 258. Honkarakenteen Tunturivuokko Lappalanjärven rannalta vuodelta 1994. Lähde: rakennusvalvonnan arkisto, 4.9.2023.

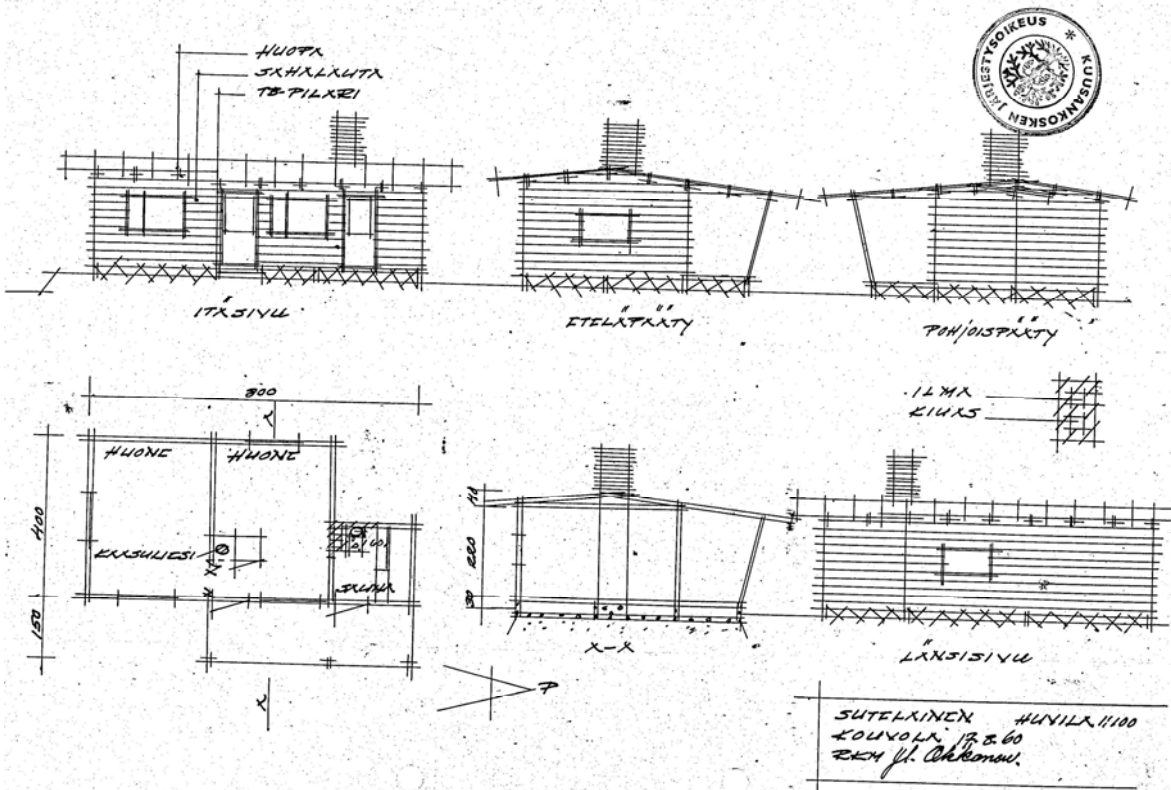
Kuva 259. Lappalanjärven pohjoisrannalla olevat vapaa-ajanasunnot levittäytyvät tasaisesti Haukilahdentien varrelle.

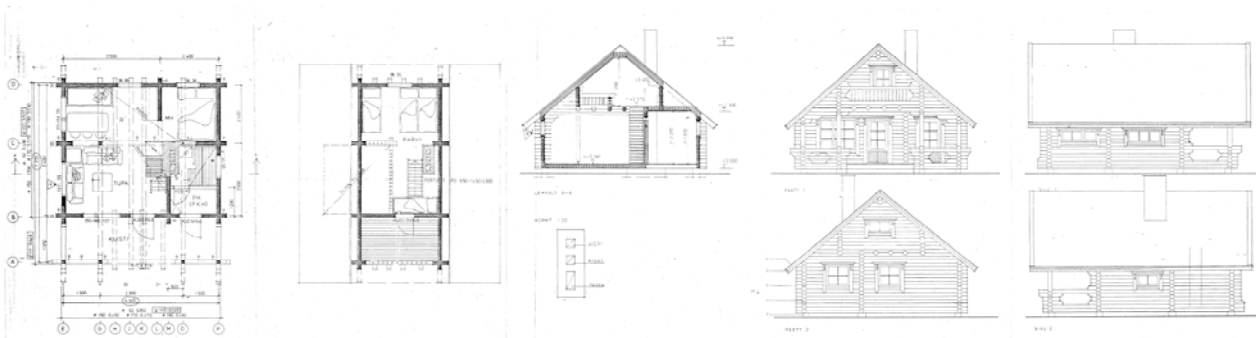
Kuva 260. Alkujaan 1930-luvulta peräisin olevan lomamajan muutos Lappalanjärven pohjoisrannalle vuodelta 1966. Lähde: Kouvolan kaupunki, rakennusvalvonnan arkisto, 4.9.2023.

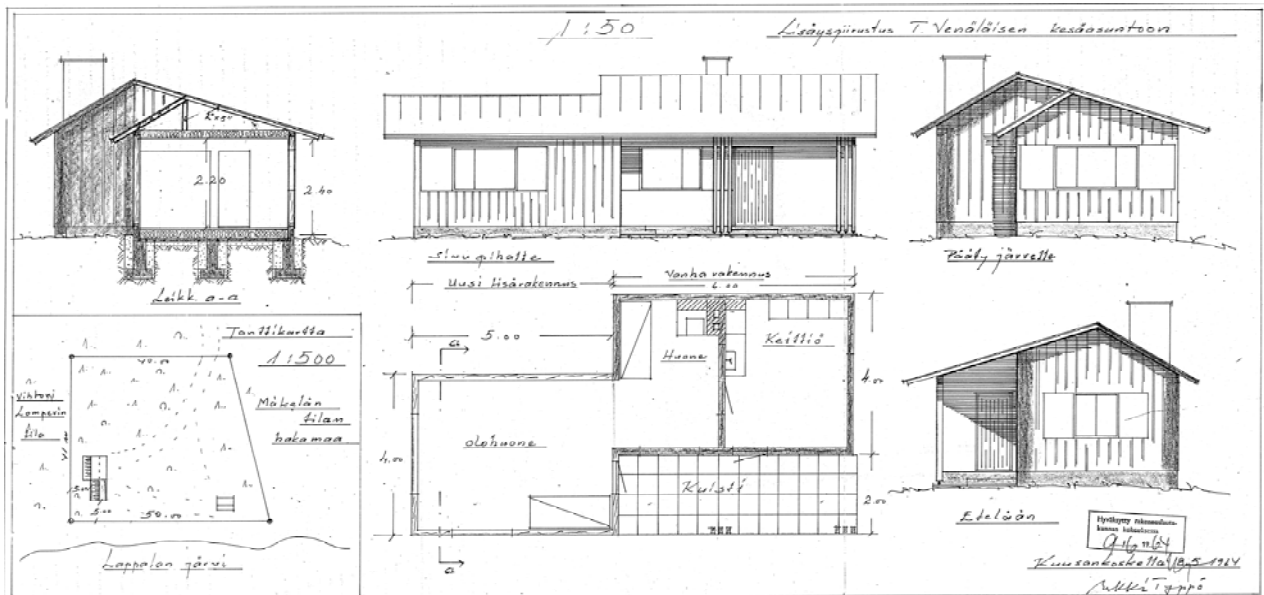
Kuva 261. Honkarakenteen Lomamaja "Oulu" on valmistunut Lappalanjärven rannalle vuonna 1974.

Kuva 262. Rakennusmestari Jukka Okkosen vuonna 1960 lennokkaasti suunnittelema huvilarakennus Lappalanjärveltä.

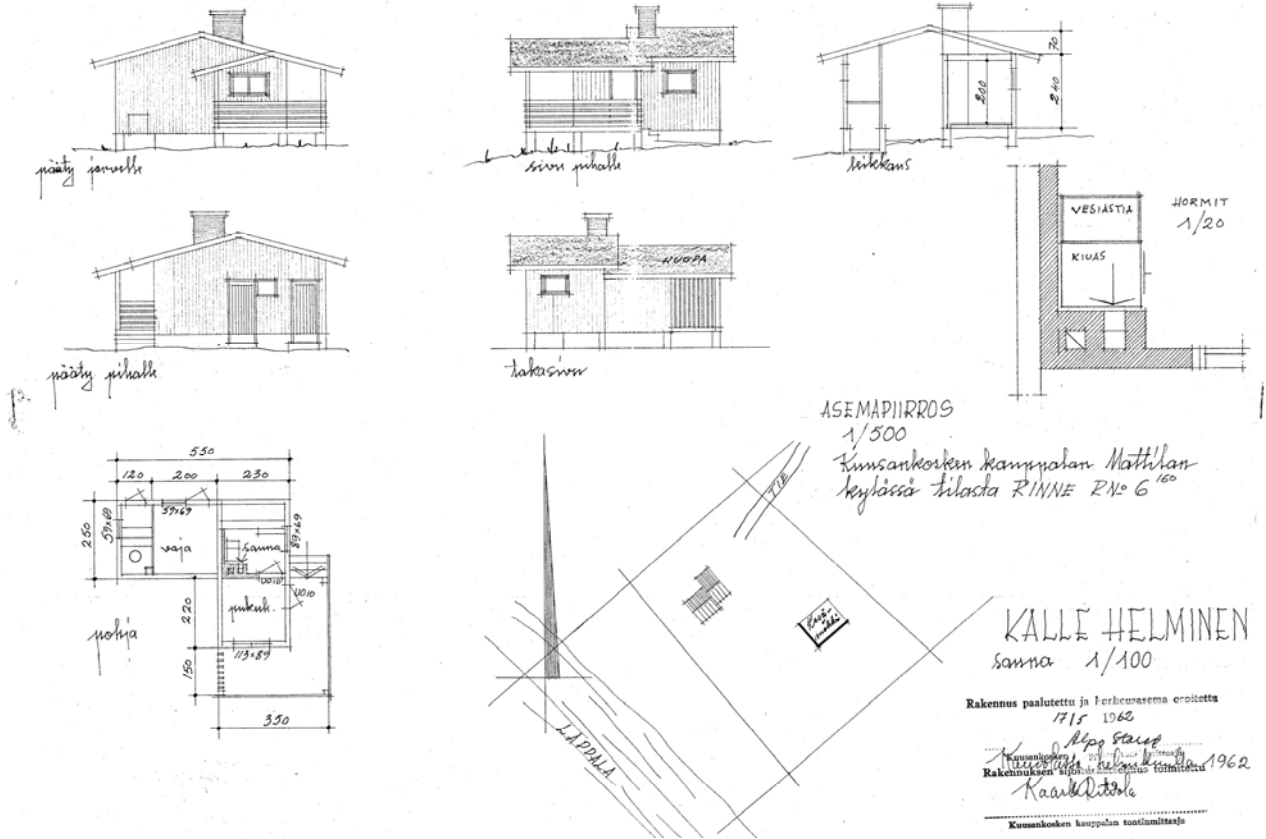
Kuva 263. Arkkitehtuuritoimisto Kari Rainio Oy:n Honkarakenteelle suunnittelema hirsirakenteinen vapaa-ajanrakennus "Tunturivuokko A" on valmistunut Pyhäjärven rantaan Pilkanmaahan vuonna 1982.

Kuva 264. Lappalanjärven rannalle toteutetun tyypillisen kesäasunnon piirustukset vuodelta 1964. Suunnittelijana kuusankoskelainen rakennusmestari Erkki Typpö.

Kuva 265. Lappalanjärven Hossinhielikkojen itä- pohjois- ja länsipuolella oleva eri-ikäinen vapaa-ajan rakentaminen sijoittuu alueelle olevan puuston suojaan eivätkä rakennukset ole varsinaisesti ranta-alueen maisemassa näkyvillä. Kuva: Kouvolan kaupunki, 22.5.2022.

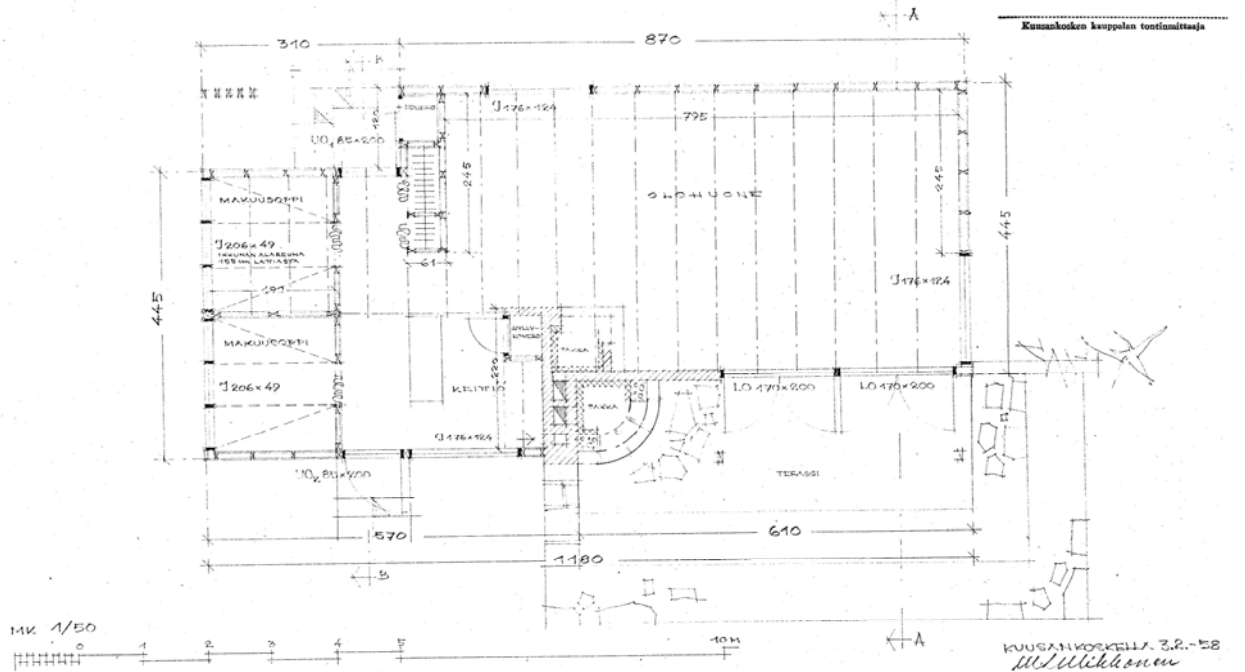
Kuva 266. Kouvolaalaisen rakennusmestari Kaarlo Ritvolan vuonna 1962 suunnittelema kesämökki Lappalanjärven rannalle.

KESÄHUUVILA
 POHJAPIIRROS 1/50

Rakennus paalutettu ja korkeusasema osoitettu
 21/1 1958
 Nepp Stalos
 Kuvankosken kaupungin toimintamies
 Rakennuksen sijoitus- ja sijainti toimitettu
 1 19
 Kuvankosken kaupungin toimintamies

RAKENNUSKOHTEEN ULKOINEN RAKENNUKSEN (ILMAKSI ULKOVAUROT)

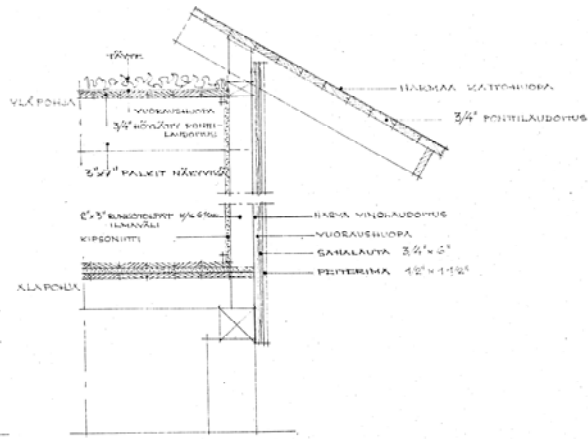

Kuva 267. Kesähuuvila Lappalanjärven pohjoisrannalla. Suunnittelija arkkitehti Maija-Liisa Mikkonen 1958.

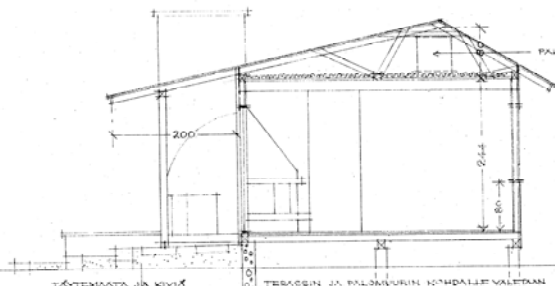
KESÄHUUYILA
LEIKKAUSIA 1/10 1/50

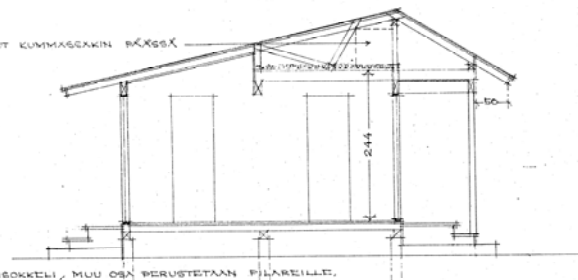
LATTIAN PIIRUSLEIKKAUS 1/10

POHJALAUDOTUS 1/10

LEIKKAUS A-A 1/50

LEIKKAUS B-B 1/50

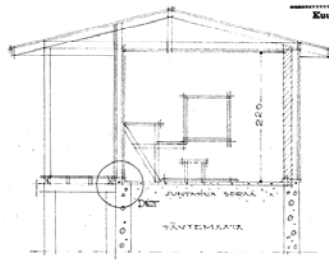
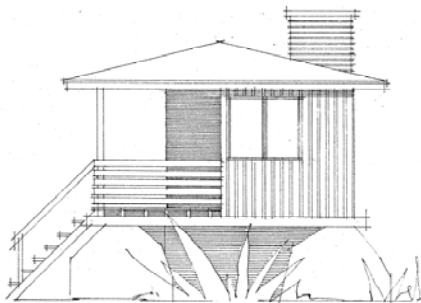
KUUSANKOSKELLA 3.2.-58
M. Mikkonen

SAUNA 1/50

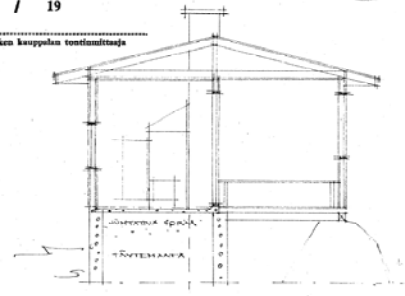
Rakennus puulattu ja korkeusasema osoitettu
/ 19

Kuusankosken kaupungin toimintaja
Rakennuksen sijoituskaatolmus toimitettu
/ 19

Kuusankosken kaupungin toimintaja

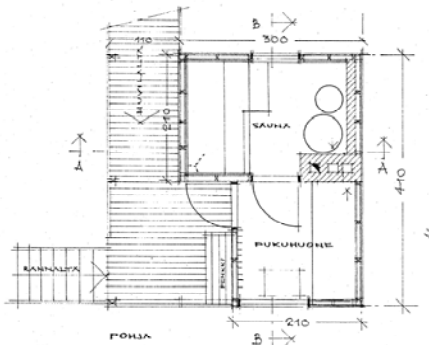

LEIKKAUS A-A

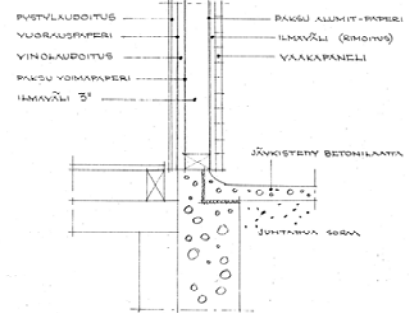
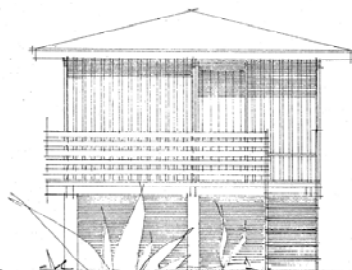

LEIKKAUS B-B

SAUNAN KORBALLE VALAAN PERUSMUURI JA ALUSTA TÄYTTÄÄN, MUU OSA PERUSTETAAN PIKAREILLE JA RANNAN KIVILLE.

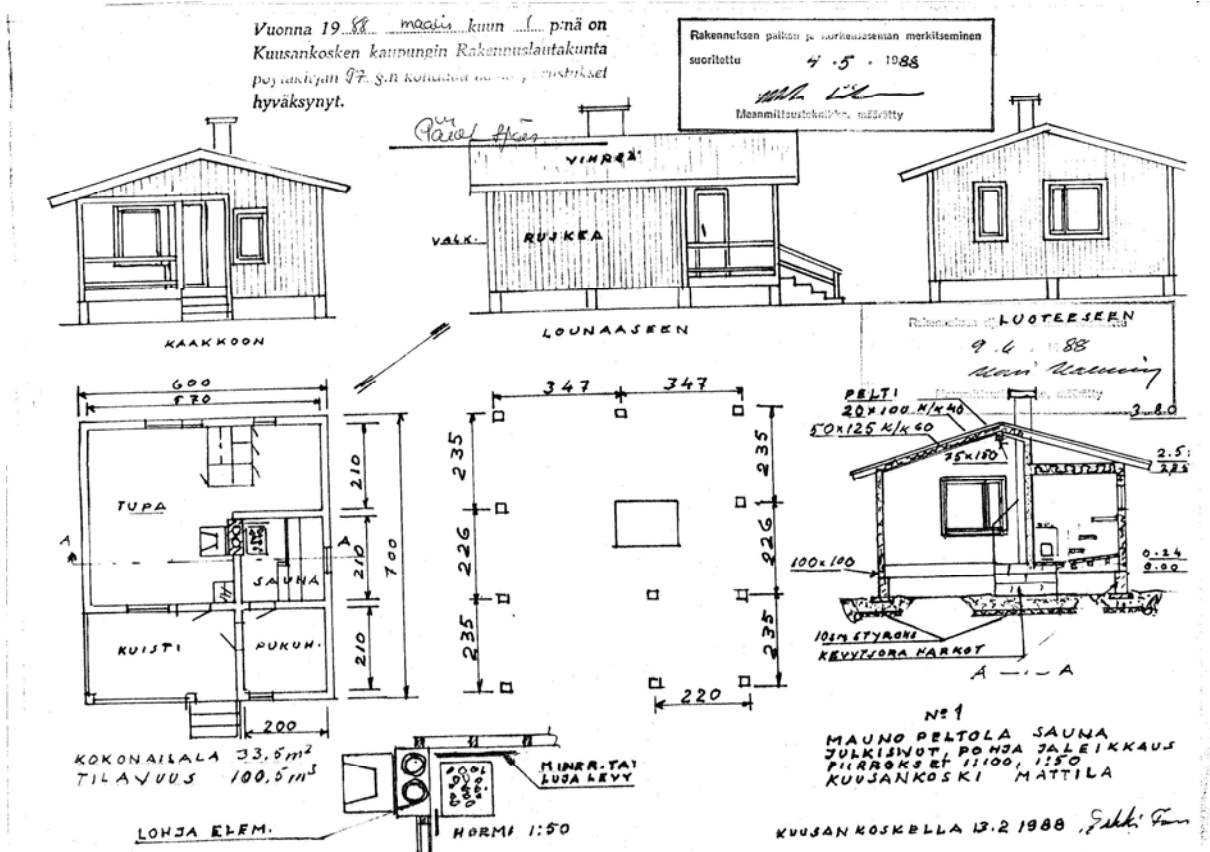

PUUKUUKKIEEN SEINÄKORKEUS KUIEN 400 MILLASSA PÄLTYS SIIRTEVÖLELLÄ VAAKAPANELI.

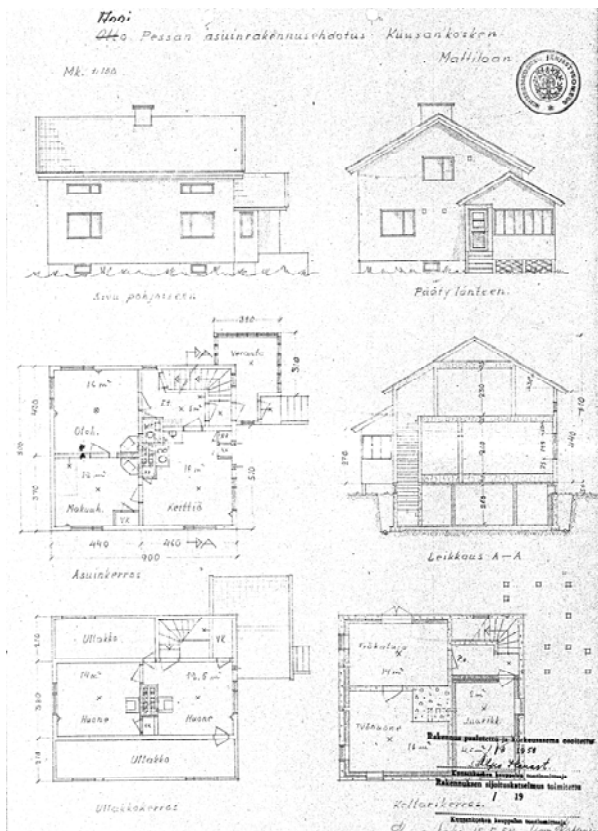

DET. 1/10

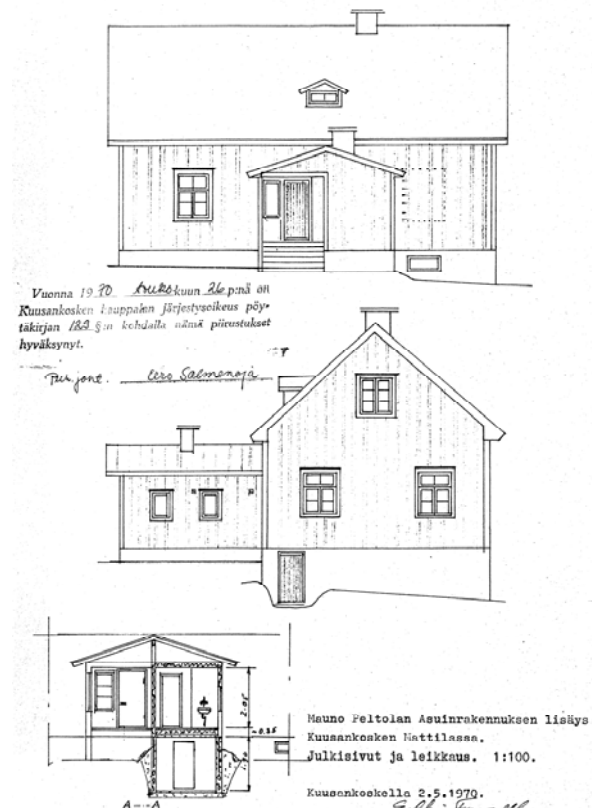
Kuva 268. Lappalanjärven rannalle sijoittuvan kesähuvilan ja siihen liittyvän saunamökin on suunnitellut arkkitehti Maija-Liisa Mikkonen vuonna 1958. Mikkonen toimi myöhemmin Kuusankosken kaupunginarkkitehtina. Lähde: rakennusvalvonnan arkisto 4.9.2023.

Kuva 269. Rakennusmestari Erkki Fantzin laatima saunarakennuksen piirustus vuodelta 1988. Harjujoen varrelta.

Kuva 270. Omakotitalo Harjujoen ranta-alueelle Voikkaan Mattilaan vuonna 1954.

Kuva 271. Alkuaan 1940-luvulta olevan asuinrakennuksen laajennus Voikkaan Mattilaan vuonna 1970.

Lappalanjärven särkät ja Käyräjoen ranta

Lappalanjärven särkkien alueella vapaa-ajan rakentaminen sijoittuu särkkien länsiosaan, siellä kulkevan Vehnäpellontien varrelle. Rakennus- ja huoneistorekisterin tietojen mukaan tien varrella olevat vapaa-ajan asunnot ovat niemen päässä sijaitsevaa rakennusta (valmistunut vuonna 1966) valmistuneet 2000-luvun puolella. Uusista rakennuksista kaikki ovat yhtä lukuun ottamatta hirsirakenteisia. Alueella on ilmeisesti ollut aiemmin vanhempaa rakennuskantaa, sillä osa vapaa-ajanrakennusten pihapiireissä olevista talousrakennuksista on varsinaisia päärakennuksia vanhempia (1980–1990-luvulta). Vanhat päärakennukset on siis ilmeisesti korvattu uusilla suuremmilla rakennuksilla. Alueen rakennuskanta ei muodosta rakennustyyllisesti yhtenäistä kokonaisuutta, mutta rakennusten maastonmukainen vapaa sijoittelu luo alueelle omaleimaisen ilmeen.

Kuva 272. Näkymä särkkien uimarannan paikoitusalueelta.

Kuva 276. Pihapiireissä on useita pieniä talousrakennuksia.

Kuva 273. Alueen vanhinta rakennuskantaa.

Kuva 277. Vehnäpellontie on osin huonokuntoinen.

Kuva 274. Rakennuskokonaisuus on rakennettu vuonna 2010.

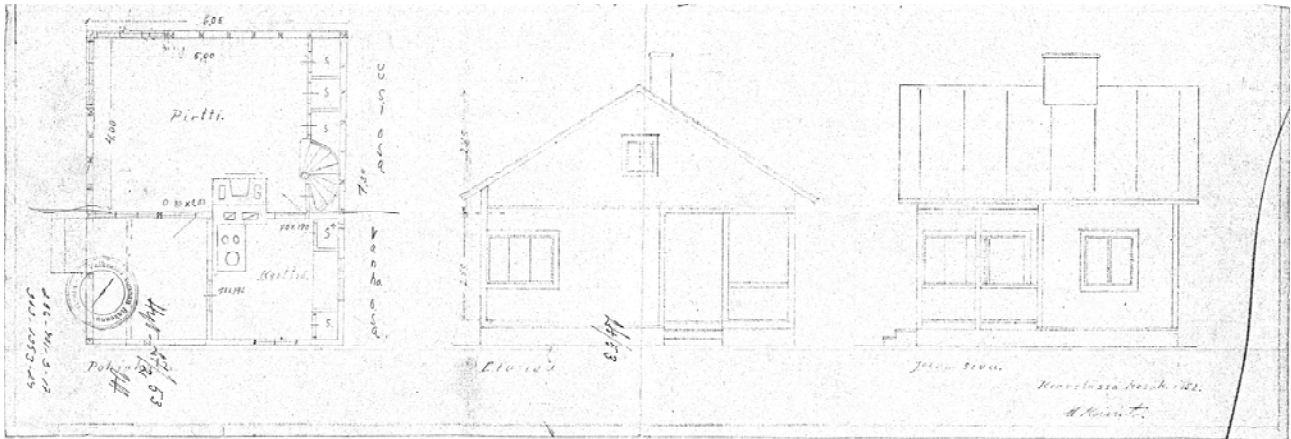
Kuva 278. Eri-ikäisten rakennusten muodostama pihapiiri.

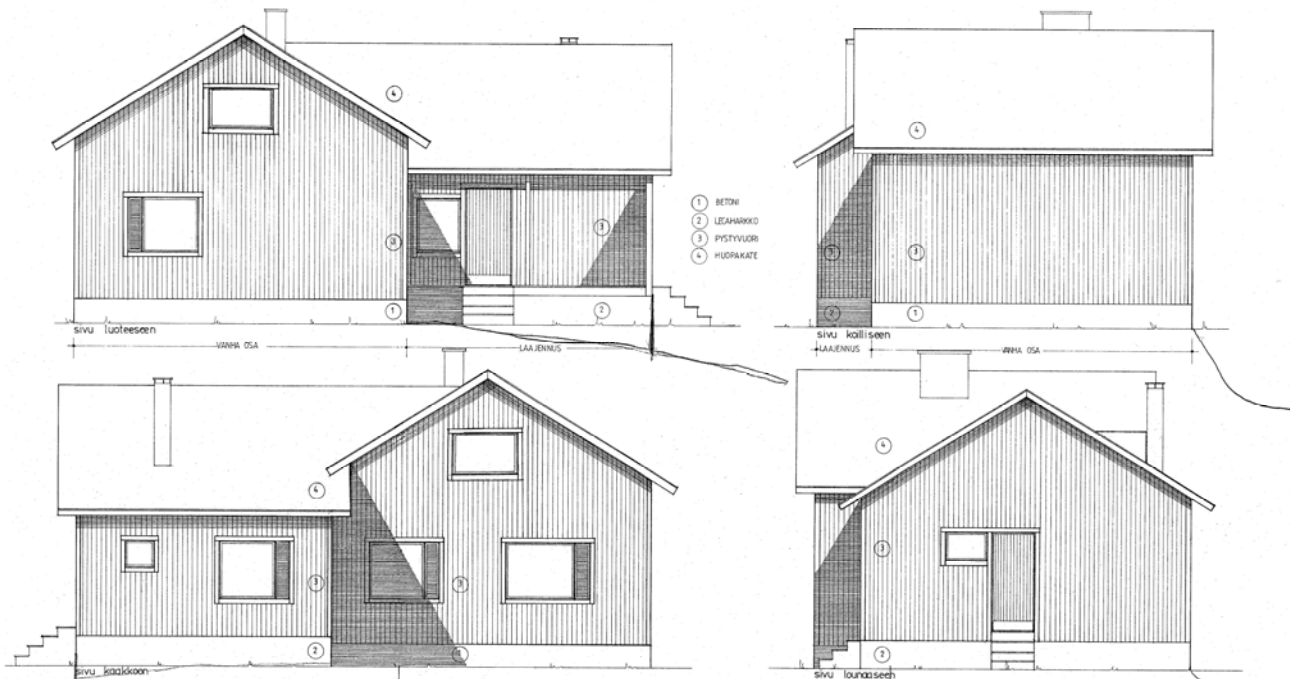
Kuva 275. Höylähirsirakennus vuodelta 2009.

Kuva 279. Höylähirsinen rakennus vuodelta 2001.

Kuva 280. Huvilatien varrelle vuonna 1952 rakennettu loma-asunto. Lähde: Kouvolan kaupunki, rakennusvalvonnan arkisto, 4.9.2023.

Kuva 281. Samaa loma-asuntoa on muutettu ja laajennettu vuonna 1980 huomattavan paljon rakennusmestari Arja Kronholmin suunnitelmien mukaisesti. Myöhemmin alkujaan loma-asunnoksi rakennettu rakennus on muutettu pysyväksi asuinrakennukseksi.

Kymijoen rantaosayleiskaava-alueeseen kuuluva Lappalanjärven särkkien itäreunassa oleva rakennuskanta sijoittuu Huvilatien ja Käyräjoen väliselle alueelle. Rakennuspaikat ovat pienehköjä ja suhteellisen tiiviisti rakennettuja. Jokaisella rakennuspaikalla on varsinaisen vapaa-ajanrakennuksen lisäksi useita talousrakennuksia. Rakennus- ja huoneistorekisterin tietojen mukaan vanhin rakennus ovat vuodelta 1948 ja uusin vuodelta 2014. Huomioitavaa on se, että alueella on kaksi pysyvään asuinkäyttöön muutettua rakennusta. Maastokäynnin perusteella voi todeta, että niiden lisäksi alueella on useita muitakin vapaa-ajan asuntoja, jotka on ilmeisesti muutettu ympäri vuoden asuttaviksi

Kuva 282. Huon-ojan, eli Juotin ylittävä siltarumpu.

Kuva 283. Vapaa-ajanrakennus vuodelta 1954.

Kuva 284. Lomarakenus 1948, talousrakennus 1985.

Kuva 287. Yhtenäinen pihapiiri vuodelta 1989.

Kuva 285. Osa vanhoista rakennuksista on uusittu kokonaan.

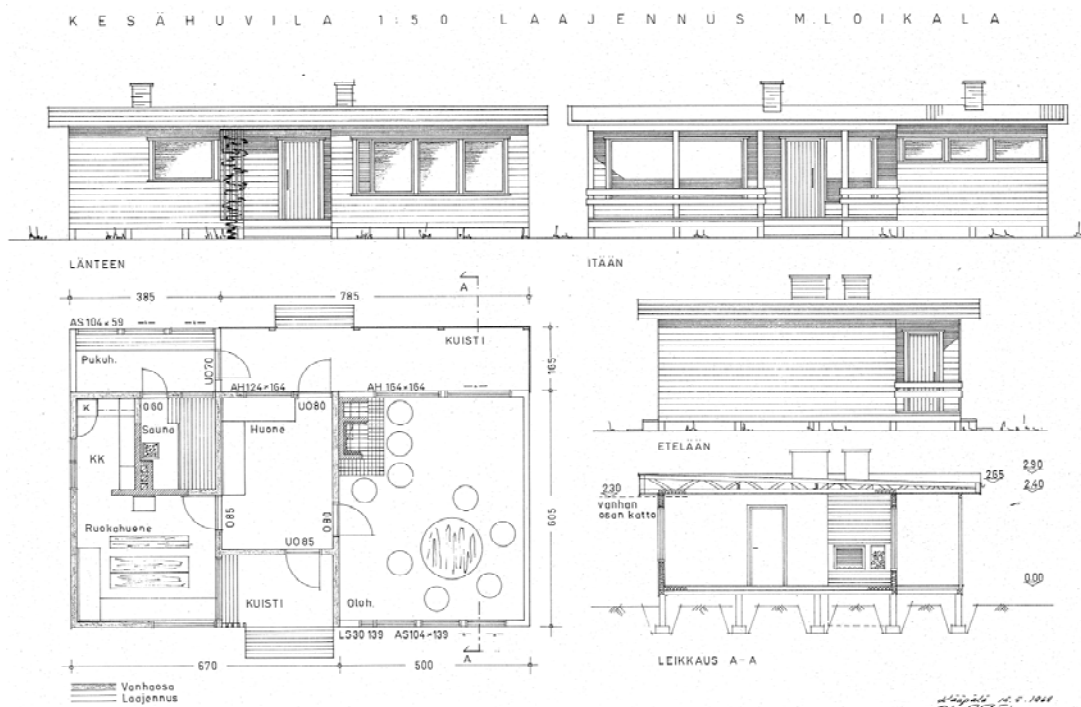
Kuva 288. Yhtenäinen rakennusryhmä vuodelta 1961.

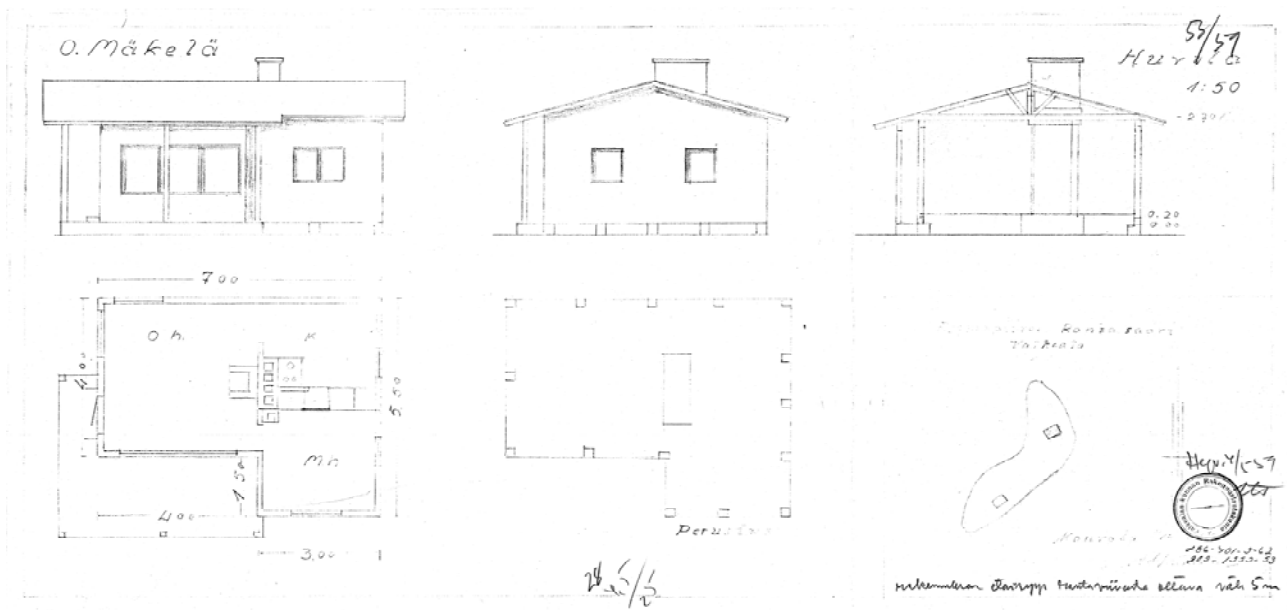
Kuva 286. Pysyvä asuinrakennus ja autotalli, 2009.

Kuva 289. Vapaa-ajan asunto 1960-luvulta.

Kuva 290. Rakennusten myöhemmät muutokset ovat muuttaneen 1930-luvulta peräisin olevan rakennuksen ulkomuodon. Muutostyön on suunnitellut 15.5.1968 kääpäläläinen rakennusmestari J Jäninen. Lähde: Kouvolan kaupunki, rakennusvalvonnan arkisto, 4.9.2023.

Kuva 291. Vuodelta 1959 peräisin oleva vapaa-ajanrakennus Käyräjoen saarella.

Kuva 292. Lappalanjärven etelärannalla olevan Pitkäsaaren (Lappalanjärven särkät) itäpuoliselle alueelle etelän suunnalta. Kuvaan on merkitty osa alueella olevasta rakennuskannasta. Kuva Lentokuva Hannu Vallas Oy, 4.9.2016.

Lappalanjärven etelärannalla olevan Pitkäsaaren (Lappalanjärven särkät) itäreunalla vapaa-ajan rakentaminen sijoittuu kapealle alueelle Huvilatien ja Käyräjoen väliin (kuvassa 292 punainen nuoli). Alueella sijaitsee kaikkiaan kaksi pysyväiskäytössä olevaa asuinrakennusta, 11 vapaa-ajanrakennusta ja 22 talusrakennusta, joista vain neljä puuttuu rakennus- ja huoneistorekisteristä. Alueen eteläosassa sijaitsevat asuinrakennukset ovat alkujaan 1950-luvulta. Keskiosaan on rakennettu kokonaan uusi omakotitalo 2000-luvulla. Huvilatien varrella olevat vapaa-ajanrakennukset ovat pääosin peräisin 1960-luvun loppupuolelta.

Käyräjoen Valkealan puoleisella itärannalla, Valkealakodin pohjoispuolisella alueella sijaitsee kolme vapaa-ajan asuntoa vuosilta 1951, 1970 ja 1990 (kuvassa 292 siniset nuolet) ja yksi pysyvässä asuinkäytössä oleva kiinteistö vuodelta 2022 (valkoinen nuoli). Vapaa-ajanasunnoista keskimmäinen ilmeisesti puuttuu rakennus- ja huoneistorekisteristä, sillä rekisteriin on merkitty vain tilan pihapiirissä oleva talusrakennus.

YHTEENVETO

Selvityksen tulokset

Selvityksessä esille nostetut rakennetut kulttuuriympäristöt on jaettu kolmeen luokkaan; valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaisiin kohteisiin. Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat ympäristöt ja rakennuskulttuurikohteet on inventoitu ja arvoitettu jo aiemmissa inventoinneissa.

Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaava-alueen kulttuurihistoriallisten kohteiden inventointityön aikana alueelta ei ole löytynyt sellaisia uusia yksittäisiä rakennuskulttuurikohteita, joiden voisi arvioida olevan joko valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaita. Uudet selvityksessä esille tuodut paikallisesti arvokkaat kohteet ovat pääosin vanhoja asumisen keskittymiä, jotka sijoittuvat joko alueella olevien vanhojen tielinjauksien tai Savonradan läheisyyteen. Käytännössä näiden alueiden arvo ei ole niillä sijaitsevista yksittäisissä rakennuksissa, vaan lähinnä rakennusryhmien siihen liittyvän kulkuyhteyden varrelle muodostamassa kokonaisuudessa.

Kaava-alueella on runsaasti eri ikäisiä vapaa-ajan rakennuksia, joista suurin osa on rakennettu 1940–1960-lukujen aikana, jolloin loma-asuminen, eli ”mökkeily” alkoi olla muodikasta. Tuolloin yleisen elintason kohoamisen vuoksi ihmisillä alkoi vähitellen olla varaa lomailla ja ylimääräistä pääomaa sijoitettiin omaan veden äärellä olevaan loma-asuntoon. Kyseisenä ajanjaksona toteutuneet loma-asumisen alueet ovat tiiviitä, pienille rakennuspaikoille toteutuneita kokonaisuuksia. Tyypillisesti alueiden rakennuspaikoilla varsinaisen loma-asunnon ja saunarakennuksen lisäksi on useita pienempiä makuuaittoja, puuvarastoja ja muita talousrakennuksia. Jokaiselle eri toiminnolle on siis toteutettu oma pieni rakennuksensa. Tätä vanhempi loma-asutus on lähtökohtaisesti toteutunut maisemallisesti merkittävillä paikoille sijoittuvina, yksittäisinä ja toisistaan selvästi erillään olevina kokonaisuuksina, joissa varsinaisen päärakennuksen ympärille on muodostunut talousrakennuksista oma pihapiiri. Näiden loma-asuntojen välillä on selkeästi ollut alkujaan rakentamatonta aluetta, jolle on vähitellen rakennettu uudempia loma-asuntoja 1980-luvun alkupuolelta alkaen. Tätä uudemmillä loma-asumiseen keskittyneillä alueilla varsinaisen loma-asunnon pinta-ala on merkittävästi kasvanut ja erillistä rantaan sijoittuvaa saunaa lukuun ottamatta suurin osa tiloista on yhdessä rakennuksessa.

2000-luvulla lomarakentamisen mittakaava on edelleen suurentunut ja tyypillisesti vapaa-ajanrakennusten piha-alueilta on maanmuokkauksen yhteydessä poistettu kaikki alkuperäinen kasvillisuus. Uudet loma-asunto-aikeet ovat kuvainnollisesti vasta kiertonsa alussa, ja niiden aiheuttama maisemavaurio paranee vähitellen, kun pihalle vastaistutettu kasvillisuus kasvaessaan armahtaa kohteen.

Alueella tehdyn maastotyön ja muun aineiston analysoinnin perusteella voi todeta, että Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaava-alueella olevat vapaa-ajan asunnot edustavat hyvin selkeästi oman aikakautensa rakentamistyyliä ja tapaa. Ranta-alueilla on yksittäisiä, oman aikakautensa asussa olevia rakennuksia, joita pihapiireineen on huollettu niiden ominaispiirteitä huomioiden. Alueet eivät kuitenkaan muodosta sellaista yhtenäisiä rakennuskokonaisuuksia, jotka tulisi tässä rantaosayleiskaavassa erityisesti huomioida suojelumerkinnöillä tai ympäristön hoitoon liittyvillä määräyksillä. Rantaosayleiskaava sisältää yleisiä kaikkia ranta-alueita koskevia määräyksiä ja ohjeita, joita noudattamalla näidenkin vapaa-ajan asuntojen alueiden rakentamista voi ohjata riittävällä tarkkuudella.

Selvityksen huomioiminen Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaavassa

Selvityksessä on tuotu esille suunnittelualueella olevat maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaat rakennuskulttuurikohteet. Valtakunnallisesti arvokkaita rakennettuja kulttuuriympäristökohteita (RKY) ei suunnittelualueella ole. RKY-alue-ajaukset on kuitenkin esitetty selvitykseen liittyvällä kartalla, jotta niiden ja suunnittelualueen välisiä maisemayhteyksiä on mahdollista arvioida alueiden lupakäsittelyjen yhteydessä.

Maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaat kohteet osoitetaan Kymijoen pohjoisosan rantaosayleiskaavassa kulttuurihistoriallisesti arvokkaina aluekohteina (s-2). Merkintätapana suositellaan käytettäväksi aluerajausta, ei pistekohdetta, koska kaava-alueen arvokkaiksi arvioidut alueet muodostuvat useamman yksittäiskohteen muodostamasta kokonaisuudesta. Osassa kohteista alueen merkittävyys perustuu alueella olevien rakennusten, historiallisten tielinjausten sekä niitä rajaavan kulttuuriympäristön muodostamasta kokonaisuudesta. Tällöin yksittäisillä rakennuksilla tai mahdollisilla tulevilla alueelle toteutettavilla uudisrakennuksilla ei ehkä ole arvoa yksinään vaan, ainoastaan osana kyseistä kohdetta. Arvokkailla alueilla sijaitsevien asumattomien ja vaurioituneiden rakennusten ja rakennusryhmien korjaamisella ja ympäristöön sopivalla täydennysrakenn

tamisella on jopa mahdollista eheyttää rakennettua ympäristöä. Rakennetun kulttuuriympäristön ei siis ole tarkoitus olla museo, jossa aika on pysähtynyt. Jokainen uusi rakennus ja muutostyö tuovat oman ajallisen kerrostumansa alueen kulttuuriympäristökokonaisuuteen ja täydentää siten kohteen ajallista jatkumoa.

Osa esitetyistä kohderajauksista risteää alueella olemassa olevien muinaisjäännösalueiden ja -kohteiden kanssa. Osayleiskaavaan merkittyjä **s-2**-kohteita koskevien muutostoimenpiteiden ja suunnittelun on oltava siis mahdollisten muinaismuistokohteiden säilymistä turvaavia. Alueille sijoitettavissa uudisrakennuksissa sekä olemassa olevissa rakennuksissa ja/tai rakennelmissa suoritettavien muutos- ja korjaustöiden tulee olla sellaisia, että niiden rakennustaiteen, kulttuurihistorian tai maisemakuvan kannalta merkittävä luonne säilyy. Myös kaikki Kymijoen varren monikerroksiseen kulttuurimaisemaan liittyvät maisematoimenpiteet tulee aina suunnitella ja toteuttaa siten, että parhaimmassa tapauksessa niiden avulla olisi mahdollista palauttaa alueen historiallisia puistoistutuksia, puukujanteita ja muita maisemarakenteita.

Arvokkaiksi arvioidut kohteet on huomioitu kaavakartalla s-2-alueajauksilla, johon liittyy seuraava suojelumääräys:

s-2 "Alue, joka on maakunnallisesti tai paikallisesti merkittävä kulttuurihistoriallisen arvon, maisema- tai kyläkuvan vuoksi. Alueen arvokas rakennuskanta ja ympäristö säilytetään."

Merkintään esitetään liitettäväksi sitä täydentävä lisämääräys:

"Alue on omaleimainen ja se on kulttuurihistoriallisesti arvokas. Uudisrakentamisen tulee muodostaa olemassa olevien rakennusten, maisemaa jäsentävien historiallisen kasvillisuuden ja kulkuväylien kanssa yhtenäisen, kulttuurimaisemaan soveltuvan kokonaisuuden. Museoviranomaiselle tulee varata tilaisuus lausunnon antamiseen ennen suojelukohteita koskevien lupahakemusten ratkaisemista."

Selostuksen liitteenä olevalle kartalle on merkitty pistemäisinä kohteina maakunnallisesti arvokkaiksi arvioitujen kohteiden lisäksi alueella olevat Kymijoen varren kartanoympäristöt (Pilkanmaa ja Oravala) sekä Harjun entisen villakehräämön sekä koulujen alue. Alueiden arvo on varsinaisen päärakennuksen ja siihen liittyvien sivu- ja talousrakennusten lisäksi alueen kasvistossa, erilaisissa rakenteissa ja alueen liittymisessä sitä ympäröivään laajempaan kulttuurimaisemaan sekä historiallisen tieverkostoon ja kulttuurihistoriaan. Kyseisille pistemäisille kohteille ei esitetä kaavaan merkittäväksi erityistä suunnittelumääräystä, sillä ne sijoittuvat jo osaksi aluetta, joka on huomioitu kaavassa s-2-aluemerkinnällä.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

- Enqvist, Johanna FM. *Kouvola. Anjalankoski, Elimäki, Kouvola ja Kuusankoski. Osa 1. Esihistoriallisen ajan muinaisjäännösten arkeologinen inventointi 25.8.-31.10.2008*. Museovirasto, arkeologian osasto. 2008.
- Huokeita kesäasuntoja. *Otava*. Kuvallinen kuukausilehti nro 4, 1913.
- Kaakkois-Suomen ELY-keskus. *Kymenlaakso kulttuuriympäristökartoitus 2008 (Anjalankoski, Elimäki, Hamina, Iitti, Jaala, Kotka, Kouvola, Kuusankoski, Miehikkälä, Pyhtää, Valkeala ja Virolahti)*. Kaakkois-Suomen ELY-keskus, 28.8.2008.
- Knapas, Marja Terttu. *Kymenlaakson kulttuurihistorialliset kohteet*. Kymenlaakson seutukaavaliiton julkaisuja A:20. Kymenlaakson maakuntaliitto ry., Kymenlaakson maakuntamuseo, Kymenlaakson seutukaavaliitto, Kotka, 1984.
- Kotitaid*. Rakennustaidetta, huonesisustusta, taideteollisuutta, maalausta ja kuvanveistoa. *Otavan huvilakilpailu*. nro 5, 1913.
- Kouvolan kaupunki, kaupunkiympäristön suunnittelu. *Kuusankosken kaupungin kaavoitus- ja rakennusperinnön inventointi*. Wasastjerna Rurik, 2015.
- Kouvolan seudun kuntayhtymä. *Kymijokilaakson kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden ympäristöjen hoito-ohjelma*. Kouvolan seudun kuntayhtymä, Maankäyttö. 2000 (1998).
- Kouvolan seudun maankäyttöryhmä. *Kymijoki, kulttuurihistoriallinen projekti. Yleiskaavallinen suunnitelma, selostus, Osa-alue I: Keltti, Alakylä, Yläpää. Osa-alue II: Mattila, Eerola, Kuusaanlampi. Osa-alue III: Lintukymi, Oravala, Pilkanmaa*. Anjalankosken kaupunki, kaavoitus, 1996.
- Kouvola-Seura ry. *Kouvolan patsaita ja muistomerkkejä*. Toimittanut Ritva Sorvari. Kopijyvä Oy, Kouvola 2013.
- Kymenlaakson liitto. *Kymenlaakson teollisuusperinteen kartoitus*. Kuvaja Consulting Oy, 28.1.2003.
- Kymenlaakson liitto. *Kymenlaakson valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maaseudun maisema-alueiden päivitysinventointi 2013–2014*. Loppuraportti Sweco, 4.9.2014.
- Kymenlaakson seutukaavaliitto. *Kymenlaakson rakennuskulttuuri*. Kymenlaakson seutukaavaliiton julkaisu A:26. Kotka, Gummerus Kirjapaino Oy, 1992.
- Lagerstedt, John. *Pohjois-Kymenlaakso Sotahistoriallisten muinaisjäännösten inventointi*. Museovirasto, 2008.
- Lagerstedt John FM. *Kymenlaakson maakunnan sotahistoriallisten kohteiden aluerajausten tarkistus 2017*. Museovirasto / Kulttuuriympäristöpalvelut, 2017.
- Miettinen Timo. *Kymenlaakson juuret – asutuksen ja kulttuurin esihistoria*. Kymenlaakson liitto, Gummeruksen Kirjapaino Oy, Jyväskylä, 2003.
- Mikroliitti Oy / Jussila Timo, Poutiainen Hannu, Rahtola Johanna ja Sepänmaa Timo. *Kouvola, Kymijoen rantaosayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi 2019*. 14.10.2019.
- Nikula, Ulla. *Kesähuvila Pyhäjärvellä Pukkisaarella. Vellikuppi nro 8*. Kuusankoski Seura ry, kotiseutujulkaisu. Kopijyvä, Jyväskylä, 2009.
- Pilkanmaan kyläkirja*. Kuusankoski-Seuran perinnejulkaisu nro 24, Painokotka Oy, Kotka, 2015.
- Purho, Hannu. *Kymenlaakson kartanoiden rakennuskannan inventointiprojekti*. Kymenlaakson maakuntamuseo, Kotka, 2004.
- Purho Hannu. *Rakennusinventoinnin ja dokumentoinnin kehittäminen ja tuotteistaminen. Esimerkkinä Kymenlaakson kartanonalueiden rakennetun ympäristön inventointi*. Oulun yliopisto, Arkkitehtuurin osasto, Oulu, 2005.
- Purho, Hannu. *Rakennuskulttuurikohteet ja niiden arvotus. Kouvolan keskeisen kaupunkialueen yleiskaava*. Kouvolan kaupunki, Kaupunkikehitys, Maankäytön suunnittelu, Kouvola, 22.12.2014.
- Purho, Hannu. *Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys. Kymijoen keskiosan rantaosayleiskaava ja Alakylän kyläosayleiskaava*. Kouvolan kaupunki, Asuminen ja ympäristö, kaupunkisuunnittelu, 21.8.2020.
- Vuoristo, Katja. *Valkealan historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi*. Museovirasto, rakennushistorian osasto, 2008.
- Wasastjerna, Rurik. *Kolme tehdasta yksi kunta*. Kuusankosken kaavoitus- ja rakennusperintö. Kouvolan kaupunginmuseon julkaisuja 5, Poikilo-museot, 2015.